

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Karistusõiguse osakond

Charlotta Rebecca Zobel

**RAHAPESU KAHTLUSEL SISEJUURDLUSE LÄBIVIIMINE
KREDIIDASUTUSTE NÄITEL**

Magistritöö

Juhendaja
Marko Kairjak, PhD

Tallinn

2021

Sisukord

Sissejuhatus	3
1 Krediidiasutuse kohustus sisejuurdlust läbi viia	7
1.1 Krediidiasutuste kohustused rahapesu tõkestamisel	8
1.2 Sisejuurdluse läbiviimise kohustus kui üks krediidiasutuse kohustustest rahapesu kahtluse korral.....	19
1.3 Vastutuse jaotus krediidiasutuses rahapesu kahtluse võimalikul realiseerumisel	23
2 Krediidiasutuses sisejuurdluse läbiviimine ja sellele kohalduvad tagatised	29
2.1 Nõuded sisejuurdluse läbiviimiseks ning protsess.....	29
2.1.1 Sisejuurdluse algatamise stiimul	29
2.1.2 Sisejuurdluse läbiviija, sh advokaadi kutsetagatised.....	31
2.1.2.1 Sisejuurdluse läbiviija valimine	31
2.1.2.2 Sisejuurdluse läbiviimine advokaadibüroo poolt	33
2.1.2.3 Advokaadi kutsetagatised sisejuurdluse läbiviimisel.....	34
2.1.3 Sisejuurdluse alusandmete kogumine.....	38
2.1.4 Sisejuurdluse läbiviimise protsess	42
2.2 Sisejuurdluse läbiviimine „vilepuhuja“ teate korral	45
2.3 Sisejuurdlus ja kaitsestrateegia kriminaalmenetluses	48
3 Sisejuurdluse järelused	53
3.1 Järelduste siduvus	53
3.2 Raporteerimise kohustus	57
3.3 Menetlusele kaasa aitamine ja tõendite esitamine, sh valeandmed	62
Kokkuvõte	66
Conducting of Internal Investigations Due to Suspicion of Money Laundering on the Example of Credit Institutions	71
Lühendid.....	77
Kasutatud kirjandus	78
Kasutatud õigusaktid	83
Kasutatud kohtupraktika.....	84
Muu kirjandus.....	86

Sissejuhatus

Rahapesu tõkestamise eesmärk on ettevõtluskeskkonna usaldusväärsust ja läbipaistvust suurendades tõkestada Eesti Vabariigi rahandussüsteemi ning majandusruumi kasutamist rahapesuks ja terrorismi rahastamiseks (RahaPTS¹ § 1 lg 1). Karistusseadustiku § 394 lg 1 kohaselt on rahapesu kuritegu, defineerimata täpsemalt rahapesu mõistet, mistõttu sisustatakse KarS² §-s 394 toodud rahapesu läbi RahaPTS § 4 lg 1 toodud definitsiooni.³ RahaPTS seletuskirja kohaselt ei pruugi karistusõiguslik rahapesu mõiste siiski täielikult kattuda RahaPTS-s sätestatud definitsiooniga.⁴ Riigikohtu hinnangul ei ole KarS § 394 sisustamisel võimalik lähtuda RahaPTS-s sätestatud rahapesu äärmiselt laia mõiste grammatilisest tõlgendamisest, vaid arvesse tuleb võtta muuhulgas ka kaitstavat õigushüve ning karistusseadustiku süstemaatilist tõlgendamist.⁵ Kas rahapesu kuriteo mõiste alla mahub ka krediidasutuse poolt rahapesu tõkestamise reeglite rikkumine?

Eestit on hinnatud nii madalaima rahapesu riskiga riigiks maailmas kui ka maailma rahapesu pealinnaks.⁶ Eesti on rahapesu kaardile toonud suured skandaalid seoses Skandinaavia pankadega.⁷ Finantsinspeksioon on kolmes krediidasutustes kohapealse kontrolli läbi viinud, kõigis krediidasutustes tuvastanud rahapesu tõkestamise valdkonnas rikkumisi ning kasutusele

---

¹ RT I, 14.04.2021, 6.

² RT I, 03.03.2021, 3.

³ RKKKo 3-1-1-68-10 p 11.

⁴ Rahandusministeerium. Seletuskiri rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduseelnõu juurde. Riigikogu 04.05.2017, lk 28.

⁵ RKKKo 3-1-1-68-10 p 11-16.

⁶ Rang, A. Estonia's low money laundering risk isn't so surprising. ERR 28.08.2019. Arvutivõrgus: <https://news.err.ee/974461/opinion-estonia-s-low-money-laundering-risk-isn-t-so-surprising> (28.04.2021).

⁷ Berendson, R; Värk, J. Rekordiline rahapesu läbi Eesti – 1,6 miljardit dollarit. Postimees 20.03.2017. Arvutivõrgus: <https://www.postimees.ee/4052665/rekordiline-rahapesu-labi-eesti-1-6-miljardit-dollarit> (28.04.2021); ERR. Meedia: Swedbankil lasub kahtlus Danskega seotud rahapesus. 20.02.2019. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/912296/meedia-swedbankil-lasub-kahtlus-danskega-seotud-rahapesus> (28.04.2021); Oja, B. SEB sai finantsinspeksioonilt miljon eurot trahvi. ERR 25.06.2020. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1106213/seb-sai-finantsinspeksioonilt-miljon-eurot-trahvi> (28.04.2021).

võtnud vajalikud järelemeetmed krediidasutuste suhtes.⁸ Eesti Riigiprokuratuur on samuti olukorrale reageerinud.⁹

Avalikkus saab spekuloida võimalike rikkumiste üle vaid sisejuurdluste põhjal, mille on Danske¹⁰ ja Swedbank¹¹ ise avaldanud. Mõlemad krediidasutused on eelistanud sisejuurdluste läbiviijana advokaadibürood siseauditi osakonnale. Sisejuurdluste läbiviimine probleemide esinemisel on tõusvas trendis.¹² Eeltoodust tulenevalt tõstatab sisejuurdlus kui Eesti õiguskeskkonnas suhteliselt uus nähtus rea küsimusi, mis vajavad käsitlemist. Eesti õigus sisejuurdlust ei defineeri. Šveitsi õigusekspertid on sisejuurdlust defineerinud kui sügavat ja süstemaatilist analüüsi faktidest, mille läbiviimise otsustajaks on eraettevõtte ja läbiviijaks enamasti sõltumatu advokaat või nõustaja. Sisejuurdlus lõppeb enamasti raporti koostamisega, milles sisaldub kokkuvõtte sisejuurdluste põhilistest leidudest ja järeldustest, vahel ka soovitused sisejuurdluste tellijale.¹³ Eeltoodud definitsioon on suhteliselt lahtine ning jätab ruumi tõlgendamisele.

Magistritöö eesmärk on analüüsida millal ja kas esineb sisejuurdluste läbiviimise kohustus ning millal, kas ja kelle suhtes on sisejuurdluste järeldused siduvad, kirjeldada ja esile tuua õiguslikke probleeme sisejuurdluste protsessis ning pakkuda võimalikke lahendusi õiguslikele probleemidele. Sisejuurdluste õiguslikku raamistikku on analüüsitud krediidasutuse rahapesu kahtluse näitel, kuna spetsiifilise sisejuurdluste näitel saab tuua välja konkreetseid olukordi, õigusi ning kohustusi ning magistritöö on seeläbi lihtsamini jälgitav. Töö uurib sisejuurdluste kui nõu enese menetlemise õigust, selle läbiviija õigusi ja kohustusi ja sisejuurdluste paigutumist

---

⁸ Finantsinspeksioon. Juhatare otsus nr 4.1-1/83. Finantsinspeksiooni koduleht 25.06.2020. Arvutivõrgus: https://www.fi.ee/sites/default/files/2020-06/ettekirjutus_as-le_seb_pank_0.pdf (28.04.2021);
Finantsinspeksioon. Juhatare otsus nr 4.1-1/40. Finantsinspeksiooni koduleht 18.03.2020. Arvutivõrgus: https://www.fi.ee/sites/default/files/2020-03/ettekirjutus_swedbank_as-le.pdf (28.04.2021);
Finantsinspeksioon. Juhatare otsus nr 4.1-1/8. Finantsinspeksiooni koduleht 19.02.2019. Arvutivõrgus: https://www.fi.ee/sites/default/files/2019-02/danske_bank_veebilehele.pdf (28.04.2021).

⁹ Lepik, S. Prokuratuur ei ole SEB suhtes menetlust algatanud. Pealinn 27.11.2019. Arvutivõrgus: <https://www.pealinn.ee/koik-uudised/prokuratuur-ei-ole-seb-suhtes-menetlust-algatanud-n248041> (28.04.2021).

¹⁰ Bruun&Hjejle. Report on the Non-Resident Portfolio at Danske Bank's Estonian branch. Danskebank 19.09.2018. Arvutivõrgus: <https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2018/9/report-on-the-non-resident-portfolio-at-danske-banks-estonian-branch.pdf?rev=56b16dfddae94480bb8cdcaebaddd9b&hash=B7D825F2639326A3BBBC7D524C5E341E> (28.04.2021).

¹¹ Clifford Chance. Report of Investigation on Swedbank AB (publ). Swedbank 23.03.2020. Arvutivõrgus: <https://internetbank.swedbank.se/ConditionsEarchive/download?bankid=1111&id=WEBDOC-PRODE57526786> (28.04.2021).

¹² Gaffney, N. New Survey Reveals Corporate Investigations Expected to Rise, Increasing Strain on Internal Resources. Businesswire 24.10.2019. Arvutivõrgus: <https://www.businesswire.com/news/home/20191024005674/en/New-Survey-Reveals-Corporate-Investigations-Expected-to-Rise-Increasing-Strain-on-Internal-Resources> (28.04.2021).

¹³ Nadelhofer, S; Böttcher, K. Internal Investigation. Zürich: Lalive 25.04.2016. Arvutivõrgus: https://www.lalive.law/wp-content/uploads/2017/07/LALIVE_Internal_Investigations-1.pdf (28.04.2021).

Eesti seadusandlusesse üldisemalt. Samuti on töö eesmärgiks analüüsida, kas krediidasutusele tuleneb kohustusi või muid õiguslikult siduvaid aspekte sisejuurdluste järeldest.

Magistritöös esitatud analüüsi raames antakse vastus järgnevatele küsimustele: Kas ja mis tingimustel on krediidasutusel kohustus viia läbi sisejuurdlust rahapesu kahtluse korral? Millised ja mis ulatuses õigused on sisejuurdluste läbiviijal? Millised õigused ja kohustused kohalduvad sisejuurdluste läbiviimise protsessile, sh andmete kogumisele ja selle järelmitele? Kas krediidasutuse kohustused seoses sisejuurdlustega erinevad, kui rahapesu kahtlusest teatab nõ vilepuhuja? Kas ja mis tingimustel on krediidasutusel kohustus teavitada menetlejat rahapesukahtluse korral? Millistel tingimustel vastutab krediidasutus rahapesu süüte eest?

Sisejuurdluste temaatikat ei ole põhjalikult, kokkuvõtlikult ning laiahaardeliselt analüüsitud seoses Eesti õigusega, mis on sisejuurdluste suurenevat trendi arvestades kriitilise tähtsusega. Lähiaastatel võib oodata rahapesu valdkonnas mitut olulist kohtulahendit, milledega võidakse eelduslikult võtta olulised seisukohad ka sisejuurdluste kohta, mistõttu on vajalik ja aktuaalne algtada õiguslik debatt sellele eelnevalt. Ettevõtted tegelevad palju ulatuslikumalt kuritegude ennetamisega, mille tõttu viiakse läbi aina rohkem sisejuurdlusti ja paratamatult on erasektori vahendid sisemenetluste läbiviimiseks ulatuslikumad võrreldes riikliku eelarvega, millest tulenevalt tuleb selgelt kaardistada sisejuurdluste õiguslik positsioon, et kaitsta nii juriidilise kui ka füüsilise isiku õigusi, kuid ka riikliku kriminaalmenetluste läbiviimise ainuõigust.¹⁴

Töö koosneb kolmest peatükist, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks. Esimene peatükk annab rahapesu kahtluse korral sisejuurdluste läbiviimiseks olulise taustsüsteemi, analüüsides krediidasutuse kohustusi rahapesu tõkestamisel ja nii krediidasutuse kui ka selle töötajate, juhatuse liikmete võimalikku kriminaalset vastutust rahapesu süüte eest. Esimene peatükk analüüsib õiguslikku olukorda, mida tuleb analüüsida ka sisejuurdluste läbiviimisel rahapesu kahtluse korral. Lisaks vastab esimene peatükk küsimusele, kas krediidasutusel on kohustus läbi viia sisejuurdlust rahapesu kahtluse korral.

Teine peatükk analüüsib konkreetsemalt sisejuurdluste teostamise aspekti, analüüsides nõudeid sisejuurdluste läbiviimisele ja selle läbiviijale, sh täiendavad õigused sõltuvalt läbiviijast. Analüüsitakse sisejuurdluste läbiviimiseks vajalike alusandmete kogumise õigusi, muuhulgas Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika põhjal. Samuti analüüsitakse sisejuurdluste ja kaitsstrateegia kattuvust ja seotust ning sellega seoses sisejuurdluste järeldest võetavaid kriminaalõiguslikke hinnanguid ja soovitatavaid tegevusi.

---

¹⁴ Engelhart, M. Development and Status of Economic Criminal Law in Germany. German Law Journal 2014.

Magistritöö kolmas peatükk analüüsib sisejuurdluste järeldusi, andes hinnangu nende siduvuse kohta subjektivi, ning toob välja võimalikud olukorrad, mis järelduste seotust mõjutavad. Lisaks analüüsitakse kuriteoteate või -kaebuse esitamise kohustust juhul, kui sisejuurdluste järelduste kohaselt võis olla toimunud rahapesu kuritegu. Viimaks analüüsitakse sisejuurdlustega seonduvalt krediitiasutuse rolli menetluses, menetlusele kaasa aitamise õigust, sh tõendite esitamisega seonduvaid õigusi.

Magistritöös on kasutatud kvalitatiivset-sünteesilist meetodit. Esimest, kuna töö põhineb sisulisele ja teoreetilisele analüüsile, ning sünteesilist ehk induktiivset meetodit, kuna töö põhineb suure osas Swedbank-i ja Danske sisejuurdluste raportitele, mille pinnalt on tehtud ka üldisemaid järeldusi. Kirjandusena on kasutatud peamiselt rahapesu probleematikat käsitletavat õiguskirjandust, seadusakte, teadusartikleid ning Eesti ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat. Sisejuurdluste aspektist on analüüsitud eelkõige võrguväljaannetes avaldatud artikleid ja analüüse, mis on inglise keeles kättesaadavad, kuivõrd Eesti õiguse kontekstis ei ole sisejuurdlust olulises mahus käsitletud.

Magistritööd iseloomustavad märksõnad: rahapesu, finantskuriteod, sisekontroll, krediitiasutused, rikkumistest teavitajad.

1 Krediidiasutuse kohustus sisejuurdlust läbi viia

Rahapesu kuriteo koosseis on toodud KarS §-s 394, mida tuleb tõlgendada koosmõjus RahaPTS § 4 lg-s 1 toodud rahapesu definitsiooniga, mille kohaselt rahapesu on kuritegelikust tegevusest saadud vara või selle asemel saadud vara muundamine või üleandmine eesmärgiga varjata vara ebaseaduslikku päritolu või abistada kuritegelikus tegevuses osalenud isikut, et ta saaks hoiduda oma tegude õiguslikest tagajärgedest; omandamine, valdamine või kasutamine, kui selle saamisel on teada, et see on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest ja/või tõelise olemuse, päritolu, asukoha, käsutamiseviisi, ümberpaigutamise või omandiõiguse varjamine või varaga seotud muude õiguste varjamine.

Rahapesu objektiks võib olla mistahes eelkuriteoga saadud vara ehk kriminaaltulu. Samuti ei ole piiratud ringi, kes võib eelkuriteo toime panna ehk tegemist võib olla sama isikuga kui ka erineva isikuga. Eelkuriteos süüdimõistmine ei ole rahapesus süüdi mõistmise eeldus, tuvastatud peab olema eelkuriteosündmus.¹⁵ Subjektiivselt küljest eeldab KarS § 394 tahtlust kõigi asjaolude suhtes, siiski sõltub rahapesu toimepanemise ajast kas on nõutav toimepanija teadmine vara kuritegelikust päritolust või piisab selle möönmisest. Nõutav ei ole konkreetsest kuriteost teadmine.

Eesti kohtusüsteemi kolm astet olid 24. juuni 2020. a seisuga teinud 394 lahendit, milles käsitleti KarS § 394. Ükski lahenditest ei käsitle avalike andmete põhjal panga poolt või kaasabil toime pandud rahapesu. Siiski tuleb lisada, et lähiaastatel võivad Eesti kohtud teha mitu krediidiasutuse osavõttu rahapesust käsitlevat lahendit, kuivõrd Danske pangaga seoses on oodata nii tsiviil-¹⁶ kui ka kriminaalasjas¹⁷ lahendit ning Swedbank-i suhtes on alustanud kriminaalmenetluse nii Riigiprokuratuur kui ka Keskkriminaalpolitsei. Riigiprokuratuur on ka esitanud 20. mail 2020. a kahtlustuse rahapesu toimepanemises kahele endisele Swedbank-i töötajale.¹⁸

---

¹⁵ Financial Action Task Force. International standards of combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation. FATF 16.08.2018, 40 recommendations, recommendation 3, interpretive note 4. Arvutivõrgus: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatfrecommendations.html> (28.04.2021).

¹⁶ Viirand, L. Grupp rahvusvahelisi investoreid kaebas Danske panga kohtusse. ERR 27.12.2019. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1018267/grupp-rahvusvahelisi-investoreid-kaebas-danske-panga-kohtusse> (28.04.2021).

¹⁷ Vedler, S. Kohus jättis Danske eksjuhi kalli kinnisvara aresti alla. Eesti Ekspress 21.03.2019. Arvutivõrgus: <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/85668391/kohus-jattis-danske-eksjuhi-kalli-kinnisvara-aresti-alla> (28.04.2021).

¹⁸ Nael, M. Swedbanki kaks endist töötajat said kahtlustuse rahapesus. ERR 04.06.2020. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1098573/swedbanki-kaks-endist-tootajat-said-kahtlustuse-rahapesus> (28.04.2021).

Lisaks KarS-is toodud rahapesu kuriteost hoidumisele on krediidasutustel veel täiendavaid kohustusi ja keelde, mis tulenevad RahaPTS. RahaPTS toodud kohustuste rikkumisele võib järgneda kriminaalvastutus, kuid ei pruugi, kuivõrd KarS § 394 koosseisu on võimalik täita mh RahaPTS toodud kohustuste rikkumisega, aga iga RahaPTS rikkumine ei täida KarS § 394 koosseisu. Samuti võib järgneda RahaPTS toodud kohustuste rikkumisele vastutus väärteomenetluse korras.

1.1 Krediidasutuste kohustused rahapesu tõkestamisel

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise ja krediidasutuste seaduste kohaselt on krediidasutustel teatud kohustused, et vältida rahapesu ja terrorismi rahastamist läbi krediidasutuse. Kohustusi tuleneb lisaks peatükis käsitletavatele allikatele ka rahvusvahelistest juhistest, nt FATF-i soovitusel¹⁹, mis sätestavad standardid rahapesu tõkestamisele.²⁰ Kuivõrd FATF-i soovitusel on võetud aluseks rahapesu direktiivi väljatöötamisel, mis on aluseks Eesti õigustele, siis ei vajalik kõigile algallikatele käesolevas peatükis viidata ning keskendutud on krediidasutuse jaoks kõige asjakohasematele kohustustele.²¹ Kohustused on erinevad sõltuvalt subjektist – krediidasutus, juhatus, kontaktisik ja muud töötajad. Järgnevaga vaadeldakse erinevatel tasanditel rahapesu ja terrorismi rahastamise ennetamise kohustusi ehk igapäevaseid tegevusi ning protseduure, mis peaksid välistama krediidasutuse kaudu rahapesu toimepanemise. Käesolev alapeatükk ei käsitla rahapesu kahtluse esinemisel kohalduvaid kohustusi ehk peale võimalikku kuriteo toimepanemist nõutavaid tegevusi.

Kuigi järgnevad kohustused ei ole otseselt tulenevad või nende rikkumine ei ole eelduseks KarS § 394 kuriteo toimepanemisele, on siiski asjakohane järgnevatest kohustustest rääkida seoses krediidasutuses rahapesu kuriteoga. Järgnevate kohustuste mittekohane täitmine võib luua krediidasutuse süsteemi kitsaskohad, mille tõttu võib krediidasutust läbida rahapesu objektiks olev vara ilma ühegi panga töötaja teadmata või pahatahtlik pangatöötaja võib saada

---

¹⁹ Financial Action Task Force. International standards of combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation.

²⁰ Campbell, L. Dirty cash (money talks): 4AMLD and the Money Laundering Regulations 2017. Sweet & Maxwell: Criminal Law Review 2018, 2, lk 102–122.

²¹ Viin, B. Euroopa Keskpanga pädevus krediidasutuse tegevusloa kehtetuks tunnistamisel rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuete rikkumise tõttu ühtse järelevalvemehhanismi raames. Magistritöö. Juhendaja Kadri Siibak. Tallinn: Tartu Ülikool 2018. Arvutivõrgus: https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/60552/viin_ma_2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y (28.04.2021).

kitsaskohti ära kasutada, aidates klientidel vastavat vara läbi panga liigutada. Eestis avalikkusele teadaolevate rahapesu juhtumite puhul võiks eeldada (puudub kriminaalmenetluse kohtuotsus), et esimese alternatiivi näitena võib tuua Swedbank-i rahapesu skandaali ja teise alternatiivi näitena Danske rahapesu skandaali (Swedbank võib samuti siia alla liigutada). Kolmandaks võimalikuks juhtumiks on, et alltoodud nõudeid on küll rikutud, kuid nende rikkumine ei ole niivõrd laiaulatuslik või rikkumine avastati piisavalt vara, et krediidasutust ei jõudnud veel läbida rahapesu objektiks olev vara või ei suudetud kitsaskohti süsteemis ära kasutada – selle näite alla liigitub eeldatavasti SEB juhtum.

Eesti Finantsinspeksioon on aastatel 2019 ja 2020 teinud ettekirjutusi Eesti kolmele suurimale pangale – SEB²², Swedbank²³ ja Danske²⁴. SEB-l ja Swedbank-il kohustati viia oma tegevus kooskõlla krediidasutuste tegevust reguleerivate õigusaktidega ning Danske Bank-il keelati lausa Eesti Vabariigis tegutsemine filiaali kaudu. Käesolevas töös on pidevalt viidatud eeltoodud kolme krediidasutuse näidetele, selleks et mõista näidete taustsüsteemi ning viidatavat olukorda, on vajalik aduda konkreetsetes näidetes ette heidetut ulatust.

Krediidasutused on kohustatud ärisuhete ja tehingute monitoorimise ja skriinimise valdkonnas kohaldama hoolsusmeetmeid, sh ärisuhte seire tulenevalt RahaPTS § 20 lg 1 p-st 6. Krediidasutus on kohustatud kehtestama ärisuhte jälgimise põhimõtted, mis hõlmaksid mh tehingute kontrolli, asjaomaste dokumentide, andmete või teabe regulaarset ajakohastamist, vahendite allika ja päritolu tuvastamist, suurema tähelepanu pööramist keerukatele, suurte väärtusega ja ebatavalistele tehingutele ja tehingumustritele ja klientidele, kes on suure riskiga kolmandast riigist (RahaPTS § 23 lg 1 ja 2). Samuti on krediidasutus kohustatud vastavalt Finantsinspeksiooni 26. novembri 2018. a juhendile²⁵ (edaspidi FI Soovituslik juhend) kehtestama protseduurireeglites andmete kogumise ja säilitamise, samuti nende kättesaadavaks tegemise korra (punkt 3.8.2.6). Krediidiastutus on kohustatud tagama ärisuhte ja tehingute reaalsajas jälgimise süsteemi, kas ehitades välja automaatsed IT-süsteemid, mis selekteerivad etteantud parameetrite alusel välja reaalsajas tehingud, kohustada töötajat manuaalselt tehinguid läbi vaatama või kombineeritult kahe meetme vaheline kombinatsioon (FI Soovitusliku juhendi punkt 4.4.2.13).

---

²² Finantsinspeksioon 25.06.2020.

²³ Finantsinspeksioon 18.03.2020.

²⁴ Finantsinspeksioon 19.02.2019.

²⁵ Finantsinspeksioon. Finantsinspeksiooni soovituslik juhend „Krediidi- ja finantseerimisasutuste organisatsiooniline lahend ning ennetavad meetmed rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel“. Finantsinspeksiooni koduleht 26.11.2018. Arvutivõrgus: https://www.fi.ee/sites/default/files/2018-11/FI_AML_Soovituslik_juhend.pdf (28.04.2021).

Finantsinspektsiooni hinnangul puudus SEB-l piisavalt detailsed põhimõtted, millisel juhul ja millises ulatuses koguda informatsiooni ärisuhte seire käigus, ärisuhteid ei seiratud õigesti. Finantsinspektsioon leidis üheksal juhul üheteistkümnest, et kohaldatud hoolsusmeetmed ei olnud kohased ning seetõttu ei saanud SEB-l tekkida veendumust vahendite allika ja päritolu teadmise kohta. Krediidiasutus ei tuvastanud tehinguid, mis ei olnud kooskõlas SEB teadmisega kliendist, tema tegevusest ja riskiprofiilist ning ei selgitanud välja vastuolu põhjuseid. Samuti ei pööranud krediidiasutus RahaPTS § 23 lg 2 p-i 4 mõttes kõrgendatud tähelepanu vajavatele tehingutele ning jättis välja selgitamata tehingute olemuse, põhjuse, tausta ja muu tehingu sisu mõistmiseks vajaliku teabe. Kokkuvõtlikult on eeltooduga tuvastatud RahaPTS § 20 lg 1 p 6 ja § 23 lg 2 p-d 1, 3 ja 4 rikkumine SEB poolt.²⁶

Seoses andmete ja dokumentide säilitamisega on krediidiasutus kohustatud registreerima RahaPTS § 46 sätestatud tehingu andmed; säilitama isikusamasuse tuvastamise ja esitatud teabe kontrollimise aluseks olevad dokumentide originaale või koopiaid ja ärisuhte loomise aluseks olevaid dokumente, tehingu kohta koostatud dokumente, teatamiskohustuse aluseks olevaid dokumente, tehingu tegemisest keeldumise või ärisuhte lõpetamise aluseks olevaid dokumente, kohustuse täitmisega seotud dokumente, kohustuse täitmisega seotud kogu kirjavahetuse ning kõik ärisuhte seire käigus või juhuti tehingute tegemise käigus kogutud andmed ja dokumendid, samuti andmed kahtlaste või ebatavaliste tehingute või asjaolude kohta, millest Rahapesu Andmebürood ei teavitatud vähemalt viis aastat pärast ärisuhte lõppemist, tehingu tegemisest või teavitamiskohustuse täitmisest (RahaPTS § 47). Krediidiasutusel on kohustus säilitada dokumente ja andmeid viisil, mis võimaldab vastata ammendavalt ja viivitamata Rahapesu Andmebüroo või vastavalt õigusaktidele teiste uurimisasutuste või kohtu päringutele, muuhulgas selle kohta, kas kohustatud isikul on või on eelmise viie aasta jooksul olnud ärisuhte päringus nimetatud isikuga ning milline on või oli selle suhte olemus (RahaPTS § 47 lg 4 ja FI Soovituslik juhend p 5.2, 5.5).

Finantsinspektsiooni hinnangul on SEB eeltoodud kohustusi rikkunud - hoolsusmeetmete kohaldamise käigus kogutud alusandmestik oli puudustega, mh kvaliteedipuudused. Kliendi esindajate kui ka tegelike kasusaajate nimed olid kohati vastupidises järjekorras sisestatud või oli sama isiku nime kirja pilt erinevalt sisestatud andmetesse. Isiku nime erinev kirja pilt võis esineda nii kliendipõhiselt – näiteks oli kliendi esindaja ja tegelik kasusaaja sama isik, kuid nime kirja pilt erines -, kui ka klienditi – sama isik oli seotud mitme krediidiasutuse kliendiga, kuid nime kirja pilt oli ühe kliendi puhul erinev teisest. Samuti olid muist tegelike kasusaajate

---

²⁶ Finantsinspektsioon 25.06.2020, lk 8, p 3.5.2.

andmed puudulikud, kas puudus isikukood, sünnikuupäev või muu isikut identifitseeriv riigi poolt väljastatud kood või klienditi oli määratud erinevad residentsused. Kokkuvõtlikult on eeltooduga tuvastatud RahaPTS § 47 lg 1 rikkumine SEB poolt.²⁷

Teatamiskohustuse alavaldkonnas on krediidasutus kohustatud teavitama RAB-i viivitamata, kuid mitte hiljem kui kahe tööpäeva jooksul tegevuse või asjaolude tuvastamisest või kahtluse tekkimisest arvates, kui tuvastab majandus- või kutsetegevuse, ametitoimingu või ametiteenuse osutamise käigus tegevuse või asjaolud, mille tunnused osutavad kuritegelikust tegevusest saadud tulu kasutamisele, terrorismi rahastamisele või sellega seotud kuritegude toimepanemisele või sellise tegevuse katsele või mille puhul tal on kahtlus või ta teab, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamisega või sellega seotud kuritegude toimepanemisega (RahaPTS § 49 lg 1). Krediidasutus on kohustatud teavitama RAB-i ka juhul, kui ärisuhte loomine, tehing, toiming või teenuse osutamine jääb teostamata, ning selle kohaldamist kaalutakse RahaPTS §-des 42 ja 43 nimetatud asjaolude esinemise korral (RahaPTS § 49 lg 2) ja kohustatud teavitama RAB-i viivitamata, kuid mitte hiljem kui kahe tööpäeva jooksul tehingu tegemisest arvates, igast valuutavahetuse tehingust sularahas summas üle 32 000 euro, kui krediidasutusel ei ole tehingus osaleva isikuga ärisuhet (RahaPTS § 49 lg 3). Samuti on krediidasutus kohustatud esitama RAB-ile vastavalt tema päringule viivitamata kogu olemasoleva teabe, mida RAB küsib (RahaPTS § 49 lg 4) ja juhul, kui RAB nõuab ettekirjutusega täiendavat teavet, on krediidasutus kohustatud täitma RAB-i ettekirjutust (RahaPTS § 58 lg 2). Juhul kui on kahtlus või krediidasutus teab, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamisega või sellega seotud kuritegude toimepanemisega, tuleb tehingu või ametitoimingu tegemine või ametiteenuse osutamine edasi lükata kuni RAB-ile teate esitamiseni (RahaPTS § 49 lg 6). Krediidasutusel on keelatud teavitada isikut, selle isiku tegelikku kasusaajat, esindajat või kolmandat isikut nende kohta RAB-ile edastatud teatest, sellise teate esitamise plaanist või esitamise toimumisest ning RAB-i poolt § 57 või 58 alusel tehtud ettekirjutusest või kriminaalmenetluse alustamisest, v.a seaduses sätestatud juhtudel (RahaPTS § 51 lg 1). Krediidasutus on kohustatud kehtestama oma suurust ja tegevuse iseloomu silmas pidades asjakohase meetmete süsteemi, millega tagatakse, et kohustatud isiku töötajad ja esindajad, kes teatavad rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlusest või RahaPTS rikkumisest krediidasutuse siseselt, saavad seda teha anonüümselt ning on kaitstud krediidasutuse teiste töötajate, juhtorgani liikmete või klientide ähvarduste või vaenuliku tegevuse eest ning tööalase ebasoodsa või diskrimineeriva kohtlemise eest (RahaPTS § 52 lg 4).

---

²⁷ Finantsinspeksioon 25.06.2020, lk 6-7, p 3.4.4-3.4.5.

Praktikas on Finantsinspeksioon välja toonud vastavasisulise rikkumise Swedbank-i tegevuses, et nende tegevus teatamiskohustuse täitmisel oli puudulik. Krediidiasutustel on kohustus raporteerida nii riskide juhtimisega seonduvat kui ka rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral pädevaid asutusi, et oleks võimalik nii ennetada kui ka karistada vastavasisulist tegevust riigil. Finantsinspeksiooni hinnangul ei teinud Swedbank kohaselt operatsiooniriski raporteid, kuivõrd ei analüüsinud kõikehõlmavalt ja asjakohaselt arvestatud riskide identifitseerimisel, mõõtmisel ja kontrollimisel kõigi rahapesu ja terrorismi rahastamise riskide realiseerumisest tulenevate operatsiooniriski juhtumitega. Eeltoodust tulenevalt ei esitanud Swedbank Finantsinspeksioonile kõiki nõutud juhtumeid ja intsidente. Kokkuvõtlikult on eeltooduga tuvastatud KAS²⁸ § 58¹ lg 2 rikkumine Swedbank-i poolt ja mittevastavus Eesti Panga presidendi 02. jaanuari 2014. a määrusega nr 2 „Krediidiasutuse ja krediidiasutuse konsolideerimisgrupi operatsiooniriski aruannete kehtestamine“.²⁹

Tegelike kasusaajate tuvastamisega seoses on krediidiasutus kohustatud kohaldama hoolsusmeetmeid, seahulgas tegeliku kasusaaja tuvastamine ja tema isikusamasuse kontrollimiseks meetmete võtmine ulatuses, mis võimaldab veenduda selles, et ta teab, kes on tegelik kasusaaja, ja saab aru kliendi või juhuti tehtavas tehingus osaleva isiku omandi- ja kontrollstruktuurist (RahaPTS § 20 lg 1 p 3 ja FI juhend p 4.1.6). Krediidiasutus peab tuvastama juriidilise isiku tegeliku kasusaaja ja võtma tegeliku kasusaaja isikusamasuse kontrollimiseks meetmeid ulatuses, mis võimaldavad kohustatud isikul veenduda selles, et ta teab kes on tegelik kasusaaja (FI Soovituslik juhend p 4.3.3.1). Krediidiasutus on kohustatud võtma tuvastatud tegeliku kasusaaja kontrollimiseks meetmeid ning tegema seda ulatuses, mis võimaldab veenduda tegeliku kasusaaja õigsuses (FI Soovituslik juhend p 4.3.3.10).

Konto avamisega seoses on krediidiasutusel keelatud luua või jätkata korrespondentsuhteid varipankadega ja selliste krediidiasutuste või finantseerimisasutustega, kes teadaolevalt lubavad varipankadel oma kontosid kasutada (RahaPTS § 18 lg 2). Krediidiasutusel on keelatud osutada teenuseid, mida on võimalik kasutada ilma tehingus osalevat isikut tuvastamata ja esitatud teavet kontrollimata, v.a RahaPTS § 27 sätestatud juhul (RahaPTS § 25 lg 1). Krediidiasutus on kohustatud konto avama ning kontot pidama kontoomaniku nimel (RahaPTS § 25 lg 1). Krediidiasutusel on keelatud sõlmida lepingut või teha otsust anonüümse konto, hoiuraamatu või hoiulaeka avamise kohta. Keeldu rikkuv tehing on tühine (RahaPTS § 25 lg 2). Krediidiasutus, mis on ärisuhte raames kliendile avanud maksekonto, millele on

---

²⁸ RT I, 04.01.2021, 33.

²⁹ Finantsinspeksioon 18.03.2020, lk 17-18, p 3.7.

väljastatud IBAN-kood, või üürinud hoiulaeka, peab tagama, et täitemenetluse seadustiku §-s 63¹ nimetatud elektroonilise arestimissüsteemi kaudu on kättesaadavad vähemalt RahaPTS § 81 lõigetes 1¹ – 1⁵ nimetatud andmed (RahaPTS § 81 lg 1).

Krediidiasutuse kohustused seoses maksete tegemistega on järgnevad. Nii maksjale kui ka saajale makseteenuse pakkuja tuvastab kliendi isikusamasuse iga rahaülekande puhul, mis vastab määruse (EL) nr 2015/847, mis käsitleb rahaülekannetes edastatavat teavet, vastab artikli 3 punktis 9 sätestatud tunnusele ja mille rahalise kohustuse summa ületab 1 000 eurot, sõltumata sellest, kas rahaline kohustus täidetakse ühe maksena või mitme omavahel seotud maksena kuni ühekuuse perioodi jooksul (RahaPTS § 19 lg 4). Krediidiasutusel on keelatud osutada teenuseid, mida on võimalik kasutada ilma tehingus osalevat isikut tuvastamata ja esitatud teavet kontrollimata (RahaPTS § 25 lg 1).

Lepingu lõpetamisega seonduvad krediidiasutuse kohustused on järgnevad. Kliendi poolt hoolsusmeetmete rakendamiseks vajaliku teabe või dokumentide andmisest keeldumine loetakse oluliseks lepingu rikkumiseks ning kohustatud isikul on kohustus ärisuhte aluseks olev kestvusleping etteteatamistähtaega järgimata erakorraliselt üles öelda ja teavitada kliendiga seoses kahtlasest tehingust RAB-i. Ärisuhe loetakse lõppenuks ülesütlemisteate esitamisega kliendile, mille järel piirab kohustatud isik teenuse osutamise kliendile täielikult (RahaPTS § 42 lg 4). Krediidiasutusel on keelatud luua ärisuhet või võimaldada tehingu tegemist või lõpuleviimist juhuti või ärisuhte raames, kui esineb kas asjaolu, et ta ei suuda täita RahaPTS alusel nõutavaid hoolsusmeetmeid või tal on kahtlus, et tegemist on rahapesu või terrorismi rahastamisega (RahaPTS § 42 lg 1). Samuti on keelatud krediidiasutusel luua ärisuhet või teha tehingut isikuga, kelle kapitalist rohkem kui 10% moodustavad esitajaaktsiad või muud esitajaväärtpaberid (RahaPTS § 42 lg 2). Krediidiasutusel on õigus tehingu tegemine edasi lükata, kuni tehingus või ametitöingus osalev isik, ametiteenust kasutav isik või klient on esitanud hoolsusmeetmete rakendamiseks, sealhulgas tehingu objektiks oleva vara päritolu tõendamiseks või ärisuhte seireks, vajalikud dokumendid ja teabe (RahaPTS § 43 lg 1). Krediidiasutusel on õigus ärisuhte aluseks olev kestvusleping etteteatamistähtaega järgimata erakorraliselt üles öelda, kui isiku e-residendi digitaalse isikutunnistuse väljaandmisest keeldutakse, selle kehtivus peatatakse või see tunnistatakse kehtetuks (RahaPTS § 43 lg 2 p 1). Krediidiasutus võib kliendi vara kanda üksnes kontole, mis on avatud Eestis äriregistrisse kantud krediidiasutuses või välisriigi krediidiasutuse filiaalis või krediidiasutuses, kes on registreeritud või kellel on tegevuskoht Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigis või riigis, kus kehtivad käesolevas seaduses sätestatuga võrdväärsed nõuded (RahaPTS § 44 lg 1). Samuti peavad automaatsed IT-süsteemi stsenaariumid tagama isikute tuvastamise, kelle osas on

krediidiasutusel olnud eelnev kahtlus või kellega on ärisuhte loomisest keeldunud või ärisuhte erakorraliselt üles öeldud (FI Soovituslik juhend p 4.4.2.16 vi).

Muud märkimisväärsed krediidiasutuste kohustused seoses rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega on järgnevad. Krediidiasutus on kohustatud kehtestama protseduurireglid, millega tõhusalt maandatakse ja juhitakse muuhulgas RahaPTS § 13 kohaselt koostatud riskihinnangu raames tuvastatud rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud riske. Protseduurireeglite täitmise kontrollimiseks kehtestab krediidiasutus sisekontrollieeskirja, mis kirjeldab sisekontrolli süsteemi toimimise, sealhulgas siseauditi ja vajaduse korral vastavuskontrolli rakendamise korda, kus on muuhulgas kirjeldatud töötajate kontrollimise korda (RahaPTS § 14 lg 1). Krediidiasutus korraldab protseduurireeglite ja sisekontrollieeskirja täitmise ning rakendamise krediidiasutuse töötajate pool (RahaPTS § 14 lg 2). Juhul kui kohustatud isikul on rohkem kui üks juhatuse liige, määrab krediidiasutus juhatuse liikme, kes vastutab RahaPTS ning selle alusel kehtestatud õigusaktide ja juhendite rakendamise eest (RahaPTS § 17 lg 1). Krediidiasutus peab tagama, et tema kohaldatavad hoolsusmeetmed, mis on määratud tema protseduurireglites, on vastavuses tema riskihinnanguga ning et ta on valmis neid pädevale järelevalveasutusele, sealhulgas andmekaitse järelevalveasutusele, selgitama (RahaPTS § 20 lg 8).

Finantsinspeksioon on SEB-le tehtud ettekirjutuses tuvastanud, et SEB lahendid ärisuhte loomisel hoolsusmeetmete kohaldamiseks ja klientide tundmiseks olid puudulikud, sh puudusid SEB-l piisavalt täpsed protseduurireglid osas, millisel juhul ja millises ulatuses koguda informatsiooni ärisuhte eesmärgi ning olemuse kohta. Krediidiasutusel on oma kliendi tundmise kohustus (inglise keeles *know your customer*), mis tähendab et kliendisuhete loomisel peab krediidiasutus koguma piisavalt palju informatsiooni kliendi majandustegevuse kohta ning mõistma seda piisavalt, et hinnata kliendi riskitaset. Sõltuvalt riskitasemest peab krediidiasutus valima hoolsusmeetmed ja monitooringu taseme, mida kliendisuhete jooksul rakendatakse. Kui eeltoodud informatsiooni kogumine kliendi kohta on puudulik, siis ei ole võimalik kohaldada kohaseid hoolsusmeetmeid (vt käesoleva töö ptk 1.1 seoses krediidiasutuste kohustustega ärisuhte loomisel ja monitoorimisel). Näiteks kontrollis Finantsinspeksioon kohapealse kontrolli käigus üheteistkümneme residendist juriidilise isiku osas kohaldatud hoolsusmeetmeid ning leidis nendest üheksa puhul eelnimetatud osas mittevastavuse, SEB ei olnud üheksa kliendi puhul tuvastanud klientide tegevusalasid/tegevusvaldkondi, maksetavasid, kogemust deklareeritud tegevusalal tegutseda ning olulisemaid äripartnereid, muist klientide osas olid kliendiandmed üldse tuvastamata. Finantsinspeksioon leidis lisaks, et SEB ei olnud protseduurireeglitega piisavalt detailselt reguleerinud meediamonitooringu lahendit, kuivõrd

protseduurireeglitega oli piisavalt täpselt paika panemata süsteem, mis kirjeldaks kuidas krediidasutus viib läbi siseriiklikus ja välismaedias avaldatud rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud teabe või isikute analüüsi ning võrdlust kliendiportfelliga. Samuti oli määramata osakond või töötajad, kelle ülesannete hulka ning vastutusvaldkonda vastav meediamonitooring kuulus.

Samuti on Finantsinspeksioon leidnud puudusi praktikas protseduurireeglite osas ka Swedbank-is. Swedbank-i protseduurireeglitel puudus hierarhia, need olid laialivalguvad ja raskesti loetavad, nende vastavust kehtivatele õigusaktidele ei olnud keegi kontrollinud ja nendel puudus Swedbank AB³⁰ ja tema tütarettevõtete ülene mõõde. Ettekirjutuse kohaselt ei olnud Swedbank eelmainitud protseduurireegleid 27. novembril 2017. a jõustunud uue RahaPTS ja FI Soovitusliku juhendi valguses üle vaadanud ning analüüsinud nende muutmise vajadust. Kohapealse kontrolli käigus esitas Swedbank Finantsinspeksioonile 39 erinevat protseduurireeglit, mille hulgas oli nii kogu grupi kohta, Baltikumi kui ka ainult Eesti kohta käivad protseduurireglid. Finantsinspeksiooni hinnangul esines protseduurireeglites eeltoodud vajakajäämised.

Krediidasutuse organisatsiooni struktuur ja juhtimise korraldus peavad tagama krediidasutuse kindla ja usaldusväärse juhtimise, sealhulgas ülesannete lahususe organisatsioonis ja huvide konfliktide vältimise (KAS § 48 lg 5¹). Krediidasutus peab tagama regulaarse koolituse ja informeerimise rahapesu ja terrorismi rahastamise nõuetest, hoolsusmeetmete rakendamise ja rahapesu kahtlusest teatamise osas lepingulistele partneritele (tegevuse edasiandmise korral), kõrgemale juhtkonnale ning kõigile asjaomastele töötajatele ehk riskijuhtimise kaitseliinide töötajatele (FI Soovituslik juhend p 3.7 jj). Näiteks Danske pank on oma organisatsioonilist ja struktuurilist ülesehitust muutnud ulatuslikult peale rahapesu skandaali.³¹

Finantsinspeksioon on praktikas välja toonud, et Swedbank-i organisatsiooniline lahend oli oluliste puudustega. Lisaks riskide tuvastamisele ja riskiisu määratlemisele on krediidasutusel kohustus luua kohane organisatsiooniline lahend, mis vastaks krediidasutuse suurusele ja tegevusele ning osutatavate teenuste laadile, ulatusele, keerukuse astmele, sh riskiisule ja tegevusega kaasnevatele riskidele. Organisatsiooniline lahend peaks tagama kohaste hoolsusmeetmete rakendamise ning kohustatud isiku võimekuse takistada rahapesu ja terrorismi rahastamist, mh tänu teadlike otsuste tegemisele. Finantsinspeksiooni hinnangul ei

---

³⁰ Swedbank AS emaettevõte

³¹ Bjerregaard, E.; Kirchmaier, T. The Danske Bank Money Laundering Scandal a Case Study. Kopenhagen: Copenhagen Business School 10.09.2019.

arvestanud Swedbank-i organisatsiooniline lahend rahvusvaheliselt nõutud kolme kaitseliini põhimõtet. Finantsinspeksioon tõi välja, et Swedbank-i GSI osakonna ülesanne oli sisuliselt nii riskide võtmine (I kaitseliin – ärisuhte tavapärase jälgimine) kui ka riskide juhtimine (II kaitseliin – kahtlaste ja ebaharilike tehingute analüüs ja Rahapesu Andmebüroo teavitamine). Seega esines GSI osakonna töös huvide konflikt, kuivõrd sisuliselt teostati iseenda töö suhtes järelevalvet.

Krediidiasutus ei pea isikusamasuse kontrollimiseks isikuga samas kohas viibima, kui väljaminevate maksete kogusumma füüsilise isiku puhul ühes kalendrikuus jääb alla 15 000 euro ning juriidilise isiku puhul alla 25 000 euro ja isik on Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigist või tema elu- või asukoht on seal (FI Soovituslik juhend p 4.3.1.14 ii).

Järgnevalt vaadeldakse krediidiasutuse juhatuse kohustusi seoses rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega. Krediidiasutuse juhatusel on kohustus kehtestada vajalikud sise-eeskirjad (KAS § 55, RahaPTS § 14 lg 3 ja FI Soovituslik juhend p 4.5.4). Monitoorimise ja skriiningu valdkonnas on krediidiasutuse juhatus kohustatud tagama, et kõik krediidiasutuse töötajad oleksid teadlikud nende töökohustustega seotud õigusaktide sätetest ning krediidiasutuse juhtimisorganite kinnitatud dokumentides sätestatud põhimõtetest (KAS § 55 lg 2 p 6). Juhatus on kohustatud tegutsema nendelt oodatava ettenägelikkuse ja kompetentsusega ning vastavalt nende ametikohale esitatavatele nõuetele, lähtudes krediidiasutuse ning selle klientide huvidest (KAS § 48 lg 4).

Seoses teatamiskohustusega on juhatusel sarnaselt krediidiasutusele keelatud teavitada isikut, selle isiku tegelikku kasusaajat, esindajat või kolmandat isikut nende kohta RAB-ile edastatud teatest, sellise teate esitamise plaanist või esitamise toimumisest ning RAB-i poolt RahaPTS § 57 või 58 alusel tehtud ettekirjutusest või kriminaalmenetluse alustamisest, v.a seaduses sätestatud juhtudel (RahaPTS § 51 lg 1).

Krediidiasutuse juhatus peab tagama töötajatele, kelle tööülesannete hulka kuulub ärisuhete loomine või tehingute tegemine, RahaPTS-st tulenevate kohustuste täitmise alase koolituse, mis peab toimuma, kui töötaja nimetatud tööülesannete täitmist alustab ja pärast seda regulaarselt või vastavalt vajadusele (RahaPTS § 14 lg 6). Krediidiasutuse juhatus on kohustatud määrama isiku, kes on Rahapesu Andmebüroo kontaktisik ja kooskõlastama selle RAB-iga (RahaPTS § 17 lg 2 ja 5). Juhatus peab tagama hoolsuskohustuse täitmise, lähtuvalt FI Soovituslikust juhendist ning arvestades, et rakendatavad meetmed oleksid asjakohased, vastaksid teenusepakkuja tegevusprofiilile ning oleksid kooskõlas klientide ja lepingupartnerite tehingute iseloomu ja ulatuse ning kaasnevate rahapesu või terrorismi rahastamise riskidega

(FI Soovitusliku juhend p 4.1.13). Juhatus peab tagama, et kõik krediidasutuse töötajad oleksid teadlikud nende töökohustustega seotud õigusaktide sätetest ning krediidasutuse juhtimisorganite kinnitatud dokumentides sätestatud põhimõtetest (KAS § 55 lg 2 p 6). Juhatus on kohustatud tegutsema nendelt oodatava ettenägelikkuse ja kompetentsusega ning vastavalt nende ametikohale esitatavatele nõuetele, lähtudes krediidasutuse ning selle klientide huvidest. Krediidasutuse juhtide ja laenude andmisega tegelevate töötajate teadmised, oskused ja kogemused ning ametikohale esitatavad nõuded peavad tarbijale laenu andmisel vastama krediidiandjate ja -vahendajate seaduse § 40 lõigetes 2–5 sätestatule (KAS § 48 lg 4). Juhatus peab tagama, et krediidasutuse organisatsiooniline struktuur on läbipaistev ja selgelt piiritletud vastutusaladega ning et kehtestatud on riskide tuvastamise, mõõtmise, juhtimise, pideva jälgimise ning raporteerimise protseduurid, mis on piisavad ja proportsionaalsed krediidasutuse tegevuse laadi, ulatuse ja keerukuse astmega (KAS § 55 lg 2¹).

Finantsinspektsiooni hinnangul puudus näiteks Swedbank-il lahend, mille abil tuvastada ärisuhet luua sooviva isiku osas eelnevat Swedbank-il esinenud rahapesu või terrorismi rahastamise kahtlust. Swedbank-il puudusid sisulised ja tõhusad meetmed, et tagada rahapesu ja terrorismi tõkestamise nõuete täitmise või riskiisu rakendamise tõttu ärisuhte ülesütlemise objektiks olnud isiku, sama aadressi vms tunnust omav isik ei saaks taaskord panga teadmata panga kliendiks. Samuti puudus krediidasutusel teadmine, millisel põhjusel kliendisuhete lõpetati ega kantud kliendiga seotud isikuid ja andmeid nn keelatud isikute või toimingute nimekirja. Eeltoodud nimekirja märkimisel jäeti lisamata informatsioon, miks isik nimekirja märgiti. Eelneva tõttu ei ole Swedbank-il võimalik valida kohaseid hooldusmeetmeid kliendisuhetes või teha teadliku otsust kliendisuhete loomise või mitteloome osas.

Krediidasutuse Rahapesu Andmebüroo kontaktisiku kohustused seoses rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega on muuhulgas järgnevad. Krediidasutuse tegevuses ilmnevatele ebatavalistele või rahapesu kahtlusega tehingutele või asjaoludele või terrorismi rahastamisele viitava teabe kogumise korraldamine ja analüüsimine (RahaPTS § 17 lg 7 p 1). Lisaks on kontaktisik kohustatud krediidasutuse juhatusel perioodiliselt kirjalikke ülevaateid esitama RahaPTS tulenevate nõuete täitmise kohta (RahaPTS § 17 lg 7 p 3) ja täitma muid kohustusi, mis on seotud RahaPTS nõuete täitmisega (RahaPTS § 17 lg 7 p 4).

Seoses teatamiskohustusega peab kontaktisik edastama RAB-ile teabe rahapesu või terrorismi rahastamise kahtluse korral (RahaPTS § 17 lg 7 p 2). Samuti sarnaselt krediidasutusele ja selle juhatusel on kontaktisikul keelatud teavitada isikut, selle isiku tegelikku kasusaajat, esindajat või kolmandat isikut nende kohta RAB-ile edastatud teatest, sellise teate esitamise plaanist või

esitamise toimumisest ning RAB-i poolt RahaPTS § 57 või 58 alusel tehtud ettekirjutusest või kriminaalmenetluse alustamisest, v.a seaduses sätestatud juhtudel (RahaPTS § 51 lg 1).

Samuti on kontaktisik kohustatud tegutsema nendelt oodatava ettenägelikkuse ja kompetentsusega ning vastavalt nende ametikohale esitatavatele nõuetele, lähtudes krediidasutuse ning selle klientide huvidest. Krediidasutuse juhtide ja laenude andmisega tegelevate töötajate teadmised, oskused ja kogemused ning ametikohale esitatavad nõuded peavad tarbijale laenu andmisel vastama krediidiandjate ja -vahendajate seaduse § 40 lg-s 2–5 sätestatule (KAS § 48 lg 4).

Krediidasutuste muud töötajad on seoses rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisega kohustatud järgnevaks. Muude töötajate all peetakse käesolevaga silmas töötajaid, kelle kohustusi ei ole RahaPTS-s eraldiseisvalt välja toodud, näiteks ei kuulu siia termini alla käesolevas töös juhatuse liikmed ja RAB-i kontaktisik. Tehingute reaajas jälgimise kohaselt jälgivad klienditeenindajad või muud pangatöötajad ametitoimingute täitmisel kliendi käitumist ja tehinguid, eesmärgiga tuvastada ebaharilikke või kahtlaseid või etteantud piirmäärasid ületavaid tehinguid ja tehingumustreid või riikliku taustaga isikuid ja rahvusvahelisi sanktsioonidega seotud asjaolusid (FI Soovitusliku juhend p 4.4.2.12). Samuti on krediidasutuse muud töötajad kohustatud tegutsema nendelt oodatava ettenägelikkuse ja kompetentsusega ning vastavalt nende ametikohale esitatavatele nõuetele, lähtudes krediidasutuse ning selle klientide huvidest (KAS § 48 lg 4).

Seoses teatamiskohustusega on krediidasutuse riskijuhtimise I kaitseliini töötajad kohustatud kahtluse korral teavitama kontaktisikut kahtlastest ja ebaharilikest tehingutest (FI Soovituslik juhend p 3.8.2.7). Samaselt krediidasutusele, selle juhatusele ja RAB-i kontaktisikule on keelatud ka muudel töötajatel teavitada isikut, selle isiku tegelikku kasusaajat, esindajat või kolmandat isikut nende kohta RAB-ile edastatud teatest, sellise teate esitamise plaanist või esitamise toimumisest ning RAB-i poolt RahaPTS § 57 või 58 alusel tehtud ettekirjutusest või kriminaalmenetluse alustamisest, v.a seaduses sätestatud juhtudel (RahaPTS § 51 lg 1).

Krediidasutuse muudel töötajatel on keelatud anonüümse konto või hoiuraamatu või -laeka avamise otsuse tegemine või sellekohase lepingu sõlmimine (RahaPTS § 83). Samuti on muud töötajad kohustatud tegutsema nendelt oodatava ettenägelikkuse ja kompetentsusega ning vastavalt nende ametikohale esitatavatele nõuetele, lähtudes krediidasutuse ning selle klientide huvidest. Krediidasutuse juhtide ja laenude andmisega tegelevate töötajate teadmised, oskused ja kogemused ning ametikohale esitatavad nõuded peavad tarbijale laenu andmisel vastama krediidiandjate ja -vahendajate seaduse § 40 lg-s 2–5 sätestatule (KAS § 48 lg 4).

Eeltoodu põhjal saab väita, et krediidasutuse ennetamise kohustused lõppevad RAB-ile teate esitamisega ja vajadusel tehingust või toimingust keeldumisega. Ennetamistegevuses esinev rahapesu kahtlus ei ole samastatav käesolevas töös läbivalt kasutatava rahapesu kahtlusega, kuivõrd tegemist on olukorraga, kus krediidasutus või tema klient ei suuda täita rahapesu vastaseid nõudeid, näiteks tõendada raha päritolu, mis aga ilmtingimata ei viita rahapesu kuriteo kahtlusele, vaid rahapesu alaste nõuete mittetäitmisele.

1.2 Sisejuurdluse läbiviimise kohustus kui üks krediidasutuse kohustustest rahapesu kahtluse korral

Käesolevas peatükis analüüsitakse krediidasutuse kohustusi rahapesu kahtluse esinemise korral. Rahapesu kahtlus on siinkohal KarS § 394 toodud süüteo toimepanemise kahtlus konkreetsel juhul või süsteemne rahapesu ennetamise puudujääk, mille tõttu võis toimuda läbi krediidasutuse rahapesu KarS § 394 mõttes. Süsteemse puudujäägi avastamisel rahapesu tõkestamises (käesoleva töö ptk 1.1 toodud kohustuste ulatuslik rikkumine), mille iseloom välistab rahapesu läbi krediidasutuse või selle kaasabil, ei saa rääkida rahapesu kahtlusest KarS § 394 mõttes.

Muuhulgas tulenevad sisekontrolli nõuded krediidasutusele RahaPTS §-st 14, mille kohaselt on krediidasutus kohustatud kehtestama protseduurireeglite täitmise kontrollimiseks sisekontrollieeskirja, mis kirjeldab sisekontrolli süsteemi toimimise, sealhulgas siseauditi ja vajaduse korral vastavuskontrolli rakendamise korda, kus on muu hulgas kirjeldatud töötajate kontrollimise kord. Sisekontrolli süsteem peab toimima krediidasutuses pidealt, proportsiooniliselt tegevuse laadi, ulatuse ja keerukusega ning see peab tagama riskide kontrolli ja siseauditi funktsiooni täitmise (KAS § 59 lg 1). Krediidasutuse sisekontrolli süsteemi osana moodustatakse sõltumatu siseauditi üksus, mis jälgib kogu krediidasutuse tegevust ja hindab krediidasutuse tavapärasest majandustegevust ja sise-eeskirjade ja protseduurireeglite vastavust ja piisavust krediidasutuse tegevusele ning kontrollib pidevalt nõukogu ja juhatuse kehtestatud eeskirjadest, protseduurireeglitest, limiitidest ja muudest normidest kinnipidamist ning jälgib Finantsinspektsiooni ettekirjutuste täitmist (KAS § 59 lg 3 ja 4).

Seadusest tulevad sisekontrolli nõuded on kohustuslikud kõikidele krediidasutustele ja igal ajal – tegemist on pidevate kontrollsüsteemidega. Viimaste aastate jooksul on krediidasutustes läbiviidud *ad hoc* sisekontrollid, kuivõrd kas krediidasutuse siseselt või väliselt on tõusetunud

kahtlus pangasüsteemide vastavuse osas ning on võimalikuks peetud rahapesu objektiks oleva vara läbimist krediidasutust. Danske pank tellis vastava sisejuurdlusraporti Advokaadibüroolt Bruun&Hjejle³² (edaspidi Danske sisejuurdlusraport) ning Swedbank Advokaadibüroolt Clifford Chance³³ (edaspidi Swedbank-i sisejuurdlusraport), mille mõlemad pangad on oma kodulehel avaldanud. Seaduses puudub konkreetne säte, mis eeltoodud sisejuurdlusi läbi viima kohustaks.

Viimast ehk nõ *ad hoc* sisejuurdlust käsitleb käesolev magistritöö. Eesti õigus ei defineeri sellist sisejuurdlust. Šveitsi õiguseksperdid on sisejuurdlust defineerinud kui sügavat ja süstemaatilist analüüsi faktidest, mille läbiviimise otsustajaks on eraettevõtte ja läbiviijaks enamasti sõltumatu advokaat või nõustaja. Sisejuurdlus lõppeb enamasti raporti koostamisega, milles sisaldub kokkuvõtte sisejuurdluse põhilistest leidudest ja järeldustest, vahel ka soovitusel sisejuurdluse tellijale.³⁴ Nagu eeltoodud definitsioon viitab, on eraõiguslikul ettevõttel voli, mitte kohustus, otsustada vastava juurdluse läbiviimise osas ning valida, kes selle läbi viiks (vt pikemalt käesoleva töö ptk 2.1).

Rahapesu kahtluse esinemisel ja vastava kahtluse kontrollimata jätmisel võib siiski järgneda karistusõiguslik vastutus. Esiteks kui enne võis olla tegemist mõne töötaja isetegevusega ning krediidasutus ei olnud vastavast tegevusest teadlik (tegevust varjati krediidasutuse eest), siis kahtluse kontrollimata jätmisel saab rääkida ka krediidasutuse teadlikkusest ja rahapesust krediidasutuse esindaja(te) nõusolekul ja teadmisel (vt ka käesoleva töö ptk 3). Teiseks ei välista sisejuurdluse läbiviimata jätmine krediidasutuse vastutust. Sõltuvalt perioodist on RahaPTS § 4 lg 1 p-d 1-3 sisaldanud sõna teadlikus, millele tuginedes saaks väita, et kaudse tahtlusega ei olnud võimalik vahepeal rahapesu süütegu toime panna. Kui 2020. a eemaldati RahaPTS §-st 4 „teadlikus“, siis põhjendati seda nii, et rahapesu on oma nüüdisaegsete keeruliste skeemidega ja rahvusvahelise haardega peitkuritegu ning skeemidesse kaasatud juriidilistel ja füüsilistel isikutel ei tohiks olla võimalust varjuda selle taha, et veel jälgitava kriminaaltulu staadiumis ei ole neil vaja raha päritolu tuvastada ega selle kuritegelikust taustast teadlik olla.³⁵ Rahapesuvastase võitluse seisukohalt on oluline, et üheselt karistatavaks peetakse ka sellist käitumist, kui rahapesusse kaasatud isik vähemalt möönab võimalust, et raha on

---

³² Bruun&Hjejle.

³³ Clifford Chance.

³⁴ Nadelhofer, S.; Böttcher, K.

³⁵ Rahanduskomisjon. 130 SE II Muudatusettepanekute loetelu rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu teiseks lugemiseks. Riigikogu koduleht 10.06.2020, punkt 3.3 selgitus. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/69421167-7e69-4383-b2f8-b9f2912a13e6> (28.04.2021).

kuritegeliku päritoluga. Varssavi konventsiooni artikli 9 lõige 3 sätestab, et liikmesriigid võivad võtta meetmeid, et sätestada kuriteona ka selline rahapesu, kus toimepanija kas kahtlustas või oleks pidanud teadma, et tegemist on kuriteoga saadud varaga.³⁶ Euroopa tasandil ei ole üksmeelt leitud, kuidas „teadlikkust“ tuleks sisustada.³⁷ Eesti õiguse kontekstis võib järeldada, et tõenäoliselt sisejuurdluse mitteläbiviimisel omistatakse vastav teadmine siiski krediidasutusele, kuivõrd krediidasutus oleks pidanud olema teadlik vastavatest asjaoludest ja teadlikult ignoreeris rahapesu riski, juhul kui krediidasutus vajakajäämisi muude protsesside abil ei kõrvaldanud. Juhul kui krediidasutuse ette on toodud asjaolud, millest tulenevalt võib olla vajalik sisejuurdluse läbiviimine ja krediidasutus olukorda ignoreerib, siis on täidetud KarS § 16 lg 4 mõttes kaudne tahtlus, mis on piisav rahapesu süüteo toimepanemiseks, kuna krediidasutus peab võimalikuks rahapesu ja möönab seda. Samuti võib konstrueerida olukorra, et kui krediidasutus ei pea kinni ptk 1.1 ja muudest rahapesu vastastest nõuetest, siis peab pank juba seeläbi võimalikuks pidama, et krediidasutust läbib rahapesu objektiks olev vara, kuivõrd just selle vältimiseks on vastavad meetmed seadusandja loonud. Johtuvalt ei ole krediidasutusel otsest seadusest tulenevat kohustust rahapesukahtluse ilmnemisel *ad hoc* sisejuurdlust läbi viia, kuid selle läbi viimine on eelkõige krediidasutuse huvides. Seega lihtsustab krediidasutusel vähemalt kaudse tahtluse tõendamist see, kui krediidasutus rahapesu kahtluse korral jääb passiivseks, sh ei vii läbi sisejuurdlust. Sama loogika kohaldub ka olukorrale, kus krediidasutus küll viib läbi sisejuurdluse, kuid sisejuurdlusega tuvastatud vajakajäämisi ei kõrvalda. Lõpliku seisukoha antud küsimuses peab võtma kohus.

Danske sisejuurdlusraportis on toodud välja, et sisejuurdluse eesmärk oli eelkõige mõista tegevuse ulatust ja sisu, mida oleks vaja raporteerida RAB-ile ning mõista kliendiportfelli profiili ning kahtlaste klientide osakaalu. Samuti ka tagantjärele tegevuse analüüs, et mõista milline tegevuste ahel viis rahapesukahtluse olukorrani.³⁸ Samuti viidi Danske-s läbi võimaliku vastutuse analüüs (ing *Accountability Investigation*), mille eesmärk oli sondeerida nii krediidasutuse kui ka üksikisikute tasandil võimalikest tegevustest või tegevusetusest tulenevat vastutust.³⁹ Swedbank-i sisejuurdlusraporti kohaselt viidi uurimine läbi eesmärgiga identifitseerida vajaka jäämiseid krediidasutuse rahapesu tõkestamise protsessides ja haavatust rahapesuga seotud riskide suhtes ning potentsiaalseid Ameerika Ühendriikide sanktsioonide

---

³⁶ Kämer, M. Direktiiv (EL) 2018/1673 rahapesu vastu võitlemise kohta kriminaalõiguse abil. *Juridica* 2019/7, lk 518-532 p 4.

³⁷ Loosveld, S. The new EU Directive on combating money laundering by criminal law. *Westlaw: International Company and Commercial Law Review* 2019.

³⁸ Bruun&Hjejle, punkt 1.1, lk 4.

³⁹ Bruun&Hjejle, punkt 4.1, lk 19.

rikkumisi.⁴⁰ Eeltoodust johtuvalt on vastavate sisejuurdluste läbiviimise ja möödunud tegevuste analüüsimise eesmärk eelkõige kaardistada riske ning seeläbi enda edasist tegevust positsioneerida. Kumbki krediidasutus ei ole toonud sisejuurdluste põhiliseks eesmärgiks rahapesuvastaste protsesside ümberhindamist ning muutmist või personalimuudatuste kaudu süsteemide usaldusväärsemaks muutmist. Samuti puudusid ka viited välisele survele või seaduse nõudele sisejuurdlust läbi viia.

Kuivõrd seadusest tulenevaid perioodilisi siseuurimisi viib krediidasutuses läbi siseauditi osakond, siis on mõlemal eeltoodud näitel otsustanud krediidasutus ettevõttevälise sisejuurdluste läbiviija (advokaadibüroo) kasuks olukorras, kus krediidasutuse väliselt teatavaks saanud rahapesukahtlus initsieeris *ad hoc* sisejuurdluste läbiviimist. Taaskord sellist kohustust seadusega ette nähtud ei ole, et juurdluste peaks läbi viima ettevõttevälise isik. Ettevõttevälise isiku poolt juurdluste läbiviimine võib olla asjakohane, kuivõrd Danske auditi osakonna hinnangul esines krediidasutuses vaid mõned vajakajäämised mitteresidentsidest klientide osakonnas seoses *know your customer* põhimõtete täitmisega. Samuti hindas audit Eesti filiaali rahapesunõuete täitmist kõrgeima hindega ning 2009. aastal ei toonud välja vastavat ühtki puudujääki või tähelepanekut.⁴¹ Nagu hilisem menetlus ja Danske sisejuurdluste raport näitavad, ei pruukinud vastavad auditi seisukohad tõesed olla. Samuti võib olla advokaadibüroo poolt uurimise läbi viimisel ka teisi eeliseid, mida käesolev töö analüüsib edaspidi (vt käesoleva töö ptk 2.1).

Viidates eeltoodule, võib sisejuurdluste läbiviimise kohustus langeda krediidasutusele, kuid rikkumise tuvastamisel vastutav isik ei pruugi olla ilmtingimata krediidasutus. Nii Danske⁴² kui ka Swedbank-i⁴³ sisejuurdluste raportis oli analüüsitud eraldiseisvalt isikulist ja organisatsioonilist vastutust. Esiteks saab eesti õiguses juriidiline isik vastutada vaid läbi füüsilise isiku. Teiseks on küsitav, kas tegemist oli mõne töötaja isetegevusega või tegemist oli krediidasutuse poolse rikkumisega. Isikulise vastutuse määramisel tuleb arvestada ka töötajal ja juhatuse liikmel või ka krediidasutusel lasuva kohustusega (täpsemalt käesoleva töö peatükk 1.1), kuivõrd näiteks krediidasutus ei saa juhatuse liikme kaudu vastutada tegevusetuse eest, kui vastavat kohustust konkreetsel juhatuse liikmel ei olnud.⁴⁴

---

⁴⁰ Clifford Chance, punkt I.B, lk 4.

⁴¹ Bruun&Hjejle, punkt 9.3.2, lk 42.

⁴² Bruun&Hjejle, punkt 4, lk 19 jj.

⁴³ Clifford Chance, punkt VII.F, lk 166 jj.

⁴⁴ RKKKo 3-1-1-84-16 punktid 37-38 ja 40. Kuigi tegemist on väärtomenetlusega, saab seda kohaldada analoogia korras ka kriminaalmenetlusele.

1.3 Vastutuse jaotus krediidasutuses rahapesu kahtluse võimalikul realiseerumisel

Kuivõrd rahapesu kahtluse korral sisejuurdluse läbiviimisel on üheks põhiliseks küsimuseks krediidasutuse võimalik karistusõiguslik vastutus rahapesu täideviimise või sellest osavõtmise osas, tuleb tuvastada sisejuurdluse objektid, kelle tegevuse eest võib krediidasutus vastutada ning analüüsida millisel juhul on nt juhtkonna, muu organi või selle liikme, juhtivtöötaja või nõvatöötaja tegevus omistatav juriidilisele isikule.⁴⁵ Rahapesu tegevusega toime panemine on võimalik iga KarS § 14 toodud isiku poolt.

Erialase kirjanduse kohaselt seisneb rahapesu sisuliselt kuritegeliku vara ning selle allikaks olnud kuriteo vahelise seose näilises kaotamises ja selle vara suunamises majanduskäibesse. Sellisel toimingul peab olema varaga tehtavas toimingus keskne osa, tegemist ei või olla kõrvaleesmärgi või -tagajärjega. Rahapesuna ei saa käsitleda toiminguid, mille sisu on kuritegeliku vara käitlemine isiklikuks tarbeks. Siiski on võimalik nõ *self-laundering* ehk nii eelkuriteo kui ka rahapesu kuriteo toimepanija on sama isik. Rahapesu on kuritegelikust tegevusest saadud vara või selle asemel saadud vara muundamine või üleandmine eesmärgiga varjata vara ebaseaduslikku päritolu või abistada kuritegelikus tegevuses osalenud isikut, et ta saaks hoiduda oma tegude õiguslikest tagajärgedest; omandamine, valdamine või kasutamine, kui selle saamisel on teada, et see on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest; tõelise olemuse, päritolu, asukoha, käsutamiseviisi, ümberpaigutamise või omandiõiguse varjamine või varaga seotud muude õiguste varjamine (RahaPTS § 4 lg 1). Objektivse teokoosseisu perspektiivist ei ole oluline, kas mõni eeltoodud tegevustest esineb üksikult või kombineeritult. Samuti ei ole oluline millisesest kuriteost vara saadi ning et isik oleks eelkuriteos süüdi mõistetud. Oluline on, et kuriteo objektiks oleval varal oleks reaalne väärtus. Vara võib olla segunenud legaalse varaga.⁴⁶

Sõltuvalt rahapesu toimepanemise perioodist võib olla tahtluse jaatamiseks nõutav ka isiku teadmine, et rahapesu objektiks olev vara on saadud kuritegelikul teel. 27. novembril 2017. a jõustunud seaduse muudatuse kohaselt on rahapesuga tegemist juhul, kui on teada, et selline vara on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest (RahaPTS § 4 lg 1 punktid 1-3). Seega ei piisa koosseisu täitmiseks vaid asjaolust, et isik pidas võimalikuks, et vara on saadud

---

⁴⁵ Bruun&Hjejle, punkt 4.1, lk 19;
Clifford Chance, punkt I.B, lk 4.

⁴⁶ Pikamäe, P.; Sootak, J. KarS § 394. Komm vlj. Tallinn: Juura 2021.

kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest. 20. juulil 2020. a muudeti eeltoodud sätteid taaskord, eemaldades osa „kui on teada, et selline vara on saadud kuritegelikust tegevusest või selles osalemisest“. Seega piisab käesoleval hetkel rahapesu toimepanemiseks vaid vara kuritegeliku päritolu möönmisest. Siiski ei ole oluline teada konkreetselt millise süüteoga on vara saadud.

Krediidiasutusel on teoreetiliselt võimalik vastutada nii rahapesu kui ka rahapesule kaasaaitamise eest (KarS § 394 lg 3 ja § 21 või § 22). See sõltub konkreetse kaasuse asjaoludest, sõltuvalt kas krediidiasutuse tegevus täidab iseseisvalt rahapesu koosseisu või pakkus krediidiasutus rahapesu toimepanijale füüsilist, ainelist või vaimset kaasabi. Eeldused kaasaaitamisteole on järgnevad – täideviija koosseisupärane, tahtlik ja õigusvastane põhitegu; kaasaaitamistegu ehk põhiteo soodustamine füüsilise, vaimse või ainelise kaasabiga; põhjuslik seos kaasaaitamisteo ja põhiteo vahel; täidetud on subjektiivne koosseis, tahtlus nii kaasaaitamisteo kui ka põhiteo soodustamise suhtes; õigusvastasus ja süü.⁴⁷

Selleks et krediidiasutus saaks vastutada KarS § 394 süüteo koosseisu eest peab olema teo toime pannud KarS § 14 lg-s 1 toodud isik. Rahapesu toimepanemisest krediidiasutuse poolt saab rääkida eelkõige olukorras, kui eeltoodud süüteo koosseisu kõik eeldused on täidetud. Sõltuvalt olukorrast võib krediidiasutuse karistusõiguslik vastutus tulla kõne alla ka juhul, kui käesoleva töö peatükis 1.1 väljatoodud kohustust või keeldu ei ole järgitud. Eelkõige võiks sellisel juhul kõne alla tulla rahapesule kaasa aitamine, seda muuhulgas järgnevatel põhjustel. Juhul kui rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise kohustusi ja keelde on rikkunud juhatuse (täpsemalt on kohustused ja keelud väljatoodud käesoleva töö peatükis 1.1) krediidiasutuse huvides, siis vastutab KarS § 14 lg 1 kohaselt eelduslikult ka juriidiline isik ehk krediidiasutus. Tegemist võib olla nõ kirjutamata reeglina, et krediidiasutuse jaoks kasumlikud tehingud lubatakse teostada läbi krediidiasutuse vaatamata tehinguga kaasnevatele riskidele. Samuti võib rikkumine tuleneda puudulikust juhtimiskultuurist ning kaitsesüsteemide ning riskide maandamise mehhanismide välja töötamata jätmisest. Seega aitab krediidiasutus teadlikult oma tegevusega kaasa sellele, et rahapesu objektiks oleva vara läbiks krediidiasutust, jättes täitmata nõuded, mis eeltoodud tegevust takistaksid. Sisejuurdlus peab andma hinnangu vastavalt juhatuse ja selle liikmete tegevusele ning võimalusel tuvastama, kas rikkumine oli tahtlik.

Kuivõrd rahapesu süütegu on võimalik toime panna nii tegevusega kui ka tegevusetusega, on oluline sisejuurdluse käigus kindlaks teha, kumba alternatiivi eest võib krediidiasutus vastutada. Kohtupraktikas on tegevuse ja tegevusetuse piiritlemiseks kasutatud nn

---

⁴⁷ Sootak, J. KarS § 22.

isikukausaalsuse kriteeriumi, mille rakendamiseks tuleb kaalutava teo ja sellele järgneva tagajärje saabumise ajaks isik mõtteliselt eemaldada. Kui tagajärg saabub ikkagi, ei ole isik ja tema tegu tagajärgega seotud - järelikult on põhjust rääkida tegevusetusest. Kui aga tagajärg jääks saabumata, on see isikuga seotud ja järelikult on tagajärje põhjustanud tema tegevus.⁴⁸ Teisisõnu saab tegevusest kõneleda siis, kui isik teeb mingi tahtest kantud kehaliigutuse, mis toob kaasa muudatuse välismaailmas. Kui aga isik laseb asjadel minna oma rada ja seega tema ümber toimuvat ei mõjuta, on tegemist tegevusetusega.⁴⁹

Juriidiline isik saab karistusõiguslikult vastutada vaid KarS § 14 toodud isiku poolt toime pandud teo eest, tegevusetuse puhul nõuab objektiivne koosseis, et konkreetne kohustus tegutseda lasuks ka vastaval füüsilisel isikul, kelle tegevusetuse eest juriidiline isik vastutab ja nõutava teo konstrueerimist, mille füüsiline isik jättis tegemata.⁵⁰ Karistusõiguses kehtiva individuaalvastutuse põhimõtte järgimiseks on tähtis, et juriidilise isiku vastutusele võtmisel selgitataks välja isik, kes vastutab konkreetse kohustuse täitmise eest.⁵¹ Isiku tegevusetuse koosseisupärasuse hindamisel tuleb näidata, et tegutsemiskohustus oli just konkreetsel füüsilisel isikul, kes nõutava teo tegemata jättis.

Tegevusetusega toime pandud rahapesu süüteo eest võib juriidiline isik vastutada läbi juhatuse liikme tegevusetuse. Kehtiva kohtupraktika kohaselt ei saa juriidilise isiku ja tema juhatuse liikme kohustusi samastada ning juhatuse liige juriidilise isiku kohustuste täitmise eest isiklikult ei vastuta.⁵² Kuigi eeltoodud seisukoht on võetud teiste tehilolude pinnalt, võib siiski eeltoodud seisukohta analoogia korras ka käesolevas kontekstis rakendada. See siiski ei tähenda, et juhatuse liige ei võiks vastutada juriidilise isiku ees, nt võib juhatuse liikmelt nõuda tema tegevusetuse tõttu sissenõutavaks muutunud maksuintressi või kolmandale isikule tasutud leppetrahvi.⁵³ Juhatusel liikmete vahel võib olla paika pandud sisemine tööjaotuse korraldus (ja rahapesu valdkonna eest peabki olema valitud vastutav juhatuse liige – RahaPTS § 17 lg 1), mis aga ei tähenda, et juhatuse liikmed krediidasutuse väliselt samade valdkondade tegevuse eest vaid vastutaksid (kuigi sisemine tööjaotus võib välistada teiste juhatuse liikmete vastutuse). Kindlasti aga ei loo tööjaotus juhatuse liikmele välissuhtes tegutsemise kohustust, mille rikkumisel vastutaks juhatuse liige koos juriidilise isikuga tegevusetusega toime pandud süüteo

---

⁴⁸ RKKKo 3-1-1-28-02 p 10; RKKKo 3-1-1-71-02 p 6.2.

⁴⁹ RKKKo 3-1-1-33-14.

⁵⁰ RKKKo 3-1-1-84-07 p 8; RKKKo 3-1-1-43-08 p 9; RKKKo 3-1-1-84-16 p 28.

⁵¹ RKKKo 3-1-1-43-08.

⁵² RKKKo 3-1-1-61-09 p 12; RKKKo 3-1-1-42-15 p 89.

⁵³ RKKKo 3-1-1-61-09 p 12; RKTko 3-2-1-110-13 p 16.

eest, vaid vastav tegutsemiskohustus peab tulenema juhatuse liikmele seadusest. Seega erinevalt tegevusdeliktist ei vastuta juriidiline isik süüteo eest, mis näeb ette vaid juriidilisele isikule suunatud käitumiskohustuse, aga mitte juhatuse liikmele.⁵⁴ Kehtiva kohtupraktika kohaselt tuleb lähtuda samadest alustest juhatuse liikmega ka juhtivtöötaja tegevust hinnates tegevusetusdelikti puhul.⁵⁵ Rahapesunõuete rikkumise eest tegevusetusega võib krediidasutus vastutada ka läbi kontaktisiku ja muude töötajate tegevuse, kuivõrd RahaPTS seab osasid kohustusi, mis on krediidasutusel ka otseseid neile. Sisejuurdlus peaks andma vastuse, kas vastavate rikkumiste ulatus on piisav, et krediidasutus võiks seetõttu vastutada kriminaalkorras tegevusetuse eest.

Krediidasutus võib vastutada ka tegevusega toime pandud töötaja rahapesu süüteo eest, kui tegemist on KarS § 14 mõttes pädeva esindajaga ning süütegu on toime pandud krediidasutuse huvides. Küsitav on krediidasutuse vastutus juhul, kui krediidasutuse juhtkond ning muud juhtivtöötajad on teinud enda poolt kõik, et hoida ära krediidasutuses rahapesu riskide realiseerumist, kuid osad nõ lihttöötajad teevad isetegevust ning tegutsevad vastuolus krediidasutuse sisekorraeskirjadega ning seadusest tulenevate nõuetega. Sellisel juhul tuleb tõendeid kogumis hinnates analüüsida, kas vastav töötaja võib olla krediidasutuse pädevaks esindajaks. Ringkonnakohtu praktika kohaselt tuleb hinnata, kas töötajal on iseotsustusõigus ehk õigus suunata ettevõtte tahet, vastava õiguse esinemisel on tegemist juriidilise isiku pädeva esindajaga.⁵⁶ Pädevaks esindajaks tuleb lugeda isikut, kellele on antud õiguspädevus oma ülesannete täitmiseks. Vastavalt krediidasutuse sisemisele töökorraldusele ja töötajate ametijuhendile võib analüüsi järele olla asutusest erinev. Praktikas on keeruline tuvastada menetluse käigus lisaks tavatöötajale isikut, kes vastaks KarS § 14 toodud nõuetele, eriti suuremate ja keerukama struktuuriga juriidiliste isikute puhul.⁵⁷

Pädeva esindaja definitsioon ei ole õiguskirjanduses ega kohtupraktikas selgelt välja kujunenud termin. Selleks et krediidasutus vastutaks lisaks eeltoodule nõ lihttöötaja poolt toime pandud rahapesu kuriteo eest peab tegemist olema kas pädeva esindajaga või tavatöötajaga (kes ei pea olema tuvastatud), kes on teo toime pannud organi, juhtivtöötaja või pädeva esindaja korraldusel või heakskiidul. Pädevuse ületamisel ei too teo toimepanemine kaasa juriidilise isiku vastutust, mis on küsitav lähenemine, kuivõrd ühegi töötaja pädevuses ei saa olla kuritegu

---

⁵⁴ RKKKo 3-1-1-94-06 p 11.5.

⁵⁵ RKKKo 3-1-1-84-16.

⁵⁶ TlnRngK 1-14-3730.

⁵⁷ Soo, A. Lott, A. Kangur, A. Võimalused Euroopa Liidu halduskaristuste ülevõtmiseks Eestis. *Juridica* 2020/4, lk 242-261, p 4.2.2.

toime panna. Pädevaks esindajaks tuleb lugeda isikud, kellele on antud õiguspädevus oma ülesannete täitmiseks. Juriidilise isiku vastutus võib pädeva esindaja koosseisupärase teo korral kaasneda vaid siis, kui see pannakse toime temale usaldatud õigusliku pädevuse raames. Tegu peab olema toime pandud juriidilise isiku tegevussfääris või vähemalt sellega seotud valdkondades.⁵⁸ Selle liigituse sisse mahub krediidasutuse tegevuses ka rahapesu (RahaPTS § 2 lg 1 p 1).

Juriidilise isiku karistamine on igal juhul välistatud, kui pädevad esindajad tegutsesid küll oma ametialaseid volitusi kasutades, kuid üksnes enda või kolmanda isiku huvides. Juriidilise isiku esindaja tsiviilõiguslikus mõttes ei ole samastatav juriidilise isiku pädeva esindajaga.⁵⁹ Pädeval esindajal ei pea olema mingit juhtivat rolli juriidilise isiku sisemises hierarhias. Esindajat tuleb pidada pädevaks juhul, kui talle on juriidilise isiku sees antud õiguspädevus oma ülesannete täitmiseks ning koosseisupärane tegu pannakse toime nende ülesannete teostamise sfääris.⁶⁰ Ei piisa ilmselgelt ka juriidilise isiku süüliseks vastutuseks sellest, kui heita talle ette abstraktset organisatsioonilist puudulikkust, mis tegi üldse võimalikuks tema töötaja poolt süüteo toimepanemise. Seda põhjusel, et süüühimõte eeldab konkreetse süüteo sooritamisest hoidumise võimalikkust. Sellest järeldeb, et süüliseks vastutuseks peab juriidiline isik minimaalselt olema teadlik esindaja toimepandavast süüteost, sest vaid sellisel juhul saab talle teha etteheite süüteo toimepanemise ära hoidmata jätmise pärast.⁶¹ Seevastu pädeva esindaja tegutsemise korral (KarS § 14 variant 4) ei saa tema tegu automaatselt juriidilisele isikule omistada ning seda isegi juhul, kui tegutsemine oli juriidilise isiku huvides. KarS § 37¹ välistab juriidilise isiku vastutuse, kui tal ei olnud võimalik vältida pädeva esindaja poolt juriidilise isiku huvides süüteo toimepanemist. Kui juriidiline isik (nt juhatuse või selle liige) oli omalt poolt teinud kõik, et vältida pädeva esindaja süütegu, ei saa pädeva esindaja tegu juriidilisele isikule ka ette heita. Seda tuleb kontrollida organisatsiooniteooria alusel: kas ja millise kohustuse jättis täitmata konkreetse tööloigu eest vastutav juhatuse liige või juhtivtöötaja, arvestades usalduspõhimõtet ja tööjaotust.⁶²

Krediidasutuse vastutus peaks eelduslikult olema välistatud, isegi kui on kindlaks tehtud, et krediidasutust läbis rahapesu objektiks olev vara juhul, kui teo toimepanija ei ole KarS § 14

---

⁵⁸ Pikamäe, P. KarS § 14/7.4 ja § 14/9.3.

⁵⁹ RKKKo 3-1-1-66-14 p 8.

⁶⁰ Pikamäe, P. Kes on juriidilise isiku pädev esindaja karistusseadustiku § 14 mõttes? *Juridica* 2010/1, lk 3-10, p 2.

⁶¹ Pikamäe, P, p 4.

⁶² Sootak, J. Muudatused ja täiendused karistusõiguse üldosas. Läbivad muudatused eriosa sätete kohaldamiseks. *Juridica* 2014/ 8, lk 582-591.

Ig 1 toodud isik ning tegevus ei toimunud pädeva isiku korraldusel ega heakskiidul. Samuti on vastutus välistatud, kui krediidasutus täitis kõiki temal lasuvaid kohustusi ning rakendas kõiki võimalikke meetmeid, et hoida ära rahapesu objektiks oleva vara liikumine läbi krediidasutuse ning ei saanud seda võimalikuks pidada. Lihtsustatult ja piltlikult võiks öelda, et kui panga teadmata ning tahte vastaselt liigub must raha läbi panga, olles viidud kas oma töötaja(te) (eelkõige kui töötaja teeb seda isiklikest huvidest tulenevalt) või kliendi poolt eksitusse, saab olla välistatud vastutus rahapesu eest või rahapesule kaasaaitamise eest.

Kõiki eeltoodud aspekte kõigi subjektide suhtes – juhtkond, selle liikmed, juhtivtöötaja, muud töötajad – peab analüüsima sisejuurdlus, kuivõrd krediidasutus võib vastutada kõigi eeltoodud isikute nii tegevusega kui ka tegevusetusega toime pandud rikkumiste eest.

2 Krediidiasutuses sisejuurdluse läbiviimine ja sellele kohalduvad tagatised

Käesolev peatükk käsitleb krediidiasutuse enda initsiatiivil *ad hoc* korras algatatud sisejuurdlust, mitte seadusest tulenevaid kohustuslikke perioodilisi siseauditeid. Sisejuurdluse näidetena on kasutatud Danske⁶³ ja Swedbank-i⁶⁴ sisejuurdluse raporteid, mille mõlemad krediidiasutused on avaldanud oma kodulehel. Kuivõrd Danske panga emaaettevõtte on registreeritud Taanis ja Swedbank-i Rootsisis ning juurdlused on tellitud mõlemal puhul just emaaettevõtte poolt, siis võivad teatud aspektid või nüansid erineda Eesti õigusruumist. Tulenevalt teema kitsendamise eesmärgist ei käsitle käesolev töö mitme riigi üleseid sisejuurdlusi.⁶⁵ Suures pildis on rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuded ja sanktsioonid euroopaüleselt ühtlustatud (vt pikemalt käesoleva töö ptk 1.1), kuivõrd riigid on kohustatud lähtuma seadusandluses rahapesu direktiivist.⁶⁶ Seega on siiski antud raportite kasutamine käesolevas töös põhjendatud, kuigi need ei lähtu Eesti õigustest. Samuti on mõlemas raportis analüüsitud Eesti krediidiasutuste tegevust.

2.1 Nõuded sisejuurdluse läbiviimiseks ning protsess

2.1.1 Sisejuurdluse algatamise stiimul

Kuigi krediidiasutusel ei ole kohustust läbi viia sisejuurdlust võib krediidiasutus otsustada sisejuurdluse läbi viia lugematul arvul põhjustel, mille ühiseks nimetajaks on rahapesu kahtluse esinemine.⁶⁷ Rangelt liigitades võib rahapesu kahtlus avalduda kas krediidiasutuse sisese tegevuse tulemusena või krediidiasutuse väliselt. Krediidiasutuse siseselt võib selleks olla kas siseauditist ilmnenu või mõne töötaja, juhatuse liikme poolt tõstatatud küsitavused

---

⁶³ Bruun&Hjejle.

⁶⁴ Clifford Chance.

⁶⁵ Dervan, L. E. International White Collar Crime and the Globalization of Internal Investigation. Fordham Urban Law Journal 2011, lk 361-390. Arvutivõrgus: <https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?handle=hein.journals/frdurb39&id=367&collection=journals&index=> (28.04.2021).

⁶⁶ 30. mai 2018. a Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2018/834, mis käsitleb finantsüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist. ELT L 156/43. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018L0843&from=EN> (28.04.2021).

⁶⁷ Krediidiasutus võib otsustada sisejuurdluse läbi viia ka mõnel muul põhjusel, kuid tulenevalt töö eesmärgist on muud sisejuurdluse stiimulid, mis ei seostu rahapesuga, analüüsist välja jäetud.

kaitseliinide töös, muudes rahapesu vastastes protsessides või karistusõiguslik (ise)tegevus rahapesu täideviimiseks või selles osavõtmiseks. Krediidiasutuse väliselt rahapesu kahtlusest teada saamine võib olla näiteks meedia vahendusel või olukorras kus pädev menetleja on juba alustanud menetlust ning sellest teavitatakse ka krediidiasutust. Menetleja võib olla siseriiklik, nt prokuratuur või Rahapesu Andmebüroo, kui ka üleeuroopaline – OLAF. Siiski tasub rõhutada, et menetluses ei pea olema krediidiasutus kahtlustatav või süüdistatav, et saada uut informatsiooni, millele tuginedes võib tekkida kahtlus, et krediidiasutust on läbinud rahapesu objektiks olev vara või krediidiasutuse kliendid tegelevad rahapesuga. Näiteks võib olla krediidiasutus kaasatud menetlusse kolmanda isikuna või mitte olla menetlusosaline, kuid krediidiasutuselt küsitakse tõendeid (KrMS⁶⁸ § 215 lg 1 ja KAS § 88 lg 5 p 2). Tegemist võib olla ka menetlusega, mille fookus ei ole suunatud krediidiasutuse tegevusele, kuid millel on puutumus pankla läbinud rahapesu objektiks oleva varaga ning millest ajendatuna võib menetleja hiljem alustada menetluse seoses krediidiasutuse vastutusega.⁶⁹ Krediidiasutuse roll suuremahulistes rahapesujuhtumites on kriitilise olulisusega, kuivõrd potentsiaalsel rahapesijal on vaja krediidiasutuse kaudu raha „liigutada“ ning menetlejal hiljem jälgida vara liikumist ning tuvastada seotud isikuid.⁷⁰

Kõikide eeltoodud näidete puhul esineb vaid rahapesu kahtlus, seda ka juhul kui krediidiasutuse välised institutsioonid on alustanud menetlust. Krediidiasutuse seisukohalt sisejuurdluste läbiviimisega seoses on siiski oluline, kas mõni menetleja on juba menetlust alustanud või mitte, kuivõrd esimesel juhul puudub krediidiasutusel kuriteost teadlikkuse välistamiseks uurimiskohustus⁷¹ (vt pikemalt käesoleva töö ptk 1.2) ning seeläbi vajadus teada, kas esineb alus esitada kuriteoteadet või -kaebust. Kui menetlus on juba alustatud ja krediidiasutus on sellest teadlik, siis ei ole eeltoodu enam asjakohane. Arvestades asjaolu, et osade uuringute tulemuste kohaselt on 60% pankla läbivast „mustast“ rahast teostatud pankla üle kavaldades ning 20% töötaja inimliku eksimuse tõttu, on tõenäoline avastada sisejuurdluste läbiviimisel süsteemivead ning iseseisvalt need kooskõlla viia seadusandlusega, hoides ära välismenetlused

---

⁶⁸ RT I, 29.12.2020, 10.

⁶⁹ OLAF. Funding for environmental projects: Water and wastewater management. European Commission 28.10.2020. Arvutivõrgus: https://ec.europa.eu/anti-fraud/investigations/success-stories_en (28.04.2021).

⁷⁰ OLAF. Joint operation uncovers complex money laundering scheme in Romania. European Commission 02.07.2020. Arvutivõrgus: https://ec.europa.eu/anti-fraud/media-corner/news/02-07-2020/joint-operation-uncovers-complex-money-laundering-scheme-romania_en (28.04.2021).

⁷¹ Tegemist ei ole kohustusega, vaid õigusega, mille kasutamata jätmine võib krediidiasutuse positsiooni võimalikus kriminaalmenetluses halvendada.

ja oletatavasti ka sanktsioonid (või vähemalt teatud mahus).⁷² Vilepuhuja teate esitamisel puudub krediidasutusel diskretsiooniõigus sisejuurdluse alustamise osas (vt pikemalt ptk 2.2).

Võrreldes 2014. aastaga on Finantsinspeksioon suurendanud rahapesu valdkonna personali ligi viiekordselt.⁷³ Samuti on Finantsinspeksioon alates 2014. aastast saatnud pankadele selge sõnumi, et neil peavad olema kontrollsüsteemid, mis vastavad rahvusvaheliselt kokku lepitud rahapesu tõkestamise normidele.⁷⁴ Arvestades suurenevat riikliku huvi rahapesu uurimise osas ning võimalikke negatiivseid tagajärgi rahapesu nõuete eiramisel – Danske pangal keelati Eestis tegutsemine ja hiigeltrahvid –, on asjakohane mistahes realistliku rahapesu või rahapesu nõuete mittetäitmise kahtluse korral kaaluda sisejuurdluse läbiviimist.⁷⁵

Nii sisese kui välise rahapesu kahtluse korral on krediidasutusel õigus läbi viia sisejuurdlus. Juhul kui krediidasutuse väline kahtlus tuleneb krediidasutuse suhtes alustatud kriminaalmenetlusest või menetlus on krediidasutusega vahetult seotud, siis tuleb arvestada sisejuurdluse läbi viimisel kriminaalmenetlusega seoses tulenevate täiendavate piirangutega (vt käesoleva töö ptk 2.1.3). Juhul kui krediidasutuse suhtes ei ole alustatud kriminaalmenetlust, siis täiendavaid piiranguid sisejuurdluse protsessile ei kohaldu ning sisejuurdluse läbiviijal on võrdlemisi suur voli juurdlust läbi viia oma äranägemise kohaselt.

2.1.2 Sisejuurdluse läbiviija, sh advokaadi kutsetagatised

2.1.2.1 Sisejuurdluse läbiviija valimine

Euroopa Liidu ega Eesti õigus ei sätesta Eesti krediidasutustele otsest sisejuurdluse läbiviimise kohustust ega reguleeri kes peaks sisejuurdluse läbi viima või ei anna muid suuniseid läbiviimise protsessi osas. Seega on Eesti krediidasutustel vaba voli valida juurdluse läbiviija, selleks võib olla näiteks asutuse sisene pädev osakond, välisriigi emattevõtte vastav

---

⁷² Roberts, J. J. A near record year for money laundering: Banks hit with \$10 billion in fines. Fortune 11.03.2020. Arvutivõrgus: <https://fortune.com/2020/03/11/money-laundering-record-year-bank-fines/> (28.04.2021).

⁷³ Mõttus-Leppik, E. Finantsinspeksiooni juhatuse liige: rahapesu tippajal vastutas selle tõkestamise eest vaid 1,5 inimest. Postimees 27.06.2019. Arvutivõrgus: <https://www.postimees.ee/6716698/finantsinspeksiooni-juhatuse-liige-rahapesu-tippajal-vastutas-selle-tokestamise-est-vaid-1-5-inimest> (28.04.2021).

⁷⁴ Finantsinspeksioon. AS SEB Pank sai rahapesu tõkestamise reeglite rikkumise eest trahvi. Finantsinspeksiooni koduleht 25.06.2020. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/uudised/seb-pank-sai-rahapesu-tokestamise-reeglite-rikkumise-est-trahvi> (28.04.2021).

⁷⁵ Jones, P. W. We're All Investigators Now: Why UK Businesses Are Turning to Lawyers to Conduct Internal Investigations. Internal Legal Practitioner 11.2003, lk 78-82. Arvutivõrgus: https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/ilp28&id=90&men_tab=srchresults (28.04.2021).

osakond (juhul kui krediidasutusel on emettevõtte) või advokaadibüroo. Krediidasutuse siseselt võib sisejuurdlust läbi viia kas sisekontrolli üksus või siseaudit (KAS § 59), samas võib selle eesmärgil luua ka eraldiseisva komitee.⁷⁶ Vastava valiku tegemisel tuleks eelkõige lähtuda kahtluse sisust.⁷⁷ Näiteks Danske panga näitel oleks ettevõtte sisese (nii ema- kui ka tütarettevõtte) osakonna poolt juurdluse läbiviimine kõigi eelduste kohaselt olnud tulutu, negatiivseid näiteid on mitmeid – Danske auditi osakonna hinnangul esines krediidasutuses vaid mõned vajakajäämised mitteresidentsidest klientide osakonnas seoses tunne oma klienti (*know your customer*) põhimõtete täitmisega. Samuti hindas audit Eesti filiaali rahapesunõuete täitmist kõrgeima hindega ning 2009. aastal ei toonud välja vastavat ühtki puudujääki või tähelepanekut.⁷⁸ Seega ei olnud krediidasutus kas pädev, võimeline või aldis iseseisvalt vajakajäämisi ning rikkumisi avastama, mistõttu on põhjendatud ning avalikult teadaoleva informatsiooni põhjal eelduslikult ainuõige otsus sisejuurdluse läbiviimiseks palgata krediidasutuse väline uurija ehk advokaadibüroo.⁷⁹ Sõltuvalt rikkumise ulatusest võib advokaat suuta tagada ka pädevama ülevaate ja asjakohasema õigusliku hinnangu krediidasutuse tegevusele, mis on eelkõige raskete rikkumiste puhul esmaoluline. Väiksemate rikkumiste puhul on aga siseauditi osakonnal eelis krediidasutuse toimimise ja süsteemide tundmise näol.

Võrdluses Danske pangaga on lisaks rikkumiste väiksemale intensiivsusele ka Finantsinspektsiooni hinnangul SEB siseauditi osakond saanud pidevalt hakkama puuduste tuvastamisega ning nende väljatoomisega, erinevalt Danske siseauditi osakonnast. SEB siseaudit on järjepidevalt tuvastanud puuduseid ning asunud neid ka kõrvaldama, viimane tegevus on olnud küsitava tulemuslikkusega.⁸⁰ Seega on põhjendatud ning mõistetav SEB panga otsus mitte tellida advokaadibüroolt sisejuurdluse läbiviimist, kuivõrd krediidasutuse enda auditi osakond on tulemuslikult suutnud probleemkohti kaardistada ning ei ole andnud põhjust usaldamatuseks.⁸¹ Muuhulgas neil põhjustel tuleb igas olukorras eraldi hinnata

---

⁷⁶ EBA. Guidelines in internal governance. European Banking Authority koduleht 21.03.2018. Arvutivõrgus: https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2164689/531e7d72-d8ff-4a24-a69a-c7884fa3e476/Guidelines%20on%20Internal%20Governance%20%28EBA-GL-2017-11%29_EN.pdf?retry=1 (28.04.2021).

⁷⁷ Dervan, L. E.

⁷⁸ Bruun&Hjejle, punkt 9.3.2, lk 42.

⁷⁹ Siinkohal ei ole väidetud, et siseauditi osakond ei oleks suutnud ühtki puudujääki tuvastada, vaid et töös tehti korduvalt olulisi vigu, mille tulemusel võis kahaneda usaldus siseauditi osakonna ja nende töö tulemuslikkuse vastu; Bruun&Hjejle, punkt 6, lk 27.

⁸⁰ Finantsinspektsioon 25.06.2020, lk 21, punkt 6.2.2.2.

⁸¹ Tegemist on autori eeldusega, kuivõrd SEB pank ei ole avalikkust teavitanud, et sisejuurdlus on tellitud või läbi viidud. Samuti puuduvad sellekohased viited ka FI koostatud SEB sisejuurdlusraportis.

konkreetsset juhtumit ning teadaolevate andmete põhjal valida parim võimalik sisejuurdluse läbiviija.

2.1.2.2 Sisejuurdluse läbiviimine advokaadibüroo poolt

Juriidilise isiku tahet suunab juhatus, kes on erineva sisemise töökorralduse puudumisel pädev otsustama, kes sisejuurdluse läbiviimise vajadusel seda teostab ning pädev sõlmima advokaadibürooga käsunduslepingut käsundi täitmiseks. Advokaadibüroo võib saada käsundi kas pangalt, emapangalt või teiselt mitte Eestis tegutsevalt advokaadibüroolt. Advokaadibüroo peab õigusteenust osutades arvestama temale antud lepinguliste pädevustega ning täitma oma kohustusi lepingust tulenevas ulatuses, advokaat ei või osapoole asjaga tegeleda ilma selle osapoole korralduseta.⁸² Teiselt advokaadibüroolt korraldust saades on korraldust saaval advokaadil kohustus veenduda vahendaja pädevuses ja kliendi soovides, tagamaks et advokaat saaks ülesande tegelikult kliendilt ja et nende vahel toimiks suhe.⁸³ Konfidentsiaalsuskohustus kehtib advokaatidele ka advokaatide omavahelise suhtlemise puhul piiriüleses tegevuses.⁸⁴ Kui liikmesriigi advokaat teeb koostööd mõne teise liikmesriigi advokaadiga, on mõlemal neist üldine kohustus arvestada erinevustega, mis võivad esineda nende vastavate õigussüsteemide ning kutseasutuste vahel ning advokaatide kohustuste ja pädevuse vahel vastavates liikmesriikides.⁸⁵ Nagu eelnevalt viidatud keskendub käesolev töö Eestis tegutseva krediitiasutuses sisejuurdluse läbiviimisele.

---

⁸² Euroopa Liidu Advokatuuride ja Õigusühingute Nõukogu. Eetikakoodeks Euroopa advokaatidele. Advokatuuri koduleht 19.05.2006, punkt 3.1.1. Arvutivõrgus: <https://advokatuur.ee/est/advokatuur/oigusaktid/ccbe-eetikakoodeks> (28.04.2021).

⁸³ Euroopa Liidu Advokatuuride ja Õigusühingute Nõukogu. Selgitav memorandum CCBE eetikakoodeksile. Advokatuuri koduleht 19.05.2006, punkt 3.1.1. Arvutivõrgus: <https://advokatuur.ee/est/advokatuur/oigusaktid/ccbe-eetikakoodeks> (28.04.2021).

⁸⁴ Tamme, M.; Soo, A. Eesti Advokatuuri eetikakoodeks kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2018, lk 58, p 1.2.

⁸⁵ Euroopa Liidu Advokatuuride ja Õigusühingute Nõukogu. Eetikakoodeks Euroopa advokaatidele, punkt 5.2.2.

2.1.2.3 Advokaadi kutsetagatise sisejuurdluse läbiviimisel

Juhul kui sisejuurdlust viib läbi advokaadibüroo⁸⁶, siis tuleb arvestada ka advokatuuriseadusest tulenevate ning muude kutsenõuetega ning -tagatistega. Olulisimad neist kvaliteedikontroll ja teabe konfidentsiaalsus. Kuivõrd advokaadibürool ei või olla teist tegevusala peale õigusteenuse osutamise (AdvS⁸⁷ § 53 lg 1), siis välistusmeetodi kohaselt on sisejuurdluse läbiviimine ning sellekohase raporti koostamine õigusteenus AdvS § 40 lg 1 kohaselt – õigusnõustamine ning dokumendi koostamine või muu õigustoimingu tegemine. Riigikohtu hinnangul tuleb muu õigustoiminguna mõista isiku huvides sellise toiminguga tegemist, mille raskuspunkt langeb advokaadi poolt õiguslike eriteadmiste kasutamisele.⁸⁸ Seega kui isegi tegemist ei ole õigusnõustamise ja dokumendi koostamisega, on tegemist muu õigustoiminguga, kuivõrd sisejuurdluse läbiviimisel on oluline professionaalne seaduse tundmine, oskus kaardistada õiguslikku positsiooni ning tõendeid menetlejaga samal tasemel hinnata. AdvS § 43 kohaselt on advokaat õigusteenust osutades sõltumatu (lg 1), temale usaldatud andmed on konfidentsiaalsed (lg 2) ja õigusteenuse osutamisega seotud teabekandjad puutumatud (lg 3). Seega kui advokaadibüroo viib läbi sisejuurdlust, siis on konfidentsiaalsusega kaitstud uurimisasutuste eest poolte vahelise kommunikatsioon, saadetud tõendid ning muu asjakohane informatsioon ja samuti ka sisejuurdluse lõppraport.

Juhul kui juurdlust viib läbi siseauditi osakond, siis on uurimisasutusel õigus kõiki vastavaid dokumente välja küsida või läbiotsimisel ära võtta. Kuigi vastav krediitiasutuse poolt läbi viidud talitus ning selle tulemid võivad liigituda KAS § 88 lg 1 kohaselt pangasaladuseks, siis KAS § 80 lg 5 p 2 kohaselt on krediitiasutus kohustatud avaldama pangasaladuse kohtueelse uurimise asutusele ja prokuratuurile alustatud kriminaalmenetluses.⁸⁹ Advokaadibürood aga kutsetegevusest tulenevatel asjaoludel ei või läbi otsida (AdvS § 43 lg 5) ega advokaadilt selgitusi, tunnistust või muud informatsiooni küsida, mis on temale õigusteenuse osutamisega teatavaks saanud. Advokaadi kutsetagatistel on kõige olulisem tähendus just kriminaalmenetluses, kuivõrd tagatud on riigiorganite poolt sekkumatus kutsetegevusse –

---

⁸⁶ Advokaat peab õigusteenust osutama advokaadibüroo kaudu (AdvS § 49 lg 1). Krediitiasutusega kliendilepingu sõlmib advokaadibüroo (AdvS § 55 1). Sisejuurdluse eeldatava suure mahu tõttu viib seda läbi mitu advokaati, mistõttu on advokaatidele ühiselt viidatud ka kui advokaadibüroole.

⁸⁷ RT I, 22.12.2020, 38.

⁸⁸ RKKKo 3-1-1-23-07 p 21.

⁸⁹ Samas ei ole isikul kohustust ennast süüstavaid tõendeid välja anda, kuid krediitiasutus ei pruugigi olla uurimissubjekt, kuid peale enese mittesüüstamise privileegile tuginemist võib ta selleks saada.

advokaadi vaikimisõigus, rangemad reeglid advokaadi kinni pidamise, vahistamise või advokaadibüroo läbiotsimise suhtes.⁹⁰

Siiski võib teatud juhtudel advokaadibürood läbi otsida, mis oleks seoses krediidasutuses rahapesu teemalise sisejuurdluse läbiviimise tõttu ebatõenäoline, kuivõrd advokaadi kutsetegevusest tulenevatel asjaoludel ei või läbi otsida advokaadibürood, mille kaudu advokaat õigusteenust osutab (AdvS § 43 lg 5 ls 2) ning nagu eelnevalt analüüsitud, on sisejuurdluse läbiviimine õigusteenuse osutamine. Siiski peab rõhutama, et eeltoodud kutsetagatis on problemaatiline ning tõstatatud on küsimus uue regulatsiooni järele.⁹¹ Avaldatud on ka küsitavust, kas advokatuuriseaduse ja kriminaalmenetluse seadustiku kvaliteet on piisavalt kõrge, et hoida ära ametivõimude omavoli ning ega advokaadi kutsesaladus pruugi resigneeruda kriminaaluurimise huvidele.⁹²

Euroopa Inimõiguste Konventsiooni artikkel 6 lg 1 kehtestab igapäevase õiguse õiglasele ja avalikule kohtumenetlusele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud kohtus, mille kaitse alla mahub ka advokaadi ja kliendi suhtluse konfidentsiaalsus.⁹³ Kriminaalasjades kaitsja ja kliendi vahelise suhtluse konfidentsiaalsuse õiguse tagab Euroopa tasandil ka direktiivi 2013/48 artikkel 4.⁹⁴ EIK praktika kohaselt tuleb advokaadi-kliendi suhtluse konfidentsiaalsust tagada ka advokaadibüroo läbiotsimise korral, mil tuleb kontrollida läbiotsimise ulatuse mõistlikust (sh läbiotsimise määruses sätestatud lubatav ulatus), kas läbiotsimine viidi läbi pädeva vaatleja juuresolekul tagamaks, et privilegeeritud materjale ei võetaks ära (mh ka KrMS § 91 lg 8) ja eelistatult ei võtaks ära andmeid kogu-ulatuses, vaid kohapeal selekteeritud materjale.⁹⁵ Krediidasutuste läbiotsimisel tuleb lähtuda üldistest läbiotsimise nõuetest (KrMS § 91), mille kohaselt võib läbiotsimisel ära

---

⁹⁰ Saarmets, V. Kes on õigusnõustaja? *Juridica* 2002/2, lk 121-125.

⁹¹ Ots, M. Advokatuuri juht muretseb büroode läbiotsimise pärast. ERR 05.11.2019. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/999587/advokatuuri-juht-muretseb-buroode-labiotsimise-parast> (28.04.2021); Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimisest: probleemid Eestis ja võimalikud lahendused. *Juridica* 2020/7, lk 580-596; Eesti Advokatuur. Arvamus kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse osas. Justiitsministeerium 04.04.2017, punkt 3. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/eesti_advokatuuri_arvamus_krimseadustiku_vtk_veebuar_2019.pdf (28.04.2021).

⁹² Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimisest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas. *Juridica* 2020/6, lk 507-520.

⁹³ Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimisest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas.

⁹⁴ 22. oktoobri 2013. a Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/48/EL, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega. ELT L 294/1. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0048&from=ET> (28.04.2021).

⁹⁵ Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimisest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas.

võtta otsitavad objektid, mis peavad olema läbiotsimise määrukses välja toodud. Samuti peab olema määrukses toodud mis põhjusel ja kohas läbiotsimist toimetatakse. Otsitav objekt võib olla asitõendina kasutatav objekt või kriminaalasja lahendamiseks vajalik dokument või asi. Menetleja ja sisejuurdluse läbiviija hinnang vajalikele materjalidele, mis on vajalikud menetluse läbiviimiseks, võib olla suures osas kattuv, mistõttu võivad muist sisejuurdluse läbiviimiseks kasutatud materjalid olla ka läbiotsimisel otsitavaks objektiks. Seega kui menetlejal ei ole õigust sisejuurdluse alusmaterjale advokaadibürood läbiotsides või advokaadi-kliendi suhtlust jälgides saada, siis võib ta vastavad materjalid siiski saada, kuid tänu krediidasutuse läbiotsimisele. Samas on erialases kirjanduses leitud, millega autor täielikult ei nõustu, et seadus annab ka advokaadibüroode läbiotsimise lubamiseks suhteliselt vabad käed ja seab vähe tingimusi, sh eristamata olukordi kas advokaat on ise kahtlustatav või mitte.⁹⁶

Riigis, kus sisejuurdlused on läbi viidud juba üle 50 aasta ehk Ameerika Ühendriikide õiguses on advokaadil analoogne konfidentsiaalsuse kaitseks kutsetagatis, mis jaguneb kaheks – advokaadi-kliendi suhtluse konfidentsiaalsuse privileeg ja töötulemuste kaitse doktriin.⁹⁷ Advokaadi-kliendi konfidentsiaalsus kohaldub eelkõige pooltevahelisele suhtlusele, töötulemuste kaitse doktriin kaitseb aga laiemalt advokaadi ettevalmistatud materjale menetluse tarbeks, mis peavad olema advokaadi poolne hinnang, arvamus, mitte kaasuse faktid.⁹⁸ Mõlema privileegi eesmärk on kaitsta poolte vahelise suhte konfidentsiaalsust ning kvaliteetse õigusabi saamise õigust. Ameerika Ühendriikides seega ei oleks sisejuurdluse tulemused kaitstud advokaadi-kliendi konfidentsiaalsuse privileegiga, vaid töötulemuste kaitse doktriiniga.

Samuti ei ole erinevalt krediidasutuse töötajast advokaadil õigust otsustada iseseisvalt raporteerida krediidasutuse ebaseaduslikust tegevusest. Esiteks on rahapesu teise astme kuritegu, mis tähendab, et ka soovi korral puudub krediidasutusele õigusteenust osutaval advokaadil õigus kuritegu ära hoida (AdvS § 45 lg 5). Advokaat on kohustatud hoidma saladuses talle õigusteenust osutades teatavaks saanud andmeid tähtajatult (AdvS § 45 lg 1). Kutsesaladuse kohustus ei ole siiski absoluutne, kuivõrd kliendil on õigus vabastada advokaati kutsesaladuse hoidmise kohustusest kirjaliku nõusolekuga, et näiteks advokaat saaks avaldada sisejuurdluse põhjal koostatud raporti (AdvS § 45 lg 2). Krediidasutuse siseauditi osakonna

---

⁹⁶ Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimisest: probleemid Eestis ja võimalikud lahendused.

⁹⁷ Missal, M. J.; Lambrakopoulos, S. E.; Kowalk, C. S. Conducting Internal Investigations. Washington, D.C.: K&L Gates 2015, lk 4. Arvutivõrgus: https://files.klgates.com/files/publication/9c8c688d-f33b-4e00-befd-067ccd918740/presentation/publicationattachment/08668f67-5813-4c92-ac28-121554cc82a2/conducting_internal_investigations.pdf (28.04.2021).

⁹⁸ Cole, L. Revoking Our Privileges: Federal Law Enforcement's Multi-Front Assault on the Attorney-Client Privilege (and Why It Is Misguided). Villanova Law Review 2003, lk 469-596. Arvutivõrgus: <https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?handle=hein.journals/vllalr48&id=481&collection=journals&index=> (28.04.2021).

töötajale kehtivad teised kohustused ning õigused, kuivõrd näiteks töötajal on õigus esitada vilepuhuja teatis ning sealjuures valida, kas teatada probleemidest ettevõttesiseselt või otse pädevale järelevalveasutusele (Direktiiv 2019/1937 artikkel 7 lg 2).⁹⁹ Vilepuhuja direktiiv¹⁰⁰ vastavat õigust advokaadile ei anna, kuivõrd direktiiv ei mõjuta Eesti õiguse kohaldamist seoses advokaadi kutsesaladusega (artikkel 3 lg 3 p b).¹⁰¹ Seega on krediidasutusele tagatud õigus ise otsustada vastavate meetmete võtmine sisejuurdluse järgselt, kui sisejuurdluse viib läbi advokaadibüroo. Siiski tasub märkida, et osade uuringute tulemuste kohaselt 48% inimestest usuvad, et tööandja võtaks vilepuhuja teadet tõsiselt, võtaks tarvitusele vajalikud meetmed ning elimineeriks probleemi, mis viitab võrdlemisi suurele tõenäosusele, et vilepuhuja eelistaks asutusesisest raporteerimise süsteemi ning krediidasutus saaks ikkagi võtta iseseisvalt vajalikke meetmeid.¹⁰²

Seega on sisejuurdluse tellimisel advokaadibüroolt tagatud kõrgem konfidentsiaalsuse kaitse sisejuurdluse protsessile ning selle tulemile, mis tähendab, et krediidasutus ei pea sisejuurdluse läbiviimise üle otsustamisel eelduslikult kaaluma riski, kas sisejuurdluse läbiviimisega loodaks täiendav tõend, mida hilisemalt saaks kasutada kriminaalmenetluses nende süü tõendamiseks. Krediidasutus saab kõrgete kvaliteedinõudmiste tõttu olla veendunud, et advokaadibüroo poolt läbiviidav sisejuurdlus on teostatud juriidilistelt pädevate isikute poolt. Lisaks tagab advokaadibüroolt sisejuurdluse tellimine krediidasutusele kindluse, et sisejuurdluse läbiviija ei tohi sisejuurdluse protsessi käigus ilmnenu süüteo kahtluse puhul esitada krediidasutuse suhtes kuriteokaebust.

---

⁹⁹ 23. oktoobri 2019. a Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/1937, liidu õiguse rikkumisest teavitavate isikute kaitse kohta. ELT L 305/17. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32019L1937> (28.04.2021).

¹⁰⁰ Direktiiv 2019/1937.

¹⁰¹ Direktiivi ülevõtmise tähtaeg on 17. detsember 2021. a ning liikmesriikidele tulenevad direktiivist miinimumnõuded. Välistatud ei ole Eesti seaduse muutmise direktiivist sätestatud määrast rangemaks antud teemadega seoses. Seega võivad teatud remargid seoses direktiiviga olla pigem hinnangulise sisuga;

¹⁰² Arvamusfestival. Koputajad, pealekaebajad ja vilepuhujad. Podcast 18.08.2020. Arvutivõrgus: <https://podcast.ee/otsi/vilepuhuja/> (28.04.2021).

2.1.3 Sisejuurdluse alusandmete kogumine

Üks peamisi eeldusi asjakohase ning riske realselt kajastava sisejuurdluse läbiviimiseks on alusinformatsiooni kogumine.¹⁰³ Sisejuurdluse läbiviijal peab olema asjakohane ülevaade uuritavatest sisesüsteemidest, et analüüsida nende vastavust nõuetele, seega peab ta välja küsima sisekorrad, -eeskirjad, -juhendid, muud -dokumendid, otsused ning ka asjakohaste andmebaaside väljavõtted. Lisaks on sisejuurdluse läbiviijal vaja seotud isikute (töötajad, juhatuse liikmed) e-postkastide arhiive, vajadusel muude sisesuhtluskanalite arhiive (nt Slack) ja nende profiilifaile. Sisejuurdluse läbiviija peab eelduslikult osade või kõigi seotud isikutega läbi viima vestluse, et kuulata nende poolseid selgitusi ning ütlusi tähtsust omavate asjaolude kohta.

Eeltoodud andmete välja küsimisel on taaskord oluline eristada sisejuurdluse läbiviija – krediidasutuse töötaja, nt siseauditi osakonnast ja advokaat – õigusi koguda informatsiooni. Krediidasutuse siseauditi üksuse töötajatel on õigus tutvuda krediidasutuse kõikide dokumentidega, jälgida piiranguteta krediidasutuse tööd igas lõigus ning osaleda juhatuse ja krediidasutuse põhikirja alusel moodustatud komiteede koosolekutel (KAS § 61 lg 2).¹⁰⁴ Siseauditi üksusel on õigus nõuda krediidasutuse töötajatelt nende tegevuses ilmnunud puuduste ja eksimuste kohta kirjalikke seletusi (KAS § 61 lg 3). Seega on krediidasutuse siseüksusel võrdlemisi laiad volitused sisejuurdluse läbiviimisel informatsiooni kogumiseks.

Vandeadvokaat on lausa kohustatud koguma kliendi huvides tõendeid AdvS § 40 lg 2 ls-e 2 kohaselt. Väljastavate tõendite osas on advokaadil laiad volitused AdvS § 41 lg 1 p 2 ja VÕS § 1015 kohaselt. Eelduslikult klient annab kõik vajalikud dokumendid advokaadile välja vabatahtlikult. Samas töö jälgimiseks teatud lõigus või komitee koosolekutel osalemiseks on advokaadil vaja krediidasutuse volitust, kuna vastavat õigust seadus ei anna. Vandeadvokaat on lisaks pädev koguma tõendeid ning saama riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustest õigusteenuse osutamiseks vajalikke andmeid, tutvuma dokumentidega ning saama neist ära kirju ja väljavõtteid, kui andmete ja dokumentide saamine ei ole advokaadile seadusega keelatud (AdvS § 41 lg 1 p 2 ja 4). Seega on vandeadvokaadil lisaks krediidasutuse siseselt tõendite kogumise õigustele (AdvS § 41 lg 1 p 2) ka krediidasutuse väliselt tõendite kogumise

---

¹⁰³ Bloch, J. Gütlung, N. Corporate Internal Investigations under Swiss Law: Information Gathering and Employee Interviews. Niederer Kraft & Frey 03.05.2018. Arvutivõrgus: https://www.nkf.ch/app/uploads/2018/05/NKF-Publication_Internal-Investigations-Update_Info-Gathering_3-May_FINALdoc.pdf (28.04.2021).

¹⁰⁴ EBA, p V 22.203, lk 43.

õigus sisejuurdluse tarbeks, mis ei pruugi aga olla vajalik, arvestades et uurimine puudutab eelkõige krediidasutuse siseasju.

Kui siiski on tarvis tõendeid koguda ka krediidasutuse väliselt, tuleb paratamatult tõdeda, et advokaadi õigus krediidasutuse väliselt tõendeid koguda iseseisvalt on võrdlemisi piiratud, seda eelkõige olukorras, kui kriminaalmenetlust ei ole alustatud.¹⁰⁵ See tuleneb põhjusest, et advokaadil on küll õigus tõendeid koguda, kuid tal puuduvad efektiivsed tagatised selle õiguse maksmapanekuks. Juhul kui kriminaalmenetlus on alustatud, on advokaadil õigus tõendeid koguda prokuratuuri kaudu (KrMS § 47 lg 1 p 3, § 211 lg 1 ja 2, § 225 lg 1), mis aga seab ohtu parima kaitseõiguse, kuivõrd kaitsja ei pruugi teada, kas küsitav tõend on klienti süüstav või mitte.¹⁰⁶ On küsitav, kas kaitsja võib taotleda tõendi kogumist, kui ta ei ole kindel, kas tõend süüstab kaitsealust või mitte, kuivõrd kaitsja ei tohi osaleda kaitsealust süüstavate asjaolude väljaselgitamisel.¹⁰⁷ Samuti võib vastaval viisil (KrMS § 47 lg 1 p 3, § 211 lg 1 ja 2) tõendite kogumine paljastada menetlejale kaitsestrateegia. Seega kuigi advokaadil on õigus koguda ka krediidasutuse väliselt ja sh prokuratuuri kaudu, tuleks eelnevalt kaaluda, kas see on menetluslikult kõige mõistlikum lähenemine.

Sisejuurdluse läbiviijal võib olla vajadus töötaja kohta andmeid koguda ilma, et töötaja sellest teada saaks. Euroopa Inimõiguste Kohus on andnud tööandjale suhteliselt vabad käed töötajate jälgimiseks töökohal, kui on alust arvata, et töötaja on toime pannud või paneb toime süüteo. Selline õigus on antud *ad hoc* korras, mitte ei ole EIK jaatanud igapäevast ja pidevat töötajate jälgimise õigust. Tööandja poolt võetud jälgimise meetmed peavad olema vajalikus ulatuses piiratud (sh ajaliselt ja ruumiliselt), andmetele ligipääs peab olema piiratud vaid selleks õigustatud inimestele ja andmeid tohib kasutada vaid süüteo tõendamiseks või muude seotud vajalike meetmete võtmiseks, nt töölepingu lõpetamiseks. Seega on teatud ulatuses eraelu puutumatus riive põhjendatud.¹⁰⁸ Sisejuurdluse läbiviimise käigus võiks vajadusel olla sisejuurdluse läbiviijal vastav õigus, kui nt on kahtlus, et mõni konkreetne töötaja rikub tahtlikult ja eelduslikult oma kasu eesmärgil krediidasutuse rahapesu vastaseid nõudeid. Samas tuleb silmas pidada, et eelviidatud otsus on tehtud enne isikuandmete kaitse üldmääruse

---

¹⁰⁵ Riigikogu õiguskomisjon. Istungi protokoll nr 9. Rahvaalgatus. 10.06.2019, punkt 2, Jaanus Tehver, lk 4. Arvutivõrgus: <https://rahvaalgatus.ee/initiatives/4810be27-f033-4536-8454-b0343355d0a4/files/86> (28.04.2021).

¹⁰⁶ Selge, E. Kaitsja võimalused tõenditega tutvumiseks ja tõendite kogumiseks enne kriminaalmenetluse kohtueelse menetluse lõpuleviimist. Magistritöö. Juhendaja Dmitri Teplõhh. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool 2015, p 2.3. Arvutivõrgus: <https://digikogu.taltech.ee/Item/eecd670d-ea38-4fdc-8356-e5116007a610> (28.04.2021).

¹⁰⁷ Sillaots, M. KrMS § 47/2. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.

¹⁰⁸ EIKo 420/07, *Köpke vs Saksamaa*. 05.10.2010. Arvutivõrgus: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:%22420/07%22,%22itemid%22:%22001-101536%22}}> (28.04.2021).

vastuvõtmist. Eeltoodust paralleeli tuues võib väita, et krediidasutusel oleks õigus jälgida ajutiselt mõne kindla töötaja tegevust ning nende andmete põhjal temaga töösuhe lõpetada ning kuriteoteade tema suhtes esitada, mis võib välistada krediidasutuse hilisema vastutuse kriminaalmenetluses, näiteks KarS § 37¹ kohaselt.

Tööandja peab siiski kriitiliselt suhtuma töötaja tegevuse jälgimisse ja tema andmekandjate sisu avamisele. Töötaja elektroonilise suhtluse jälgimisel ja hindamisel, kuivõrd vajalik on leida mõistlik tasakaal eraelu puutumatus ja tööandja huvide vahel, peab töötaja olema teadlik, et tema suhtlust võidakse monitoorida (mis tänapäeval on juba paljudes töölepingutes sätestatud) ja vastava jälgimise iseloomust ning ulatusest. Eeltoodud monitooringu läbiviimiseks peab olema välja toodud konkreetne põhjus või ajend (milleks võib olla näiteks veendumine tööarvuti kasutamises mitte kooskõlas lepinguliste kohustustega ning muude kohalduvate nõuetega) ning tuleb valida eraelu puutumatus võimalikult vähesel määral riivav viis monitooringu läbiviimiseks või mõistlikul määral riivav.¹⁰⁹ Näiteks Prantsusmaa õiguse kohaselt võib avada töötaja teadmista faile, mis ei ole personaalsed – personaalseid faile tohib avada vaid töötaja juuresolekul (eeldusel, et fail on vastavalt märgistatud).¹¹⁰ Siiski peab töötaja arvestama, et tal puudub täielik õigus eeldada teatud andmete (näiteks telefonis leiduvad fotod, e-kirjad ja WhatsApp'i sõnumid) privaatselt jäämist tuginedes eraelu puutumatus printsiibile, eelkõige olukorras, kui tööandja on varasemalt juhtinud töötaja tähelepanu tema seadusevastasele käitumisele, näiteks seksuaalne ahistamine.¹¹¹

Kuigi sisejuurduse läbiviijal on õigus tõendeid koguda, sh küsida töötajatelt selgitusi, ei pruugi osad töötajad olla nõus seda tegema, tuginedes enese mittesüüstamise privileegile ja süütuse presumptsioonile (PS¹¹² § 22). Töötaja keeldumisel sisejuurdlusele kaasa aidata võib tööandjal olla õigus töösuhe lõpetada.¹¹³ Juhul kui kriminaalmenetlus on juba alustatud ning vastav töötaja on üle kuulatud tunnistajana, siis on töötajal õiguslik alus keelduda sisejuurdluse käigus tunnistusi andmast, kui küsitav informatsioon on samasisuline tema poolt antud ütlustega (KrMS § 214 lg 1 ja KarS § 316¹ lg 1). Tunnistaja ütlused muutuvad kohtueelse menetluse

---

¹⁰⁹ EIKo 588/13, *Libert vs Prantsusmaa*. 22.02.2018. Arvutivõrgus: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-181074%22%7D> (28.04.2021); EIKo 61496/08, *Bărbulescu vs Rumeenia*. 05.09.2017. Arvutivõrgus: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-177082%22%7D> (28.04.2021).

¹¹⁰ *Libert vs Prantsusmaa*.

¹¹¹ EIKo 70573/17, *Garamukanwa vs Ühendkuningriigid*. 14.05.2019. Arvutivõrgus: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-193839%22%7D> (28.04.2021).

¹¹² RT I, 15.05.2015, 2.

¹¹³ *Merkel v Scovill Inc.* 6 piirkond 1986, punktid 179-180; *Stephensen v Aluminum Co.* S.D. Ind. 1995, punktid 39-45.

andmeteks ehk avaldamatuteks alles pärast isiku ülekuulamist tunnistajana.¹¹⁴ Samas peab sisejuurdluse läbiviija arvestama sellises olukorras, kui isik on kutsutud tunnistusi andma, kuid ei ole veel seda teinud, et tema tegevus töötajalt selgituste küsimisel ei täidaks tunnistaja mõjutamise süüteo koosseisu (KarS § 317). Töötaja võib nõustuda sisejuurdlusele kaasa aitama, kuid olles nõus seda tegema vaid oma kaitsja kohalolekul või temaga eelnevalt konsulteerides – kuigi see võib viidata kahtlasele tegevusele, ei tasuks ettevõttel koheselt vastavast palvest keelduda.¹¹⁵ Tööandja jaoks on peamiseks põhjuseks, miks tellida sisejuurdluse läbiviimine just advokaadilt, asjaolu et sellisel juhul annab töötaja väiksema tõenäosusega sisejuurdluse menetluse käigus valeütlusi – sisejuurdluse tulemus on täpsem ning kaardistab riske ja tööandja võimalikku vastutust adekvaatsemalt.¹¹⁶

Krediidiasutuse töötaja ei pruugi olla aldis sisejuurdluse läbiviimiseks vajalikku teavet edastama sisejuurdluse läbiviijale (olles selleks kas krediidiasutus ise või advokaadibüroo), tuginedes mh nõ negatiivsele sõnavabadusele ja enese mittesüüstamise privileegile. Euroopa Inimõiguste Kohtu hinnangul ei ole töötajal õigust keelduda informatsiooni väljaandmisest, mis kuulub tööandjale, kui vastav informatsioon võib olla teda süüstav ning eraelu puutumatus riivav.¹¹⁷ Lisaks on EIK pidanud paratamatuks eraelu puutumatus ning hea nime ja maine riivet, kui on põhjust läbi viia kriminaalmenetlus.¹¹⁸ Erinevalt sisejuurdlust on kriminaalmenetluses isiku õigused kõrgemal määral tagatud – isikul on võrdlemisi selge õigus keelduda kriminaalmenetluses ennast süüstavaid andmeid ja ütlusi andmast. Põhiseaduse § 22 lg 3 mõtte kohaselt ei ole keegi kohustatud aitama kaasa enda toime pandud süüteo tõendamisele. Ehkki Euroopa Inimõiguste konventsioon sellist põhiõigust ei sätesta, on Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas järjekindlalt väljendatud seisukohta, et õigus vaikida ja enese mittesüüstamise privileeg on konventsiooni artikli 6 lg 1 nõuetele vastava õiglase menetluse keskne komponent, olles ühtlasi tihedalt seotud artikli 6 lg-s 2 sätestatud süütuse presumptsiooni põhimõttega.¹¹⁹ Õigus tugineda enese mittesüüstamise privileegile ei sõltu isiku formaalsest menetluslikust seisundist ega sellest, kas asjaolude suhtes, mille kohta isikult tõendeid nõutakse, on menetlust alustatud. Oluline on isikult nõutava tõendusteabe faktiline

---

¹¹⁴ Aas, N. KrMS § 214/3.1.

¹¹⁵ Starkman, P. E. When Employees „Lawyer Up“. The Brief 2007, lk 26-32.

¹¹⁶ Spikes vs United Parcel Serv. 22.10.2003.

¹¹⁷ EIKo 41723/06, *Gillberg vs Rootsi*. 03.04.2012, punkt II 4. Arvutivõrgus: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22dmdocnumber%22:%5B%22905501%22%2C%22itemid%22:%5B%22001-110144%22%2C%2204.2021%22%7D> (28.04.2021).

¹¹⁸ *Gillberg vs Rootsi*.

¹¹⁹ RKKKo 3-1-1-39-05 p 13; RKKKo 4-16-6037/46 p 17.

iseloos ehk kas see teave viitab isiku poolt toime pandud kuriteole või mitte.¹²⁰ Siinkohal tasub rõhutada, et Riigikohtu praktika ja õiguskirjandus¹²¹ räägib järjepidevalt riiklikus menetluses materjalide või ütluste andmisest, seega ei pruugi potentsiaalsel süüdistataval olla õigust tugineda antud privileegile sisejuurdluse läbiviimisel andmete kogumisel.¹²² EIK on piiranud olulises ulatuses teistes menetlustes saadud tõendite kasutamise õigust kriminaalmenetluses, nende abil süüdistatava ütluste või tõendite vaidlustamist, kahtluse alla seadmist või muul viisil süüdistatava usaldusvääruse õõnestamist.¹²³ Siiski ei ole sisejuurdlus nõ klassikalises mõttes menetlus ehk riiklik menetlus, mistõttu ei pruugi eeltoodud privileegid analoogia korras kohalduda. Kui töötajat või juhatuse liiget kuulatakse tunnistajana üle kriminaalmenetluses, siis ei või tema vastu kasutada antud ütlusi süüteomenetluses.¹²⁴

Selline olukord, kus isik peab justkui enda süüd tõendavaid ütlusi ja tõendeid väljastama tööandjale ehk krediidasutusele, kes võib hiljem nendele tõenditele tuginedes esitada isiku vastu kuriteokaebuse, aga sama isik ei peaks ennast süüstama kriminaalmenetluses, on skisofreeniline ning ei taga isiku põhiõigusi. Autori hinnangul tuleks see probleem selgelt ära lahendada kas kohtupraktikaga või seadusandluse tasandil.

2.1.4 Sisejuurdluse läbiviimise protsess

Hea sisejuurdluse läbiviimise eelduseks on vajalike ja tõeste alusandmete kogumine, et omada olukorrast asjakohast ja kõike hõlmavat ülevaadet.¹²⁵ Selles osas on sisejuurdluse läbiviijal diskretsiooniõigus, milliseid ja mis ulatuses alusmaterjale ta vajalikuks peab (mh AdvS § 41 lg 1 p 3).¹²⁶ Nii advokaadibürool kui ka siseauditi osakond on sõltumatuna tegutsevad ning pädevad vastava otsuse iseseisvalt vastu võtma. Sisejuurdluse läbiviija peab välja küsima kõik

---

¹²⁰ RKKKo 4-16-6037/46 p 19.

¹²¹ Lill, K. Kaasaaitamiskohustuse ja enese mittesüüstamise privileeg paralleelmenetluses. Magistritöö. Juhendaja Dmitri Teplõh. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool 2018, punkt 2.2, lk 39 jj. Arvutivõrgus: <https://digikogu.taltech.ee/et/Download/9f7c97eb-03f1-45ed-bffa-4c0c4579e462> (28.04.2021).

¹²² Gillberg vs Roots.

¹²³ Saunders vs Ühendkuningriigid, p 68-69, 71-72; J. B. vs. Šveits, p 64.

¹²⁴ RKKKo 3-1-1-105-97.

¹²⁵ Bloch, J. Gütling, N.

¹²⁶ Miller, S. What Makes a Good Internal Affairs Investigation? Heinonline: Criminal Justice Ethics 04.2010. Arvutivõrgus: https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/crimjeth29&id=33&men_tab=srchresults (28.04.2021).

vajalikud sisekorrad, tutvuma asjakohaste sisesüsteemidega, klientide profiilide, töötajate kohustuste, komitee otsuste, tegelike kasusaajate tuvastamise protsesside ja muu vajalikuga, samuti viima läbi vajadusel intervjuusid panga töötajate ja juhtkonnaga, analüüsima töötajate profiile, nende tööalast ja võimalusel muud kättesaadavat suhtlust ning tegema kõik muu vajaliku, et omada võimalikult asjakohast ülevaadet kaasuse asjaoludest. Näiteks kliendile määratud riskiastme ja sellele vastavate hoolsusmeetmete kohasuse kontrollimiseks on vaja välja küsida klienditoimikud, kliendi ülekanded ja tuvastatud tegelikud kasusaajad. Vaadata neid andmeid ajas, kas klient andis teda teenindavale töötajale sama sisendi, kas vajadusel on saanud klient või tehingud komitee heakskiidu, ega kliendi ja töötaja vaheline suhtlus ei ole liiga familiaarne või töötaja ei võta liigselt proaktiivset rolli või täida kliendi eest vajalikke dokumente ise, mis võivad viidata töötaja isiklikule huvile ning suuremale riskile.¹²⁷ Samuti kui on esinenud vajadus, siis kas on esitatud Rahapesu Andmebüroole rahapesuteatis ning kui ei ole, siis kes oleks pidanud selle esitama – näiteks kliendihaldur esitas vastava informatsiooni kontaktisikule, kes aga teatud põhjusel rahapesuteatist RAB-ile ei esitanud ning sellise tegevuse korrektsust. Selliselt tuleb läbi analüüsida iga rahapesu tõkestamise kohustus (põhilisemad toodud ka ptk 1.1) ja sellega kokku puutuva krediidasutuse töötaja tegevus (sh suhtlus) ning koguda kokku kõik asjakohased andmed, dokumendid ja muu vajaliku teabe, mille alusel saaks läbi viia sisejuurdluste analüüsi, mille tulemusel saaks hinnata, kas krediidasutuse siseselt vastasid rahapesu tõkestamise funktsioonid kehtestatud nõuetele.

Peale alusinformatsiooni, sh töötajate selgitused ja intervjuud, kogumist tuleb asuda andmeid analüüsima ning nende põhjal koostada sisejuurdluste raport (raporti järeldustest pikemalt räägib käesoleva töö ptk 3 jj).¹²⁸ Esmalt võiks analüüsida rahapesu tõkestamise nõuete rakendamist krediidasutuses ja võetud meetmete kohasust, kuivõrd hilisem kriminaalõigusliku vastutuse analüüs tugineb osaliselt nende kohustuste täitmise analüüsile.¹²⁹ Sealjuures tuleks hinnata, kui on tuvastatud rahapesu tõkestamise kohustuse rikkumine, kas rikkumise tulemusel

---

¹²⁷ FATF. Internationals Sandards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. The FATF Recommendations. FATF koduleht 10.2020. Arvutivõrgus: <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations%202012.pdf> (28.04.2021); Financial Intelligence Center. A New Approach to Combat Money Laundering and Terrorist Financing. FIC koduleht 13.06.2017. Arvutivõrgus: [https://www.fic.gov.za/Documents/A%20NEW%20APPROACH%20TO%20COMBAT%20MONEY%20LAUNDERING%20AND%20TERRORIST%20FINANCING%20\(2\).pdf](https://www.fic.gov.za/Documents/A%20NEW%20APPROACH%20TO%20COMBAT%20MONEY%20LAUNDERING%20AND%20TERRORIST%20FINANCING%20(2).pdf) (28.04.2021).

¹²⁸ Bloch, M. C. Guide to Conducting Workplace Investigation. Corporate Compliance 2008. Arvutivõrgus: https://assets.corporatecompliance.org/Portals/1/Users/169/29/60329/Workplace_Investigations_Guide.pdf (28.04.2021).

¹²⁹ Pettai, S. Rahapesu tõkestamise nõuete süüteod. Magistritöö. Juhendaja Indrek Tibar. Tartu: Tartu Ülikool 2014, p 1.3. Arvutivõrgus: https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/42795/pettai_sirli.pdf?sequence=1&isAllowed=y (28.04.2021).

oli võimalik krediidasutuse kaudu raha pesta ja kui oli, kas vastav risk ka reaalsuses realiseerus. Näiteks varasemalt välja toodud SEB rikkumine seoses nimede erineva kirjapildiga sisesüsteemidesse sisestamine eraldiseisvalt ei pruugi tunduda oluline rikkumine, mis krediidasutuse rahapesu riski suurendaks, kuid selline tegevus pidevalt sama töötaja poolt või sellises ulatuses, et krediidasutus ei suuda kohaseid hooldusmeetmeid rakendada kliendi suhtes, kuna krediidasutuse teadmine kliendist ei hõlma kõiki kliendi tegevusi, sisaldab endas rahapesu riski krediidasutuse jaoks.

Seega sõltuvalt rahapesu tõkestamise kohustusest ei pruugi olla kohustuse mittetäitmisel krediidasutus haavatav kriminaalse tulu „puhtaks pesemisele“. Iga kohustust tuleb hinnata eraldiseisvalt vastava krediidasutuse sisesüsteemide taustal, näiteks ei pruugi üks rikkumine eraldiseisvalt rahapesu riski tekitada, kuid koosmõjus teise rikkumisega võib risk esineda.¹³⁰

Seega on vajalik iga rahapesu tõkestamise kohustust iseseisvalt analüüsida, mistõttu on ka oluline teada millised kohustused krediidasutusel on seoses rahapesu tõkestamisega, kas krediidasutus on rakendanud neid kohaselt ning hinnata ka koosmõjus nendest tulenevat riski krediidasutusele. Vastava analüüsi saab sisejuurdluse läbiviija teostada panga süsteeme ja sisekordasid analüüsides ning vaadates kõrgema riskiga klientide teenindamise praktikad. Juhul kui krediidasutuse töö rahapesu tõkestamisel ei ole olnud nõuetekohane, tuleb analüüsida kes ning miks ei ole vastavat kohustust täitnud. Tegemist võib olla lihtsalt vajaliku süsteemi väljaarendamise veaga, vajaliku personali puudumisega või mingi muu mitte pahatahtliku põhjusega. Puudused rahapesu tõkestamises võivad olla ka tahtlikud, näiteks juhatus on andnud selge signaali, et ärilisel ja kasumi maksimeerimise eesmärgil kohaseid rahapesu reegleid ei rakendata. Mõlemal juhul tuleb analüüsida, kelle vastutus oli vastava süsteemi väljaarendamine ning mis põhjusel ei ole nõudeid kohaselt rakendatud. Eeltoodu analüüsimiseks ei piisa vaid kohustuste ja sisesüsteemide kõrvutamist, vaid tuleb vaadata sisemist töökorda, töötajate ja juhatuse liikmete töökohustuste jaotust, järelevalvet isikute tegevuse üle, nende karjääri profiile ning nende isiklikku ja tööalast suhtlust. Samuti võib olla vajalik vaadata töötajate finantsolukorda, kui võrd selgelt üle leaalsete võimete piiri elamine võib viidata kriminaalsele tulule.

Eelnev analüüsimine ja nendest sisejuurdluse järelduste koostamise kohustus tuleneb mh AdvS § 40 lg-st 2, mille kohaselt peab advokaadi poolt osutatav õigusteenus olema õigeaegne ja asjatundlik ning põhinema asjaolude, tõendite, õigusaktide ja kohtupraktika põhjalikul uurimisel. Advokaat peab sisejuurdluse läbiviimisel tegutsema krediidasutuse suhtes lojaalselt

---

¹³⁰ Sootak, J. Karistusõiguse revisjon kuriteo-, väärteo- ja haldusõiguse piirimail. *Juridica* 2013/4, lk 242-248.

ja käsundi laadist tuleneva vajaliku hoolsusega (VÕS § 620 lg 1), mis tähendab mh seda, et käsundisaaja ehk advokaat peab tegema kõik endast oleneva krediidasutuse huvides parima võimaliku tulemuse saavutamiseks ja kahju tekkimise ärahoidmiseks.¹³¹ Advokaat peab täitma käsundi vastavalt oma teadmistele ja võimetele krediidasutuse jaoks parima kasuga ning oma majandus- või kutsetegevuses tegutsev käsundisaaja, mida advokaat on, peab lisaks sellele toimima üldiselt tunnustatud kutseoskuste tasemel (VÕS § 620 lg 2), mis advokaadi jaoks tähendab mh ka kõikide seadusega kooskõlas olevate vahendite ja viiseide kasutamist krediidasutuse huvides (AdvS § 44 lg 1 p 1). Eeltoodut peab advokaat silmas pidama ka sisejuurduse järeluste koostamisel, milles sisejuurduse läbiviija annab omapoolse hinnangu krediidasutuse rahapesu tõkestamise nõuete vastavusele, kriminaalõigusliku vastutuse võimalikkusele (vajadusel ka hinnangu rahapesu täideviija või osavõtja tegevusele, kui isikut on võimalik tuvastada) ning vajadusel koostab ka edaspidise kaitsestrateegia ning koondab võimalikud vastuargumendid (vt ka käesoleva töö ptk 2.3). Advokaat on kohustatud kliendilt saadud ülesande täitma hoolikalt ja täpselt vastavalt kliendiga sõlmitud õigusteenuse lepingule, sh kui klient on õigusteenuse lepingus piiranud advokaadi õigust teatud kaitsmis- või esindusviise või -vahendeid kasutada, on see piirang advokaadile kohustuslik (Advokatuuri eetikakoodeks § 8 lg 2 ja § 15).

2.2 Sisejuurduse läbiviimine „vilepuhuja“ teate korral

Kuivõrd kõigile ettevõtetele, sh krediidasutustele, kohalduvad peagi teised nõuded sisejuurdluste läbiviimiseks olukorras, kus õiguste rikkumisest on teavitanud isik, kellele kohalduv täiendav kaitse (nö vilepuhuja), siis tuleb antud olukorda käsitleda eraldiseisvalt teistest sisejuurdlustest. Vastavateemaline Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2019/1937 tuleb Eesti seadusandlusesse üle võtta hiljemalt 17. detsembriks 2021. a (artikkel 26 lg 1), seega on teemat käsitletud eelkõige direktiivi põhjal, mis võib erineda tulevases siseriiklikust seadusloomest. Direktiivi kaitseulatus alla liigitatakse ka rahapesu tõkestamise nõuetest ja rahapesust teavitavad isikud (artikkel 2 lg 1 p a.ii). Direktiivis toodud kohustusi kohaldatakse juriidilistele isikutele, kellel on 50 või enam töötajat (artikkel 8 lg 3), arvestades krediidasutuste töö keerukust ja mastaapi võib eeldada, et enamus krediidasutustes on vähemalt 50 töötajat.

---

¹³¹ RKTko 3-2-1-48-15 p 17-18.

Teate esitajal on võimalus esitada õigusrikkumisest teade nii ettevõtte siseselt kui ka koheselt ettevõtte välisele riiklikule asutusele, kuid liikmesriigid peavad julgustama eelkõige asutusesisest teavituskanalit kasutama (artikkel 10 ja 7 lg 2). Kuivõrd asutusevälist teavituskanalit kasutades edastatakse vastav infomatsioon pädevale uurimisasutusele (artikkel 11 lg 2 p f), kes menetlust läbi viib, siis on krediidasutuse jaoks olukord võrreldav mistahes muu teate alusel menetluse alustamisele ning sisejuurdluse läbiviimise mõttes võrreldavad erinevusi ei kohaldu, mistõttu ei ole vajalik vastavat olukorda eraldiseisvalt käsitleda ning pikemalt analüüsida. Siiski ei ole liikmesriikidel kohustust viia läbi iga teate peale sisulist menetlust, juhul kui pärast asja nõuetekohast hindamist otsustatakse, et teavitatud rikkumine on selgelt väheoluline ega vaja täiendavaid järeelmeetmeid peale menetluse lõpetamise (artikkel 11 lg 3).

Asutusesiseste teavituskanalite kaudu teate esitamisel on direktiivi vaates eelkõige oluline teavitaja kaitse ehk teda ei diskrimineeritaks, lõpetataks temaga töösuhet või muul taolisel moel negatiivselt hilisemalt ei mõjutataks. Sisejuurdluse kontekstis on aga oluline uurimise läbiviimise kohustuslikkus, kuivõrd asutus on kohustatud andma tagasisidet vähemalt kolme kuu jooksul pärast teate kättesaamise kinnituse saatmist (artikkel 9 lg 1 p f) ja võtma kohaseid järeelmeetmeid (artikkel 9 lg 1 p d). Direktiivis ei ole toodud kohustust, et kolme kuu jooksul ehk tagasiside andmise kohustuse ajal tuleb lõpuni viia ka menetlus, küll on aga erialakirjanduses leitud, et menetluse maksimaalkestvuse võiks kehtestada liikmesriigid iseseisvalt.¹³² Täpsemad nõuded menetlusele ja järeelmeetmete võtmisele kehtestab liikmesriik (artikkel 8 lg 1). Kuigi asutusele võib anda teatud lisaõigusi, siis ei vabasta lisaõigused siiski asutust kehtestatud konfidentsiaalsuskohustusest, tagasiside andmisest ja kohustusest tegeleda teavitatud rikkumistega (artikkel 8 lg 6).

Asutustel on kohustus tagada kõikide rikkumisteadete asjakohane dokumenteerimine ja säilitamine, et teated oleksid taasesitatavad ja vajaduse korral saaks teavet kasutada tõendusmaterjalina (artikkel 18, preambula p 86). Seega on hiljem lihtne tõendada, et asutus ei ole üldse menetlust alustanud rikkumisteadete peale või ei ole seda teinud piisavas ulatuses või mõistliku aja jooksul. Asutusele endale on selliste olukordade redutseerimine kasulik, kuivõrd sellisel juhul kasutavad töötajad suurema tõenäosusega asutusesiseseid kanaleid rikkumistest teavitamiseks, kui neil on usaldus sellele järgneva menetluse tõhususe ja tulemuslikkuse osas ja asutus saab seega lahendada probleemid iseseisvalt ning ilma väliste sanktsioonideta. Lisaks

---

¹³² Kilk, A. Uued meetmed vilepuhuja kaitsmiseks töösuhetes. Magistritöö. Juhendaja Merle Erikson. Tartu: Tartu Ülikool 2020, punkt 2.2.4, lk 35. Arvutivõrgus: https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/68186/kilk_anneliis.pdf?sequence=1&isAllowed=y (28.04.2021).

menetluse tulemuslikkusele võiks organisatsiooni üldine kultuur ja suhtumine olla samuti asutusesiseseid teavituskanaleid toetav ning rikkumistest teatamisi tunnustav.¹³³ Näiteks tuvastati Danske panga siseauditis, et vilepuhuja poolt esile toodud probleemid eksisteerivad, kuid piisavaid meetmeid probleemide lahendamiseks ei võetud, nagu näitab hilisem olukorra eskaleerumine.¹³⁴ Teiseks võib ebakohane menetlus tuua kaasa kriminaalse vastutuse, kuivõrd hilisemal asutusevälisel (kriminaal)uurimisel on lihtsasti tõendatav, et krediidasutus oli teadlik rikkumisest ning seega kiitis rikkumise justkui heaks seda kõrvaldamata (vt pikemalt käesoleva töö ptk 1.2).

Käesolevaga ei ole veel selge, millisel kujul ja ulatuses direktiivis kehtestatud kohustused Eesti õigusesse üle võetakse. Justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse nõunik Mare Tannberg on avaldanud arvamust, et kohustused võiks üle võtta uue ja eraldiseisva seadusega, et tavakodanikel oleks selge millised ja mis ulatuses õigused neile õigusrikkumistest teatamisega kohalduvad.¹³⁵ Praeguseni meediast läbi käinud vilepuhuja kaasused Eestis on ilmekalt demonstreerinud rangemate regulatsioonide vajalikkust – nt Danske rahapesu kaasus, kus vilepuhuja teadet ei võetud tõsiselt ning vajalikke muudatusi sisse ei viidud; TalTech-i kaasus, kus eelmine töandja proovis takistada vilepuhuja mainet uue töösuhte loomisel; Reformierakonna rahastamise skandaal, kus rikkumisest teavitaja heideti erakonnast välja – kuigi osad ettevõtted on vabatahtlikult loonud asutusesiseseid teavituskanalid.¹³⁶ Kui on olemas tõhus ja efektiivne asutuse sisene teavitamissüsteem, siis puudub inimestel vajadus juhtida probleemidele tähelepanu läbi meedia ehk kogu avalikkust kaasates ehk nõ parimatest juhtumitest ja positiivsetest näidetest avalikkus ei ole teadlik, kuna probleem suudetakse lahendada ära asutuse siseselt.¹³⁷

---

¹³³ Kilk, A, lk 35;

Berry, B. Organizational Culture: A Framework and Strategies for Facilitating Employee Whistleblowing. Employee Responsibilities and Rights Journal 01.03.2004. Arvutivõrgus: <https://link.springer.com.ezproxy.utlib.ut.ee/article/10.1023/B:ERRJ.0000017516.40437.b1> (28.04.2021).

¹³⁴ Bruun&Hjejle, punkt 9.4.2, lk 52.

¹³⁵ Arvamusfestival.

¹³⁶ Jaakson, T. Eesti peab otsustama, kuidas vilepuhujaid kaitsma hakatakse. ERR 08.10.2019. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/989818/eesti-peab-otsustama-kuidas-vilepuhujaid-kaitsma-hakatakse> (28.04.2021).

¹³⁷ Aeg, R. Vilepuhumine vajab reegleid. Postimees 24.07.2020. Arvutivõrgus: https://leht.postimees.ee/7024421/raivo-aeg-vilepuhumine-vajab-reegleid?_ga=2.257443275.1767541296.1614069856-1063481844.1550673158 (28.04.2021).

2.3 Sisejuurdlus ja kaitsestrateegia kriminaalmenetluses

Kriminaalmenetlusega seoses võib krediitiasutus otsustada läbi viia sisejuurdluse ja kaitsestrateegia koostamise kas koos või eraldi. Järgnev analüüs eeldab kaitsestrateegia termini avamist. Nagu ka sisejuurdlust ei ole ka kaitsestrateegiat Eesti õiguses defineeritud, tegemist on terminiga, millele vahel viidatakse eeldades, et lugeja mõistab selle sisu. Näiteks on advokatuur on kohustanud 2014. aastal riigi õigusabi korras tegutsevaid kaitsjaid menetluses välja tooma kaitsestrateegia ja vajadusel seda ka advokatuuri juhatusele tutvustama, täpsustamata kaitsestrateegia tingimusi või selle sisu.¹³⁸ Kaitsestrateegia võiks olla vihmavarju terminiks kaitseõiguse, -taktika ja tegevuskavale. Kuigi Riigikohtu hinnangul on kaitsestrateegia lähtealuseks süüdistusakt, ei saa autor sellise hinnanguga igas olukorras nõustuda, kuivõrd suuremahulistes kriminaalasjades alustatakse kaitsestrateegia koostamisega kuid, kui mitte aastaid, enne süüdistusakti saamist.¹³⁹ Näiteks esitasid Danske rahapesu kriminaalaja kahtlustatavad taotluse menetluse lõpetamiseks enne, kui prokuratuur jõudis koostada süüdistusakti, mida võib lugeda üheks kaitsestrateegia järguks.¹⁴⁰ Lihtsustatult ja üldistavalt väljendades kujutab kaitsestrateegia endast tegevuskava, mis analüüsib kliendi õiguslikku positsiooni, süüstavaid ja kaitsepositsiooni tugevdavaid tõendeid, võimalikke menetlustoiminguid ja muid tegevusi ning kaitseargumente. Samuti tuleks kaitsestrateegias võtta seisukoht, kas krediitiasutus on menetluses proaktiivne või passiivne. Sellise strateegia välja töötamine on potentsiaalse süüdistatava huvides, et tagada parim võimalik kaitsepositsioon, et näiteks vältida teineteist välistavate argumentide esitamist menetluses.¹⁴¹

Ideaalolukorras võiks sisejuurdluse eesmärk olla tuvastada, kas krediitiasutuse sisereeglid, -süsteemid ja tegevus on kooskõlas rahapesu vastaste nõuetega, ega ei esine vajakajäämisi, mille tõttu saaks pank ära kasutada rahapesuks või ega pank ise ei tegele rahapesuga.¹⁴² Ehk tehakse kindlaks faktilised asjaolud ning piiritletakse teostatud toimingud ja need kõrvutatakse seaduses ja muudes juhistes ette nähtud nõuetega, mille järel antakse

---

¹³⁸ Eesti Advokatuuri juhatuse 25.11.2014. a otsuse § 12. Arvutivõrgus: <https://advokatuur.ee/uploads/files/Kriminaalmenetluses%20kaitsjana%20riigi%20%C3%B5igusabi%20osutamise%20j%20uhend.pdf> (28.04.2021).

¹³⁹ RKKKo 3-1-1-83-05 p 12; RKKKm 3-1-1-139-05 p 24.

¹⁴⁰ Tooming, M. Kahe kahtlusaluse kaitsja taotleb Danske rahapesuasja lõpetamist. ERR 08.10.2020. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1144922/kahe-kahtlusaluse-kaitsja-taotleb-danske-rahapesuasja-lopitamist> (28.04.2021).

¹⁴¹ RKKKo 3-1-1-29-06 p 6.

¹⁴² Study Guide for the CAMS Certification Examination. Fourth Edition. Association of Certified Anti-Money Laundering Specialist. USA 2007.

hinnang asutuse tegevusele ja sise-eeskirjadele.¹⁴³ Praktikas on sisejuurdluse eesmärk pigem mõista, kui suures ulatuses rikuti rahapesu vastaseid nõudeid ja kas võib järgneda ka kriminaalvastutus, samuti kas krediidasutusel esineb vajadus teavitada uurimisasutusi teatud tegevustest.¹⁴⁴ Sõltumata olukorrast on võimalik eristada kaht eraldisesivast sisejuurdlust, millest esimene kaardistab krediidasutuse siseprotsesside ja -reeglite nõuetekohasuse seoses rahapesu vastaste nõuetega ning teine kaardistab võimalikud kriminaalõiguslikud vastutused nii juriidilise kui ka füüsilise isiku tasandil ning analüüsib võimalikke järgmisi tegevusi seoses kriminaalmenetlusega – kaitsestrateegia.

Eelpool toodu kohaselt tuleb esmalt tuvastada õiguslik positsioon – kas krediidasutuse tegevuses on süütoole viitavaid tunnuseid ja kas tegemist oli töötaja(te) isetegevusega või on probleem süsteemsem ning krediidasutuse kaitsestüsteemid ei ole piisavad. Seejärel saab analüüsida järgnevat tegevusi – kas esitada teatud töötaja(te) suhtes kuriteokaebus, lõpetada nendega töösuhe või muuta krediidasutuse süsteeme vastavalt, et need oleksid kooskõlas krediidasutusel lasuvate nõuetega. Siinkohal tuleb meele pidada, et Advokatuuri eetikakoodeksi § 19 lg 4 kohaselt peab advokaat hoiduma teise kohtualuse põhjendamatu süüdistamisest, kahjustamata seejuures oma kaitsealuse huve. Sõltuvalt positsioonist ja tegevuskavast saab alustada kaitsepositsiooni toetavate tõendite ja argumentide kogumist. Kaitsestrateegia analüüsis võiks olla käsitletud personaliga seonduv, kuivõrd töötaja poolt rahapesu toime panemisel võib olla vastutavaks ka krediidasutus, kui tegemist oli ettevõtte pädeva esindajaga või kui töötaja tegevuse suhtes on vajalik esitada kuriteokaebust. Töötajat ei tasuks vallandada või repressioneerida enne sisejuurdluse lõppemist, kuivõrd sellisel juhul ei pruugi töötaja anda ausaid selgitusi ning kaitsestrateegia ei saa valedel lähteandmetel pinnalt jõuda parima võimaliku tulemuseni. Eelduslikult ei pruugi endine töötaja olla aldis sisejuurdluse läbiviimisele kaasa aitama. Samas tuleb silmas pidada, et töötajatelt saadud ütlused või muud materjalid ei oleks saadud töötaja õigusi rikkudes, kuivõrd sellised tõendid ei peaks olema vastuvõetavad kriminaalmenetluses.¹⁴⁵

Kaitsestrateegia ja sisejuurdluse läbiviimine võib toimuda ühiselt, kuna aluspositsiooni fikseerimine on mõlema protsessi esimene samm ning alusandmed on suures mahus samad.

---

¹⁴³ Chunias, J. L.; Braceras, R. M. Conducting Effective Internal Investigations. Goodwin 2015. Arvutivõrgus: <https://www.goodwinlaw.com/-/media/files/publications/attorney-articles/2015/mcle-internal-investigations-article.pdf?la=en> (28.04.2021).

¹⁴⁴ Bruun&Hjejle, punkt 1.1, lk 4; Clifford Chance, punkt I.B, lk 4.

¹⁴⁵ Manacorda, S.; Centonze, F.; Forti, G. Preventing Corporate Corruption. Springer International Publishing Switzerland 2014, lk 69-92. Arvutivõrgus: <https://books.google.ee/books?id=zFS6BAAAOBAJ&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false> (28.04.2021).

Juhul kui prokuratuur on juba alustanud menetlust kas krediidasutuse suhtes või sellega seoses, oleks mõistlik viia läbi kaks eraldiseisvat juurdlust. Esiteks, kuna sellisel juhul saab sisejuurdlust menetlejale tutvustada ning näidata sellega üles koostöövalmidust, luua menetluse tõend, mis tõendab sisekordade kooskõlla viimist nõuetega, mis ka hoiab ära edaspidiseid võimalikke rikkumisi. Teise juurdluse tulemusel peaks valmima kaitsestrateegia, mis käsitleks võimalikke olukordasid ja tegevusi, kui krediidasutuse või selle töötaja suhtes esitatakse kahtlustus või süüdistus, kuidas võimalikult vähesel määral menetlusega seonduvaid muid kahjusid kanda (nt mainekahju) ning milliseid argumente ning tõendeid uurimisasutusele edastatakse (kaitsestrateegia võib ka olla võimalikult passiivne).¹⁴⁶ Analüüsida tuleks ka võimalikke kohtuväliseid kokkuleppeid, mis on kuluefektiivsed mõlemale poolele ning võimaldavad saavutada menetluse kiire lõpetamise. Eeltoodud variant on teiste riikide praktika kohaselt realistlik, kuivõrd enamused majanduskuritegude menetlused lõpetatakse kohtuvälise kokkuleppega.¹⁴⁷ Sellisel juhul oleks krediidasutus maksimaalselt ja võimalikult varakult kaitstud kriminaalmenetluse suhtes. Kui aga juurdlused koos läbi viia, siis tuleks eraldi tõendama hakata, kuidas ja mis määral riske krediidasutuses tuvastati ning neid leevendati, kuivõrd raportit ei saaks uurimisasutusele edastada, kuna see sisaldaks kaitsestrateegiat ja prokuratuur teaks sellisel juhul kõiki tegevusi ja vastuargumente enne, kui krediidasutus neid väljendaks. Üks osa aga kaitsestrateegiast võib olla rahapesu nõuete sisejuurdluse avalikustamine, kuivõrd inimesed kardavad enim teadmatust, mis annab ka ruumi spekulatsioonidele, mistõttu võib krediidasutuse maine kahjustuda, aktsia langeda, kliendid lahkuda jms.¹⁴⁸ Seega võib olla otstarbekam sisejuurdlust läbi viia eraldiseisvalt, mis võib küll olla tunduvalt kulukam, kuid annab võimaluse näidata uurimisasutustele koostöötahet, avalikkusele ettevõtte läbipaistvust, vältida võimalikke huvide konflikte jms.¹⁴⁹ Kulude kokkuhoiu mõttes võib olla otstarbekam tellida sisejuurdlused samalt advokaadibüroolt, kui

---

¹⁴⁶ Kuivõrd paljud menetlused taanduvad tõendamise küsimusele, on oluline koguda sisejuurdluse käigus võimalikult palju krediidasutuse süütust ning õiguspärasest tegutsemisest näitavaid tõendeid, millele oleks menetluses võimalik tugineda.

¹⁴⁷ Copeland, K. B. Teaching the Art of Defending a White Collar Criminal Case. Ohio State Journal of Criminal Law 2014, k 763-766. Arvutivõrgus: https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/osjcl11&id=777&men_tab=srchresults (28.04.2021).

¹⁴⁸ Thomas, J.; Stead, S. T. Attorney-Client Privilege and Confidentiality Issues in Internal and External Investigations. The Brief 2006, lk 13-22. Arvutivõrgus: https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/tbrief35&id=235&men_tab=srchresults (28.04.2021);

Rankin, M.; Windsor, C.; Wahyuni, D. An investigation of voluntary corporate greenhouse gas emissions reporting in a market governance system: Australian evidence. Accounting, Auditing & Accountability Journal 25.10.2011. Arvutivõrgus: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/09513571111184751/full/html> (28.04.2021).

¹⁴⁹ Cappel, A.; Hund, C. New provisions regarding internal investigations under new German draft bill to fight corporate crimes. Norton Rose Fulbright 04.2020.

siseauditi osakond ei vii ise sisejuurdlust läbi, kuivõrd sellisel juhul ei peaks alusandmeid, mis suures ulatuses on samad, mitu korda koguma ja analüüsima. Kahelt erinevalt büroolt sisejuurdluste tellimisel aga rakendub justkui kahekordne kontrollmehhanism ja on võimalus tellida mõlemad juurdluste just antud valdkonna parimalt eksperdilt.

Juhul kui viia kaitsestrateegia ja sisejuurdlus läbi eraldiseisvalt või ka samaaegselt, võivad dokumentides esineda põhimõttelised vead ja vasturääkivused. Näiteks võib olla kaitsestrateegia tuginenud eeldusele, mis positsiooni hindamisel tuvastati, et mistahes süütegu ei ole toime pandud ning võtnud proaktiivse lähenemise menetluses, kui sisejuurdlus tuvastab rahapesu süüteo toimepanemise, millega seonduvaid materjale on juba menetlejale välja antud. Sellisel juhul esineb huvide konflikt ning krediitiasutus ei pruugi suuta oma õigusi parimal maksimaalse viisil kaitsta. Samas võib sarnane olukord aset leida ka sisejuurdluste ja kaitsestrateegia ühisel läbiviimisel, kui uued tõendid saavad sisejuurdluste läbiviijale teatavaks, näiteks lahkunud töötaja poolt antud tunnistused.

Kaitsestrateegia peaks nägema ette kõiksugu võimalikke olukordi. Näiteks kui tuvastatakse töötaja, kelle tegevuse kaudu vastutab krediitiasutus rahapesu süüteo eest. Kas sellisel juhul teavitatakse sellest menetlejat või varjatakse antud teadmist menetleja eest, et välistada juriidilise isiku vastutus isiku tegevuse läbi; kas esitatakse menetlejale valetõendeid lootuses teda eksitada vms.

Kaitsestrateegia koostamine ei pruugi alati vajalik olla. Juhul kui asutuseväline uurimisorgan ei ole veel alustanud menetlust krediitiasutuse suhtes, siis ei pruugi olla vajalik kaitsestrateegia koostamine ning piisab vaid sisenõuete juurdlustest, kui just juurdluste järeldeste kohaselt ei esinenud märkimisväärset rahapesu läbi panga või suuremahulist rahapesu nõuete rikkumist. Samas võib menetlus juba käia krediitiasutuse suhtes, ilma et krediitiasutus sellest oleks teadlik. Sellisel juhul võib kas läbiotsimise või kahtlustuse saamise järgselt alles kaitsestrateegia loomisega alustamine olla juba tagajärgede likvideerimine, mitte tulevikku suunatud kõikehõlmav ning riske võimalikult maandav kaitsestrateegia. Kuivõrd tegemist on pigem ärilise otsusega ja ettevõtte maine kujundusega, kui juriidilise küsimusega, ei ole vajadust antud aspekti pikemalt analüüsida.

Samas võib kaitsestrateegiaks olla ka sisejuurdluste mitte läbi viimine, nagu Eesti kontekstis oleme näinud SEB panga näitel, mis peale täiendavate andmete avalikkuse ette tulemist jäi kindlaks oma varasematele sisejuurdluste analüüsile ning selle põhjal kujundatud

seisukohtadele.¹⁵⁰ Selline lähenemine võib inditseerida kas ükskõiksust või vastupidi oma tegevuses ja selle korrektsuses kindel olemist. Samas ei ole SEB rikkumised võrreldavad Danske ja Swedbank-i võimalike rikkumiste ulatusega, kuivõrd SEB suhtes viidi läbi vaid väärteomenetlus ja Finantsinspeksioon ei tuvastanud, et panka oleks süsteemselt ära kasutatud rahapesuks.¹⁵¹ 2017. a novembris alustatud kriminaalasi Danske Bank-i suhtes on veel kohtueelse kriminaaluurimise staadiumis, kuid kriminaalasja üle kolme aasta pikkune uurimine demonstreerib rikkumiste võimalikku ulatust.¹⁵² Swedbank-i suhtes küll alustati väärteomenetlust, kuid Finantsinspeksioon lõpetas selle kriminaalmenetluse kasuks, et tagada Riigiprokuratuuri poolt algatatud kriminaalmenetluse jätkumine ja vältida võimalikku topeltkaristuse riski.¹⁵³ Seega on SEB passiivne kaitsestrateegia ja sisejuurdluse mitte läbiviimine mõisteta rikkumiste väheintensiivsuse tõttu.

---

¹⁵⁰ Viirand, L. SEB rahapesukahtlusega on seotud 194 klienti, enamik neist Eestist. ERR 19.11.2019. Arvutivõrgus: <https://www.err.ee/1004504/seb-rahapesukahtlusega-on-seotud-194-klienti-enamik-neist-eestist> (28.04.2021).

¹⁵¹ Finantsinspeksioon. AS SEB Pank sai rahapesu tõkestamise reeglite rikkumise eest trahvi. Finantsinspeksiooni koduleht 25.06.2020. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/uudised/seb-pank-sai-rahapesu-tokestamise-reeglite-rikkumise-eest-trahvi> (28.04.2021);
SEB kommentaar Finantsinspeksiooni auditile. SEB koduleht 25.06.2020. Arvutivõrgus: <https://www.seb.ee/uudised/2020-06-25/seb-kommentaari-finantsinspeksiooni-auditile> (28.04.2021).

¹⁵² Kallas, K. Endised Danske panga töötajad peeti kinni kahtlustatuna rahapesus. Prokuratuuri koduleht 19.12.2018. Arvutivõrgus: <https://www.prokuratuur.ee/et/pressiteated/endised-danske-panga-tootajad-peeti-kinni-kahtlustatuna-rahapesus> (28.04.2021).

¹⁵³ Finantsinspeksioon lõpetas kriminaalmenetluse kasuks Swedbanka puudutava väärteomenetluse. Finantsinspeksiooni koduleht 18.11.2019. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/uudised/finantsinspeksioon-lopetas-kriminaalmenetluse-kasuks-swedbanka-puudutava-vaarteomenetluse> (28.04.2021).

3 Sisejuurdluse järelused

Sisejuurdluse peamine eesmärk on krediidasutusel mõista faktilist ja juriidilist olukorda, et oleks võimalik edasisi otsuseid teadlikult teha – kaitsestrateegia koostamine, sise-eeskirjade ja töökorralduse muutmine, kuriteokaebuse esitamine jms. Kuigi sisejuurdluse läbiviimine ise on teatud väärtus, kuivõrd krediidasutus omandab ülevaate olukorrast, ei ole ainult sisejuurdluse läbi viimine pikaajaline lahendus, kui järeluste põhjal edasisi toiminguid ei tehta (v.a olukorras, kus sisejuurdluse tulemused näitavad rikkumiste ja vajakajäämistest puudumist). Käesolev peatükk annab ülevaate, mida sisejuurdluste tulemusel leitud hinnangutega peale hakata ning kas need on kellegi jaoks siduvad.

3.1 Järeluste siduvus

Järeluste siduvuse aspekti analüüsidest tuleb esmalt eristada subjekti, kelle suhtes sisejuurdluse järelused siduvad peaksid olema. Eristada saab siduvust järelevalve- ja uurimisasutuste suhtes ning krediidasutuse enda suhtes. Samuti sõltub ka järeluste siduvus sisejuurdluse läbiviijast. Küsitav on ka, kas sisejuurdlus saab olla töötajale või juhatuse liikmetele siduv, näiteks kas töötaja saab muuta oma ütlusi kriminaalmenetluses võrreldes sisejuurdlustes antud ütlustega. Samas saavad ka sisejuurdluse järelused olla siduvad advokaadibüroo või advokaadi suhtes, kes sisejuurdlust läbi viis, näiteks kontekstis, kui tegemist oli ebakvaliteetse õigusabiga (AdvS § 47, Eesti Advokatuuri eetikakoodeks § 12 lg 4 ja § 14 lg 2), siis kas krediidasutus saab võtta meetmeid, et võetaks vastutusele advokaadibüroo või advokaadi (AdvS § 19 ja § 48), kuid antud küsimus ei ole primaarne antud töö kontekstis. AdvS § 44 lg 1 p-st 1 ja VÕS § 620 lg-st 1 tuleneb esindajale kohustus tegutseda kõigiti esindatava huvides. Kui esindaja on oma kohustusi rikkunud, on esindataval võimalik esitada kahju hüvitamise nõue.¹⁵⁴

Kõige pakilisem küsimus sisejuurdluse järeluste osas – kui advokaadibüroo sisejuurdluse järelustes leitakse, et krediidasutus eeldatavasti on toime pannud rahapesu kuriteo, kas see on kuidagi siduv, näiteks kas krediidasutus on sellega tõendanud oma süütegu ja kas nad peavadki nõustuma leitud järelusega. Danske sisejuurdlust juhtinud advokaadibüroo Bruun&Hjejle partner Ole Spiermann on meediale antud intervjuus öelnud, et Taani tasandil on krediidasutusel olnud arusaamine, et osade klientidega, kellega on lepinguline suhe lõpetatud,

---

¹⁵⁴ RKTko 3-2-1-122-07 p 13.

esines probleem Eesti tasandil krediidasutuses, mis eeldatavasti olevat kõrvaldatud.¹⁵⁵ Samas sisejuurduse raporti kohaselt on siseaudit soovitanud mitteresidentsidest klientide osas läbi viia eraldiseisev siseaudit, mille tulemusel leidis panga juht, et tuleks kaaluda kogu vastava ärivaldkonna vähendamist.¹⁵⁶ Eelnevad järeldused ei ole küll otseselt siduvad, kuid võrd tegemist on hinnangutega, kuid kriminaalmenetluses võidakse eeltoodud väiteid kasutada krediidasutuse vastu tõendamaks, et krediidasutus oli võimalikust rahapesust teadlik ja ei võtnud vajalikke meetmeid selle takistamiseks. Veidi küsitav on ka osaline advokaadi hinnangute lahknevus, kuid tegemist on vaid advokaadi hinnanguga ning siduva hinnangu kuritegevuslikule käitumisele saab anda vaid kohus.

Juhul kui krediidasutus soovib, et järelevalve-, uurimisasutusele või menetlejale oleksid sisejuurduse järeldused mingilgi määral siduvad, siis peab krediidasutus avalikustama neile ka sisejuurduse raporti, kuid võrd ilma seda hindamata ei oleks õiguspärane sisejuurdusega seotud otsuseid langetada (juhul kui sisejuurduse viis läbi krediidasutus, siis on uurimisasutusel õigus raportit välja küsida, vt pikemalt käesoleva töö ptk 2.1). Sisejuurdlusraportit on võimalik avalikustada erinevates staadiumites, nt argumenteerides menetluse alustamise vastu, menetluse lõpetamise poolt või seoses mõne muu menetlustoiminguga. Põhjaliku sisejuurduse tulemusel on krediidasutusel suurem võimalus survestada järelevalve- või uurimisasutust otsustama menetlust lõpetama, algatamata jätmata või viia läbi menetlust väiksemas ulatuses.¹⁵⁷

Prokuratuuril on kohustus kahtluse korral menetlus läbi viia (KrMS § 6), ilma sisejuurduse raportita tutvumata ning põhjendatud kahtlust kõrvaldamata ei ole võimalik prokuratuuril otsustada menetluse algatamata jätmist. Prokuratuuril peab olema võimalus veenduda sisejuurduse tulemusteni jõudmises ning vastassuunaliste argumentide puudumises, mis tähendab, et sisejuurduse raport peab olema piisavalt põhjalik, argumenteeritud ning jälgitav.

Juhul kui menetlus on juba alustatud, siis krediidasutus võib esitada taotluse (KrMS § 34 lg 1 p 8) sisejuurduse raporti eeluurimistoimikusse võtmise kohta (KrMS § 211), kuid milliseid tõendeid menetleja hiljem kohtule esitab, on menetleja enda otsustada (KrMS § 154 lg 2 p 4 ja § 226 lg 1), kuna menetlejal ei ole mistahes kohustust nõustuda sisejuurduse tulemustega.

---

¹⁵⁵ Eylandt, O. Miks Danske Panga uurimisraporti koostaja hoiab saladuses, kes eestlastest olid rahapesuga seotud? Ärileht 19.09.2018. Arvutivõrgus: <https://arileht.delfi.ee/artikkel/83716887/delfi-taanis-miks-danske-panga-uurimisraporti-koostaja-hoiab-saladuses-kes-eestlastest-olid-rahapesuga-seotud> (28.04.2021).

¹⁵⁶ Bruun&Hjejle, punkt 9.4.2, lk 52.

¹⁵⁷ Chunias, J. C.; Braceras, R. M.

Finantsinspektsiooni juhatusel on diskretsiooniõigus finantsjärelvalve teostamisega seotud küsimustes (FIS¹⁵⁸ § 18 lg 2 p 4), mille alla liigituvad ka rahapesu tõkestamisega seotud nõuete täitmine (RahaPTS § 64 lg 2). Juhul kui krediidasutus suudab tõendada sisejuurdluse raportiga Finantsinspektsioonile, et puudub vajadus ettekirjutuse tegemiseks, kuivõrd ettekirjutusega saavutatavad eesmärgid ja muutused on juba vajalikus ulatuses rakenduses – näiteks on muudetud sise-eeskirju ja protseduurireegleid (KAS § 104 lg 1 p 8) –, võib juhatus otsustada ettekirjutuse tegemata jätta või teha seda väiksemas ulatuses. Siiski ei tähenda sisejuurdluse raporti tutvustamine menetlejale, et menetleja peaks nõustuma sisejuurdluse järeldustega ning krediidasutuse suhtes tagataks menetluse lõpetamine või mõni muu krediidasutuse jaoks positiivne meede. Sisejuurdluse raport on üks tõend kogumist ning krediidasutuse võimalikule kriminaalsele tegevusele annab omapoolse hinnangu menetleja ja lõplikult kohus.

Samas ei pruugi proaktiivne lähenemine olla tulemuslikum, kuivõrd ei prokuratuuril ega Finantsinspektsioonil ei ole kohustust krediidasutuse seisukohale vastavalt oma seisukohta kujundada – Finantsinspektsioonil on küll ärakuulamiskohustus (HMS¹⁵⁹ § 40) ja prokuratuuril kohustus tagada kahtlustatavale ja süüdistavale reaalse võimaluse end kaitsta (KrMS § 8 p 2). Kuna aga asutused kujundavad oma arvamuse iseseisvalt, siis võib liigselt suures ulatuses materjali ja tõendite väljaandmine olla enda positsiooni kahjustav, kuna võib anda kätte näiteks uue menetluse suuna, mida asutus muidu ei oleks uurinud. Samas sõltub menetluse kulg väga paljudest aspektidest, olles selleks nii menetlust juhtiva ametniku iseloom või poliitiline surve, mistõttu on tegemist suurel määral tunnetusliku küsimusega.

Krediidasutus on ise teatud määral seotud sisejuurdluse tulemustega, mis tähendab seda, et krediidasutus ei pea nõustuma leitud järeldustega, kuid neile tuginedes on hiljem võrdlemisi lihtne tõendada krediidasutuse teadmist – lõpliku hinnangu krediidasutuse tegevusele, mis on siduv, annab kohus (KrMS § 7 lg 1). Sisejuurdluse eesmärk on tuvastada krediidasutuse toimimises vajakajäämised ning nende elimineerimata jätmisel on krediidasutus teadlikult rikkumises talle kohalduvat nõuetega või osaleb, paneb toime teadlikult kuriteo. Juhul kui krediidasutuse siseauditi osakond on tuvastanud rikkumised, siis on neid hilisemas menetluses lihtne tuvastada järelvalve- või uurimisasutuse poolt, kuid advokaadibüroo poolt teostatud sisejuurdluse järeldused on kaitstud konfidentsiaalsus privileegiga, mis tõttu ei pruugi olla võimalik hilisemas menetluses tõendada krediidasutuse teadmist rikkumistest. Eeltoodud asjaolu ei muuda aga rikkumiste eksisteerimise küsimust ning järelvalve- või uurimisasutus

---

¹⁵⁸ RT I, 21.11.2020, 4.

¹⁵⁹ RT I, 13.03.2019, 55.

võib teadlikkust suuta tõendada teiste tõendite alusel. Kui krediidasutus ei nõustu advokaadibüroo poolt läbi viidud sisejuurdluste tulemustega on sel alati võimalus tellida uuelts büroolt uus sisejuurdlus, mis võib jõuda teistele tulemustele ning millele tuginedes saab krediidasutus väita, et tema parima teadlikkuse kohaselt on krediidasutuse tegevus kooskõlas nõuetega. Samuti saab krediidasutus tõendada KarS § 37¹ mõttes süü puudumist sisejuurdluste läbiviimisega kui sisejuurdlus hõlmas nt töötajate tegevuse üle järelevalvet ja hilisemalt tuvastatud rikkumine on toime pandud KarS § 14 mõttes pädeva esindaja poolt.¹⁶⁰

Kuigi krediidasutuse töötaja jaoks ei ole krediidasutuses läbi viidud sisejuurdlus otseselt siduv, siis võib siiski kaudselt leida siduva iseloomuga aspekte ka töötaja jaoks. Näiteks kui krediidasutuse sisekontrolli läbiviimise käigus on krediidasutuse töötaja andnud selgitusi ja tunnistusi teatud asjaolude kohta (vt pikemalt käesoleva töö ptk 2.1), siis võib töötaja tunda survet hilisemates menetlustes jääda oma esialgsete seisukohtade juurde. Juhul kui töötaja ei jää oma varasemate seisukohtade juurde võib töötaja saada teatud sanktsioonide osaliseks – kõige tõenäolisemalt töösuhte lõpetamine. Samuti kui töötaja annab hilisemalt kriminaalmenetluses teise sisuga ütlusi, võib kas prokuratuur või krediidasutuse esindaja seada kahtluse alla tunnistaja usaldusvärsuse (KrMS § 298 lg 3). Juhul kui tunnistaja jääb oma varasemate seisukohtade juurde ning annab kohtus teadvalt valeütlusi, paneb isik suure tõenäosusega toime KarS § 320 süüteo. Seega on oluline sisejuurdluste käigus töötajal veenduda, et tema antud ütlused oleksid korrektsed ja tõesed, kuna hilisemalt kriminaalmenetluses ei ole tunnistajana välja kutsumisel õigust alusetult keelduda tunnistust andmast, kuna tegemist oleks KarS § 318 sätestatud kuriteoga.

Võimalik on konstrueerida olukordasid, mille puhul oleks sisejuurdluste järeldused siduvad advokaadile. Samas on küsitav, kuidas teoreetiline siduvus praktikas avalduma peaks, kuivõrd kui näiteks sisejuurdluste tulemusel leiab advokaat, et krediidasutus on tõenäoliselt toime pannud rahapesu kuriteo, siis advokaat ei ole vastutav kliendi rikkumise eest. Samuti on sisejuurdluste järeldused kaitstud kutsekonfidentsiaalsusega, seega ei ole advokaadil võimalik kuriteokaebust esitada. Isegi kui oleks tegemist plaanitava rahapesu kuriteoga, ei oleks advokaadil võimalik muid meetmeid võtta peale kliendi hoiatamise kuritegu mitte toime panna, kuivõrd tegemist on teise astme kuriteoga (KarS § 4 lg 3, § 394 ja AdvS § 45 lg 5). Pealegi on praktikas enamasti lisatud kliendilepingusse vastutust välistav klausel (ing keeles *disclaimer*), mis tagab advokaadile sisejuurdluste tulemuste mittesiduvuse, kuivõrd advokaat ei saa olla

---

¹⁶⁰ Pikamäe, P. KarS § 37¹/3.

lõpuni kindel, et temale on edastatud kogu vajalik alusmaterjal, mille tõttu võivad järeldused erineda.

Sisejuurdluse järeldused saaksid olla siduvad nii krediidasutuse kui ka menetleja suhtes, kui seadusega oleks reguleeritud konkreetselt sisejuurdluse läbiviimise kohustus teatud olukordades, nõuded sisejuurdluse protsessile, selle läbiviijale ja ulatusele, mida hetkel seadus ette ei näe. Tegemist saaks olla nõu enesedistsiplinaarmenetlusega, millega riik annaks teadus kriminaalmenetluse läbiviimise kohustuse ja õiguse erasektorile, mis motiveeriks ettevõtteid olema seadusekuulekam ning pidevalt hindama oma tegevuse õiguspärasust.¹⁶¹ Teatud määral on erasektoril juba vastav õigus antud „vilepuhuja“ direktiiviga, millega antakse juriidilisele isikule võimalus esmalt oma tegevus iseseisvalt kooskõlla viia seadusandlusega, kuid ükski säte ei keela hiljem menetlejal alustada samadel alustel kriminaalmenetlust, isegi kui rikkumine on kõrvaldatud. Autori hinnangul on sisejuurdluse tulemuste siduvaks muutmine hetkel liigselt utoopiline eesmärk ning õigus kriminaalmenetlust läbi viia peaks jääma siiski vaid riigile.

Käesoleva töö fookusest veidi väljudes saab öelda, et sisejuurdluse tulemused on siduvad avaliku arvamuse kontekstis. Inimloomuses on jääda esmamuljele kindlaks, seega kui krediidasutus avaldab sisejuurdluse raporti ning riiklik menetlus ei jõua veel aastaid isegi mitte süüdistuse esitamiseni, siis paratamatult moodustab ühiskond laiemalt arvamuse krediidasutuse tegevusest, mida hiljem võib olla äärmiselt keeruline mõjutada.

3.2 Raporteerimise kohustus

Sisejuurdluse läbiviimise järgselt võiks krediidasutus vajadusel esinenud puudused kõrvaldada. Kas krediidasutusel tekib sisejuurdluse tulemusel tuvastatud võimalikust rahapesu kuriteost raporteerimise kohustus? Tuvastada on võimalik rahapesu kolmel eri tasandil – krediidasutus võib ise olla täideviija või osavõtja rahapesu kuriteos, selleks võib olla krediidasutuse töötaja või klient. Järgnev analüüsib kolmel eri tasandil krediidasutuse kohustust teatada uurimisasutusi võimalikust rahapesu kuriteost.

---

¹⁶¹ Koch, A. Internal Corporate Investigations: The Waiver of Attorney-Client Privilege and Work-Product Protection through Voluntary Disclosures to the Government. *American Criminal Law Review* 1997, lk 347-374. Arvutivõrgus: [https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?handle=hein.journals/amcrimlr34&id=359&collection=journals&index=\(28.04.2021\)](https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?handle=hein.journals/amcrimlr34&id=359&collection=journals&index=(28.04.2021)).

Sisejuurdluse läbiviimise tulemusel avastatud võimaliku krediidasutuse poolt toime pandud rahapesu kuriteo kahtluse peale võib krediidasutus teavitada olukorrast uurimisasutusi ning rahvusvahelise praktika järgi võib olla võimaline neid veenma, et riikliku menetlust ei ole enam vaja algatada, kui tuvastatud rikkumised on kõrvaldatud.¹⁶² Krediidasutusel ei ole kohustust enda kuritegevuslikust tegevusest menetlejat teavitada, seda ka mitte juhul, kui sisejuurdlus on alustatud vilepuhujate teate peale.¹⁶³ Eestis tegutsevate krediidasutustega seotud suured rahapesu kaasused (Danske, Swedbank) sisejuurdlused on alustatud pärast välise indikatsiooni saamist ehk meedias avaldatud rahapesu kahtlust. Seega ei ole Eestis toimunu pinnalt võimalik analüüsida olukorda, kui krediidasutus iseseisvalt avastab võimalikud rikkumised, kõrvaldab rikkumised ja teavitab sellest järelevalve- või uurimisasutust. Karistusõiguse kohaselt võiks vastav tegevus kvalifitseerud KarS § 60¹ kohaselt tegevkahetsuseks, kui iseenda tegevuse suhtes teavitada uurimisasutusi, kuivõrd kohus võib vabastada isiku karistusest, kui toimepandud teol on lõpuleviidud süüteo tunnused, kuid isik loobub vabatahtlikult teo edasisest toimepanemisest või kõrvaldab muul viisil ohu. Kuivõrd krediidasutusel puudub sisejuurdluse läbiviimise kohustus ja iseenda poolt toime pandud võimalikust kuriteost teavitamise kohustus, on vaieldamatult tegemist vabatahtliku loobumisega (juhul kui on võetud vajalikke järelmeetmeid ka rikkumise kõrvaldamiseks). Eeltoodud säte eeldab õiguslikult lõpule viidud tegu ja faktiliselt õigushüve kahjustamata jäämist või muul viisil ohu realiseerumata jäämist. Rahapesu koosseis kaitseb rahandus- ja majandussüsteemi korrapärast toimimist ja kaitsealast jäävad välja toed, millel puudub reaalne potentsiaal majanduse toimimise kahjustamiseks.¹⁶⁴ Seega võiks KarS § 60¹ kohaldamine tulla kõne alla eelkõige olukorras, kus krediidasutus on täideviinud või osaleja olnud rahapesu kuriteos, mille ulatus ei ole majandussüsteemi korrapärast toimimist kahjustav ning on võetud vajalikke meetmeid, et rahapesu krediidasutuse kaudu lõpetada vastavalt, et majandussüsteemi toimimine ei saaks kahjustada.¹⁶⁵ Juhul kui tagajärg on saanud ehk majandussüsteemi korrapärane toimimine on häiritud ja seega ka koosseis täidetud, kuid krediidasutus hoiab ära mh sellest teavitamisega tagajärje eskaleerumise, siis võiks kõne alla tulla eelkõige karistust kergendavad asjaolud KarS § 57 lg 1 p 1 või 3 kohaselt, mitte aga KarS § 60¹ kohaldamine. Samas ei pruugi Riigikohtu praktika

---

¹⁶² Gabriel L. Imperato. Internal Investigations, Government Investigations, Whistleblower Concerns: Techniques to Protect Your Health Care Organization Symposium: Health Care Fraud: Past, Present and Future. Alabama Law Review. 1999. Lk 205-238. Arvutivõrgus: <https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?handle=hein.journals/bamalr51&id=219&collection=journals&index=> (28.04.2021).

¹⁶³ Loosveld, S. The increased powers of EU financial supervisory authorities. Journal on International Banking Law and Regulations 2019.

¹⁶⁴ RKKK 3-1-1-68-10 p 16.

¹⁶⁵ Sootak, J, KarS § 60¹/1-2.

kohaselt olla tegemist rahapesu kuriteoga, kui majandussüsteemi korrapärast toimimist ei ole kahjustatud, kuna arvesse tuleb võtta muuhulgas ka kaitstavat õigushüve ning karistusseadustiku süstemaatilist tõlgendamist.¹⁶⁶

Samas kui krediidasutus oli rahapesus nõ kannatanu (rahapesu kuriteos on kannatanuks riik, krediidasutus saab olla vahend) ehk töötaja(d) teostasid või aitasid kaasa rahapesule viies eksimusse ja varjates oma tegevust krediidasutuse (teiste töötajate, juhtkonna ja sisemiste järelevalvesüsteemide) eest, tuleks tugevalt kaaluda kuriteoteate esitamist. Seda eelkõige põhjusel, et kui isegi krediidasutuse rahapesu tõkestamise süsteemid võisid olla teatud puudustega, on krediidasutus vastutav selle eest eelduslikult haldus- ja väärteomenetluses, kui aga krediidasutus varjab uurimisasutuste eest töötaja(te) tegevust ja proovib vaid iseseisvalt meetmeid võtta olukorra leevendamiseks, siis võib olukorra hilisemal avastamisel tekkida uurimisasutusel põhjendatud kahtlus krediidasutuse varasemas teadlikkuses rahapesu toimepanemise osas, millisel juhul võib krediidasutus vastutada kriminaalkorras.

Krediidasutusel on õigus esitada oma töötajate suhtes kuriteoteateid, kui esineb põhjendatud kahtlus (teadvalt valekaebuse esitamine on karistatav KarS § 319 lg 2 kohaselt). Kuriteoteate mitteesitamine ei ole karistatav (KarS § 307 lg 1¹), kuid edaspidise rahapesu eest võib vastutada ka krediidasutus, kui võrd krediidasutus oli rikkumisest teadlik ja ei võtnud kohaseid meetmeid (vt pikemalt käesoleva töö ptk 1.2). Danske rahapesuga seotud sisejuurdluses on välja toodud potentsiaalse kaheksa töötaja kriminaalne vastutus, kelle suhtes on ka kuriteoteade esitatud ja 42 töötaja osas on esinenud kahtlus.¹⁶⁷ Sisejuurdluse raporti kohaselt tuvastati juba 2014. aastal võimalik töötajate poolne klientide ebakohane teavitamine siseauditi läbiviimise kohta ehk esines kahtlus, et töötajad „mängivad klientidega kokku“. Monitoorimine oli Eesti tasandil teostatud manuaalselt, mis siseauditi kohaselt oli võimatu piisavas mahus ja efektiivsel viisil.¹⁶⁸ Seega kui krediidasutus oleks koheselt ja vajalikus ulatuses uurinud töötajate seotust võimaliku rahapesuga, teinud vajalikud muudatused personalis ning vajadusel esitanud kuriteoteated töötajate vastu, oleks krediidasutus olnud tõenäoliselt võimeline ära hoidma rahapesu eskaleerumise ja vahest ka kriminaalse vastutuse.

Kokkuvõtlikult ei ole krediidasutusel siiski kohustust rahapesu kuriteost teatada, seda nii juhul kui krediidasutus on ise või nende töötaja on toime pannud rahapesu kuriteo. Karistusõiguslikult on kuritegu kuriteo varjamine ja kuriteost mitte teatamine (KarS § 306 lg 1¹

---

¹⁶⁶ RKKKo 3-1-1-68-10 p 11-16.

¹⁶⁷ Bruun&Hjejle, punkt 8, lk 25.

¹⁶⁸ Bruun&Hjejle, punkt 9.4.2, lk 52.

ja § 307 lg 1¹), kui tegemist on esimese astme kuriteoga. Rahapesu (või ka rahapesu kokkulepe) on teise astme kuritegu KarS § 394 ja § 4 lg 3 kohaselt. Seega ei saa krediidasutust vastutusele võtta kuriteost mitte teatamise või varjamise eest. Siiski ei tähenda teo mitte kriminaalkorras karistatavus, et vastav tegevus oleks krediidasutuse jaoks mõistlikum või otstarbekaim viis tegutsemiseks.

Sisejuurdluse käigus avastatud krediidasutuse kliendi võimalikust rahapesu kuriteost on krediidasutus kohustatud teavitama Rahapesu Andmebürood viivitamata, kuid mitte hiljem kui kaks tööpäeva pärast tegevuse või asjaolude tuvastamist või kahtluse tekkimist (RahaPTS § 49 lg 1). Samas peab vastav kahtlus olema tuvastatud majandus- või kutsetegevuse, ametitoimingu või ametiteenuse osutamise käigus (RahaPTS § 49 lg 1). Küsitav on, kas sisejuurdluse läbiviimine on majandus- või kutsetegevus, kui tegemist ei ole seaduses toodud kohustusliku siseauditiga. Arvestades neljandat rahapesu direktiivi¹⁶⁹, mille alusel vastav säte Eesti õigusesse on sisse toodud, artikli 33 lg 1 sõnastust, tuleks majandus- ja kutsetegevust tõlgendada pigem laiendavalt, mis tähendab et krediidasutuse enda poolt läbi viidud sisejuurdluse tulemusel avastatud võimalik kliendi rahapesu kahtlus võiks olla samuti teavitamiskohustuse subjekt. Advokaadil vastavat kohustust ei ole RahaPTS § 49 lg 5 kohaselt, kui ta hindab kliendi õiguslikku kolukorda, kaitseb või esindab klienti kohtu-, vaide- või muus sellises menetluses, sealhulgas nõustab klienti menetluse alustamise või vältimise küsimuses, sõltumata sellest, kas teave on saadud enne menetlust, menetluse kestel või pärast menetlust. Kuid ka advokaadi poolt läbiviidava sisejuurdluse tulemusel tuvastatud kahtluse korral peaks krediidasutusel olema kohustus kliendi kahtlasest tegevusest teavitada Rahapesu Andmebürood, lihtsalt advokaat ise seda tegema ei pea, aga krediidasutus vastavast kohustusest siiski vabastatud ei ole.

Välisriikide seadusandlus ei pruugi samavõrd liberaalne olla, kui Eesti õigus. Ameerika Ühendriikides on kontseptsioonilaselt võimalik isegi advokaadi vastutus, kui sisejuurdluse tulemusel avastatud võimalikust rahapesust ei teavitata uurimisasutusi.¹⁷⁰ Eesti õigus eeltoodud kontseptsiooni ei toeta, kuid asjakohane võib see olla piiriüleste sisejuurdluste puhul. Samuti on leitud, et kui sisejuurdlustes osalevate isikute põhiõigused ei ole tagatud, nt enese

---

¹⁶⁹ 20. mai 2015. a Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2015/849, mis käsitleb finantssüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ. ELT L 141/73. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32015L0849> (28.04.2021).

¹⁷⁰ Backer, L. C. The Duty to Monitor: Emerging Obligations of Outside Lawyers and Auditors to Detect and Report Corporate Wrongdoing beyond the Federal Securities Laws. St. John's Law Review 2003, lk 919-1018. Arvutivõrgus: <https://heinonline.org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?handle=hein.journals/stjohn77&id=931&collection=journals&index=> (28.04.2021).

mittesüüstamise privileeg, võib ka advokaat olla vastutav ebakohaselt läbiviidud sisejuurdluse eest.¹⁷¹ Seega võib advokaadil olla õigus sisejuurdluse läbi viimisel esinenud rikkumistest teatada (mitte krediidasutuse suhtes), et välistada enda hilisemat vastutust. Kuigi advokaatidel on teatud olukordades kohustus teavitada kliendi tegevuses esinevast rahapesu kahtlusest Rahapesu Andmebürood, siis ei ole eeltoodud kohustus asjakohane käesoleva töö kontekstis. Näiteks kohustab direktiiv¹⁷² seda finants- või kinnisvara tehinguid nõustades, kuid mitte õigusabi osutamisel kohtu- ja kohtueelses menetluses või õigusnõustamisel, et klient saaks kindlaks määrata oma õigused ja kohustused ning oma tegevusega kaasnevad riskid.¹⁷³

Pretsedendiõiguses on leitud, et juriidilistel isikutel on teatud määral suuremad õigused siseauditi materjalide ja järelduste suhtes ning kohus peaks austama eeltoodu konfidentsiaalsust, mis promoodiks sisejuurdluste läbiviimist ning hoiaks ära suuremad ja ulatuslikumad rikkumised.¹⁷⁴ Ameerika Ühendriikides kohaldus sisejuurdlustele nõ enesekriitilisuse või enesehindamise privileeg, mille sisu on kokkuvõtlikult õigus viia läbi siseauditit konfidentsiaalselt, et iseseisvalt otsustada vajalike järelmeetmete üle.¹⁷⁵

Võrdluseks võib tuua näite Prantsusmaa õigusest, kus advokaatidel on kohustus teavitada oma klientide võimalikust rahapesukahtlusest uurimisasutusi.¹⁷⁶ Eestis vastavat kohustust ei eksisteeri. Euroopa inimõiguste kohus on asjas *Michaud vs Prantsusmaa* leidnud, et vastav kohustus ei kujunda endast ebaproportsionaalset sekkumist kliendi-advokaadi konfidentsiaalsussuhtesse ja ei ole rikkumises Euroopa Inimõiguste Konventsiooni artikliga 8.¹⁷⁷ Seda siiski teatud piirangutega, kuivõrd advokaadil on raporteerimiskohustus

---

¹⁷¹ Duggin, S. H. Internal Corporate Investigations: Legal Ethics, Professionalism and the Employee Interview. *Columbia Business Law Review* 2003, lk 859-965. Arvutivõrgus: <https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?handle=hein.journals/colb2003&id=867&collection=journals&index=> (28.04.2021).

¹⁷² Direktiiv 2015/846, artikkel 2 lg 1 p 3.

¹⁷³ Tamme, M.; Soo, A. Eesti Advokatuuri eetikakoodeks kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2018, lk 62, p 2.1.3.

¹⁷⁴ Cox, J. The Case Against a Judicially Created, Common-Law Self-Audit or Self-Evaluation Privilege Applicable to Environmental Cases. *Fordham Environmental Law Review* 2004. Arvutivõrgus: <https://core.ac.uk/download/pdf/144232075.pdf> (28.04.2021).

¹⁷⁵ Underwood, V. H.; Underwood, R. H. The Attorney-Client and Work Product Privileges: The Case for Protecting Internal Investigations on the University Campus. *Kentucky Law Journal* 2001-2002, lk 531-566. Arvutivõrgus: <https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?handle=hein.journals/kentj90&id=543&collection=journals&index=> (28.04.2021).

¹⁷⁶ Prantsusmaa Advokatuur võttis vastu 12. juulil 2007 vastu otsuse, millega võeti vastu rahapesu ja terrorismi rahastamise vastase võitluse kohustuse rakendamise sisekord ning sisemine järelevalvemehhanism nende menetluste järgimise tagamiseks, sh advokaatide kohustus teavitada rahapesukahtluse korral Prantsusmaa Advokatuuri presidenti kliendi tegevusest. Advokatuuri teavitamine peaks olema nii advokaadi kui ka tema kliendi huvisid kaitsev vahekontrollaste, mil hinnatakse taaskord vajadust vastavast tegevusest uurimisasutustele teavitada.

¹⁷⁷ EIKo 12323/11, *Michaud vs Prantsusmaa*. 06.12.2012. Arvutivõrgus: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-115055%22%5D%7D> (28.04.2021).

vaid juhtudel, kui advokaat osales iseseisvalt või kliendi nimel finants- või varatehingutes või osalesid tehingus usaldusisiku või fondivalitsejana; või olukorras kus advokaat assisteeris klienti teatud tehingute ettevalmistamisel või läbiviimisel.¹⁷⁸ Siiski õigusnõustamise või kohtus kliendi esindamise olukordadele raporteerimiskohustus ei laienenud, mis on eeskätt kutsesaladuse kaitse privileegi alla kuuluvad olukorrad.¹⁷⁹ Ameerika Ühendriikides on kohus vahest äärmuslikumagi seisukoha võtnud, leides et advokaadil on raporteerimise kohustus ja advokaadi-kliendi konfidentsiaalsuse privileeg ei kohaldu, kui sisejuurdlust ei ole läbi viidud nõ kaitsestrategiana ehk kohtumenetlusele eelneva etapina.¹⁸⁰

3.3 Menetlusele kaasa aitamine ja tõendite esitamine, sh valeandmed

Eelduslikult küsib uurimisasutus krediidasutuselt välja materjale, mida menetluses tõenditena kasutada KrMS § 215 alusel, kui krediidasutusele ei ole kahtlustust või süüdistust esitatud. Kui krediidasutus on kahtlustatav või süüdistatav, siis võib eeldada, et menetleja kogub tõendeid läbiotsimisega (KrMS § 91 lg 1). Eelnevalt on analüüsitud ennast süüstavate tõendite väljaandmisega seonduvat, mille kohustust isikul ei ole, aga kas krediidasutusel võiks olla õigust ka valeandmeid edastada asutusele, et enda menetluslikku positsiooni tugevdada? Eristada tuleb siinkohal kahte tasandit – esiteks haldusorganile ehk Finantsinspeksioonile valeandmete esitamine, seda kas põhjusel hoiduda järelevalve- või väärteomenetlusest või varjata rikkumiste ulatust, et Finantsinspeksioon ei teavitaks uurimisasutusi kuriteokahtlusest. Teiseks uurimisasutustele valeinformatsiooni andmine või muude tõendite andmata jätmine, et takistada kriminaalmenetluse läbiviimist.

KarS § 280 lg 3 kohaselt on karistatav haldusorganile teadvalt valeandmete esitamine juriidilise isiku poolt (väärtegu). Eeltoodud koosseis ei hõlma valeandmete esitamist õigusmõistmise

---

¹⁷⁸ Nende tehingute alla kuuluvad: kinnisvara või äriüksuste ostmine ja müümine; kliendi raha, väärtpaberite või muu vara haldamine; panga-, hoiu- või väärtpaberikontode avamine; ettevõtete loomiseks vajalike sissenaksete korraldamine; ettevõtete loomine, juhtimine või juhtimine; sihtfondide või sarnaste struktuuride loomine, haldamine või haldamine; sihtkapitalide loomine või haldamine.

¹⁷⁹ Vido, S. D. Anti-Money Laundering Measures Versus European Union Fundamental Freedoms and Human Rights in the Recent Jurisprudence of the European Court of Human Rights and the European Court of Justice. *German Law Journal* 2015.

¹⁸⁰ Crisman, N. C.; Mathews, A. F. Limited Waiver of Attorney-Client Privilege and Work-Product Doctrine in Internal Corporate Investigations: An Emerging Corporate Self-Evaluation Privilege White-Collar Crime Symposium. *American Criminal Law Review* 1983, punkt C, lk 137. Arvutivõrgus: <https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?handle=hein.journals/amcrimlr21&id=141&collection=journals&index=28.04.2021>.

takistamise eesmärgil.¹⁸¹ Väljaantavad valeandmed ei pea olema haldusorgani initsiatiivil küsitud, vaid koosseisu täitmiseks piisab, kui haldusorgan peab olema kohustatud neid arvestama. Näiteks võib krediidasutus andmed väljastada ärakuulamise faasis (HMS § 40) enda initsiatiivil, et tõendada rikkumiste väheolulisust või puudumist. Koosseis ei ole täidetud juhul, kui seadust rikkunud töötaja loob enda kaitseks (et krediidasutus ei saaks teada tema poolt toime pandud rahapesust) fiktiivse dokumendi, mille krediidasutus edastab haldusorganile teadmata, et tegemist on fiktiivse dokumendiga ehk juriidiline isik ei edastanud valeandmeid teadvult. Sätte lg-s 2 ja 4 on ette nähtud juriidilisele isikule kvalifitseeritud koosseis olukorras, kus tegu on toime pandud eesmärgiga saada ametlik dokument, omandada õigus või vabaneda kohustusest. Seejuures ei ole oluline, kas mõni õigus omandati või mõnest kohustusest vabaneti, vaid kavatsus eeltoodud eesmärki saavutada.

KarS § 316 lg 2 kohaselt on karistatav tõendi kõrvaldamine või kunstlik loomine eesmärgiga takistada kuriteona karistatava teo olemasolu või selle puudumise või muude tõendamiseseme asjaolude tuvastamist juriidilise isiku poolt. Tegu peab olema toime pandud kriminaalmenetluses. Tõendi mõistet sisustatakse KrMS § 63 alusel. Tõendi kõrvaldamine võib olla näiteks tõendi hävitamine, failide kustutamine. Tõendi kunstlik loomine tähendab kriminaalasjas tähtsust omada võivate tegelike asjaolude või objektide moonutamist, millest lihtsamad näited on asitõendi fabritseerimine või dokumendi võltsimine. Samas võib tõendi kunstlikuks loomiseks lugeda ka olemasolevale sisekorrale sätte lisamist, dokumendile allkirja panemist või muud taolist tegevust, mis olemasolevat tõendi muudab võltsinguks. Koosseis eeldab vähemalt kaudset tahtlust, mis tähendab et kui krediidasutus peab võimalikuks ja möönab, et tegemist võib olla kunstlikult loodud dokumendiga, on koosseis täidetud. Krediidasutus ei pea olemaga aga teadlik millist konkreetset tõendamiseseme asjaolu tuvastamist võib tõendi kõrvaldamine takistada.¹⁸² Tallinna Ringkonnakohus on leidnud, et kahtlustatav ja süüdistatav ei saa olla KarS § 316 süüteo subjektiks, sest neil puudub kohustus tõendada oma süütust ja süüd nende suhtes läbiviidavas konkreetses kriminaalmenetluses.¹⁸³ Samale järeldusele saab jõuda ka põhiseaduse § 22 lg 3 ja Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsiooni artikli 6 lg 1 alusel, mille kohaselt on välistatud isiku karistamine selle eest, et ta edastab ametivõimudele ebaõigeid andmeid eesmärgiga mitte paljastada enda poolt toime pandud kuritegu.¹⁸⁴ Siinkohal tuleb arvestada ka lisatingimusega, et valetõendite

---

¹⁸¹ RKKKo 3-1-1-48-09 p 15.

¹⁸² RKKKo 1-18-4372 p 26.

¹⁸³ TlnRngK 1-04-215 p 9.

¹⁸⁴ RKKKo 3-1-1-60-07 p 29.

esitamiseks ei kaasneks aktiivset tegevust teise isiku alusetuks süüdistamiseks.¹⁸⁵ Samas on küsitav vastutus olukorras, kus isiku vastu ei ole veel kahtlustust ega süüdistust esitatud või kui isik edastab valeandmeid hetkel, mil ta veel ei ole kahtlustatav ega süüdistatav, kuid hiljem süüdistus esitatakse.

Sarnane on olukord ka tunnistuste andmisel. Kahtlustatavale tuleb selgitada, et tal on õigus keelduda ütluste andmisest (KrMS § 75 lg 2) ja ka süüdistatavale tutvustatakse ütluste andmisest keeldumise seaduslikke aluseid (KrMS § 293 lg 2). Vaatamata eeltoodule võib otsustada isik ütlusi anda, sh valeütlusi. KarS § 320 kohaselt karistatakse kannatanu või tunnistaja poolt kriminaal- või väärteomenetluses või tsiviilkohtu- või halduskohtumenetluses teadvalt vale ütluse andmise eest. Kuivõrd juriidiline isik ei saa antud tegu toime panna, siis ei ole ette nähtud ka juriidilise isiku vastutust. KrMS § 66 lg 2 kohaselt ei saa kriminaalasjas tunnistajana osaleda samas asjas kahtlustatav või süüdistatav isik. Seega ei ole väleütluste andmine samuti karistatav kahtlustatava või süüdistatava poolt.¹⁸⁶

Kuigi süüdistataval ja kahtlustataval on võrdlemisi lai võimalus anda valetunnistusi või ka valetõendeid, tasub igakordselt kaaluda, kas mistahes tõendite välja andmine on üldse vajalik. Kui tegemist ei ole ennast süüstava tõendiga või kui ei ole esitatud kahtlustust või süüdistust, on enamasti krediidasutus kohustatud tõendi välja andma. Krediidasutus võib ka iseseisvalt tõendeid edastada, mida tehakse enamasti lootuses suunata menetlust endale sobivas suunas. Samas on menetlust läbi viival isikul õigus otsustada menetluse käigu üle ning tõendeid hinnata, sh otsustada kas tõendid on piisavad kahtlustuse või süüdistuse esitamiseks. Seega võib liiga intensiivselt menetluses osalemine anda vastupidise tulemuse soovitud ning kui muidu menetlus ei oleks pruukinud jõuda kahtlustuse esitamise faasigi. Tegemist on pigem tunnetusliku ja konkreetsest kaasuse spetsiifikast tuleneva otsusega, mistõttu tuleb igakordselt analüüsida menetlusstrateegiat ning seejärel otsustada, milline lähenemine on sobivaim.

Ameerika Ühendriikides on prokuratuur koostöö sildi all nõudnud välja sisejuurdluste materjale ja järeldusi, teades et eeltoodu on kaitstud advokaadi konfidentsiaalsusega.¹⁸⁷ Sellest

---

¹⁸⁵ RKKKo 3-1-1-39-05 p 17.

¹⁸⁶ 19. oktoobril 2009. a algatatud seaduseelnõuga nr 599 SE sooviti KarS § 320 subjektide ringi laiendada, et koosseis laieneks ka mh süüdistatavale. Muudatus sooviti sisse viia põhjusel, et süüdistatav oleks kohustatud rääkima tõtt ütluste andmisel, kui ta ei kasuta oma õigust keelduda ütlusi andmast. Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri. Paragrahv 3. Karistusseadustiku muutmine, punkt 2, lk 122. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ab9521d9-5558-45b8-c93a-b5122208c53b/Kriminaalmenetluse%20seadustiku%20muutmise%20ja%20sellega%20seonduvalt%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus> (28.04.2021).

¹⁸⁷ Lotchin, T. R. No Good Deed Goes Unpunished - Establishing a Self-Evaluative Privilege for Corporate Internal Investigations Notes. William and Mary Law Review 2004, lk 1137-1176. Arvutivõrgus: <https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?handle=hein.journals/wmlr46&id=1151&collection=journals&index=> (28.04.2021).

keeldumisel, on prokuratuur lugenud isiku mitte koostöö aldis olevaks, kuivõrd isik keeldub välja andmast „fakte tõendavat“ materjali. Vastav tegevus aga kahjustab advokaadi-kliendi konfidentsiaalsussuhet, nõrgestab kliendi positsiooni ning advokaadi võimet klienti maksimaalselt kaitsta kriminaalmenetluses. Isikutele ei ole loodud Ameerika Ühendriikides tõhusat kaitset vastava tegevuse eest uurimisasutuste poolt.¹⁸⁸ Kuigi sisejuurdluste materjalide ja järelduste välja andmine uurimisasutustele vähendaks viimaste töökoormust ning võiks suurendada potentsiaalselt isikute seadusekuulekust, tuleb siiski kriitiliselt suhtuda liiga suures ulatuses uurimiskohustuse üle andmisesse erasektorile, kuna see võib suurendada sisejuurdluste usaldusväärust, kuna neid oleks võimalik enda soosinguks ära kasutada.¹⁸⁹

---

¹⁸⁸ Copeland, K. B. Preserving the Corporate Attorney-Client Privilege. University of Cincinnati Law Review 2010, lk 1199-1249. Arvutivõrgus: https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/ucinlr78&id=1257&men_tab=srchresults (28.04.2021).

¹⁸⁹ Koch, A. Internal Corporate Investigations: The Waiver of Attorney-Client Privilege and Work-Product Protection through Voluntary Disclosures to the Government. American Criminal Law Review 1997, lk 347-374. Arvutivõrgus: <https://heinonline-org.ezproxy.utlib.ut.ee/HOL/Page?handle=hein.journals/amcrimlr34&id=359&collection=journals&index=> (28.04.2021).

Kokkuvõte

Magistritöö eesmärgiks on anda õiguslik hinnang sisejuurdlusele rahapesu kahtluse korral krediidasutuste näitel. Töö analüüsib sisejuurdluse läbiviimisega seotud õigusi ja kohustusi ning sisejuurdluse järelduste siduvust erinevate subjektide suhtes ning sisejuurdlustest tulenevaid kohustusi.

Krediidasutusel ei ole mistahes olukorras kohustust läbi viia nõ *ad hoc* sisejuurdlust rahapesu kahtluse korral. Kui krediidasutus soovib läbi viia sisejuurdluse rahapesu kahtluse korral, siis on tal voli otsustada, kas selle viib läbi krediidasutuse siseauditi osakond, emaettevõtte (kui krediidasutusel on emaettevõtte) siseauditi osakond või advokaadibüroo. Juhul kui siseauditi osakond ei ole varasemalt saanud oma kohustustega kohaselt hakkama ehk ei ole suutnud tuvastada puudujääke rahapesuga seoses ning vajakajäämised avastab kolmas isik (nt uuriv ajakirjandus), siis ei ole põhjendatud tellida sisejuurdlust ettevõtte siseselt, kuivõrd nende poolt läbiviidud sisejuurdlus ei pruugi anda korrektseid ja usaldusväärseid järeldusi.

Juhul kui krediidasutus otsustab läbi viia sisejuurdluse ning selle tulemusel avastatakse võimalikud puudujäägid rahapesu tõkestamise meetmetes või võimalik kriminaalne tegevus, siis peab krediidasutus puudujäägid kõrvaldama ning tagama, et krediidasutuse töö oleks kooskõlas seadusest tulenevate nõuetega. Krediidasutus võib esitada kuriteokaebuse uurimisasutusele või prokuratuurile, kui sisejuurdlusega on tuvastatud kindla töötaja või juhatuse liikme võimalik rahapesu süütegü. Juhul kui sisejuurdlusega tuvastatakse rahapesu tõkestamise nõuete rikkumine ulatuses, mis muudab krediidasutuse haavatavaks rahapesule või mis on võimaldanud rahapesu objektiks olevat vara liigutada läbi krediidasutuse ja krediidasutus ei võta kasutusele vajalikke meetmeid, et krediidasutuse tegevust viia kooskõlla rahapesu tõkestamise nõuetega, siis võib krediidasutus vastutada rahapesu süüteo eest. Samuti võib krediidasutus vastutada rahapesu süüteo eest juhul, kui sisejuurdluse tulemusel avastatakse nõ töötaja isetegevus ehk töötaja kasutab krediidasutust omakasu eesmärgil rahapesu toime panemiseks ja krediidasutus ei vastuta antud tegevuse eest, kuid ei ole võtnud kohaseid meetmeid peale tegevuse avastamist. Lisaks võib jaatada krediidasutuse kriminaalset vastutust rahapesu eest ka olukorras, kus krediidasutus saab teada võimalikust rahapesust, kuid ei vii läbi sisejuurdlust või ei võta muul viisil kasutusele vajalikke meetmeid, et tuvastada ja elimineerida rahapesu riski. Seega kuigi sisejuurdluse läbi viimine ei ole kohustuslik, on see eelkõige krediidasutuse huvides, kui sisejuurdluse tulemusel viiakse krediidasutuse tegevus kooskõlla seaduse nõuetega.

Juhul kui sisejuurdluste viib läbi advokaadibüroo, siis kohalduvad täiendavad kutsetagatised, näiteks on kliendi ja advokaadi vaheline suhtlus kaitstud konfidentsiaalsusega. Samuti ei või advokaadi kutsetegevusest tulenevatel asjaoludel advokaadibürood läbi otsida ehk tulenevalt krediitiasutuses sisejuurdluste läbiviimisest, kuivõrd tegemist on õigusteenuse osutamisega. Samuti on konfidentsiaalsusega kaitstud sisejuurdluste tulemusel valminud raport, juhul kui klient ise ei soovi seda avaldada. Kuigi menetlejal ei ole õigust koguda tõenditena just sisejuurdluste alusmaterjale, on menetlejal siiski õigus sisejuurdluste alusmaterjalide kui kriminaalasjas tähtsust omavatele tõenditele juhul, kui menetleja ja sisejuurdlust läbiviiva advokaadi arvamus vajalikest alusmaterjalidest kattub. Seega kui esineb reaalne kahtlus, et krediitiasutus võib vastutada rahapesu täideviimise või osavõtu eest, peaks krediitiasutus oma igakülgsete huvide kaitseks tellima sisejuurdluste advokaadibüroolt, kuivõrd sel juhul kohalduvad täiendavad kutsetagatised, mida nt krediitiasutuse siseauditi osakonnal ei ole.

Alusandmete detailne ja põhjalik kogumine on eelduseks sellele, et sisejuurdlust annaks võimalikult täpsed vastused püstitatud küsimustele ning kaardistaks krediitiasutuse riske ammendavalt, et krediitiasutus saaks valida kohased järgnevad tegevused. Krediitiasutus saab paluda, et teatud dokumendid oleks hõlmatud analüüsi läbiviimisel, kuid milliseid alusandmeid on veel vaja analüüsida sisejuurdluste läbiviimiseks, on selle läbiviija diskretsiooni otsus. Krediitiasutuse siseauditi üksuse töötajatel on õigus tutvuda krediitiasutuse kõikide dokumentidega, jälgida piiranguteta krediitiasutuse tööd igas lõigus, osaleda juhatuse ja krediitiasutuse põhikirja alusel moodustatud komiteede koosolekutel ning nõuda krediitiasutuse töötajatelt nende tegevuses ilmnunud puuduste ja eksimuste kohta kirjalikke seletusi. Vandeadvokaat on lisaks pädev koguma tõendeid ning saama riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutusest õigusteenuse osutamiseks vajalikke andmeid, tutvuma dokumentidega ning saama neist ärakirju ja väljavõtteid. Samuti on kriminaalmenetluse puhul õigus advokaadil koguda tõendeid prokuratuuri kaudu, mis aga võib ohtu seada kaitsestrateegia. Sisejuurdluste läbiviijal on õigus teatud määral riivata töötajate ja juhatuse liikmete eraelu puutumatus, et jälgida nende tegevust ja suhtlust töökohal, kui esineb kahtlus, et isik võib olla pannud või paneb toime süüteo. Isik peab olema teadlik, et tema suhtlust töökohal võidakse monitoorida ning sellise tegevuse võimalikust ulatusest ja iseloomust, kuid monitooringuks peab esinema konkreetne põhjus või ajend, ning tuleb valida eraelu puutumatus võimalikult vähesel määral riivav viis monitooringu läbiviimiseks. Töötajal ja juhatuse liikmel puudub õigus keelduda tööandjale kuuluvat informatsiooni välja andmast, isegi kui vastav informatsioon võib olla teda süüstav ning eraelu puutumatus riivav.

Sisejuurdluse läbiviimisel, peale alusandmete kogumist või sellega paralleelselt, peab selle läbiviija analüüsima krediidasutuse töökorraldust ja siseprotsesse ning kõrvutama seda seadusega nõutud mudeliga. Analüüs peab olema läbi viidud iga rahapesu tõkestamise kohustuse osas ning hindama selle mittekohasel täitmisel rahapesu riski krediidasutusele, seda nii koosmõjus kui ka eraldiseisvalt iga kohustuse osas. Lisaks tuleb analüüsida iga asjakohase juhatuse liikme ja töötaja tegevust, selle vastavust nõuetele, tema suhtlust ning järelevalvet tema töö üle. Kui sisejuurdlusega tuvastatakse, et krediidasutuse rahapesu tõkestamise süsteemid ei olnud nõuetekohased, siis peaks sisejuurdlus analüüsima mis põhjusel ei ole süsteemid viidud kooskõlla seadustega, ning kas krediidasutus vastutab selle eest. Juhul kui rahapesu tõkestamise süsteemid krediidasutuses olid piisavad, kuid siiski esineb kahtlus, et krediidasutust on läbinud rahapesu objektiks olev vara, tuleb analüüsida KarS § 394 koosseisu täidetavust ja võimalusel tuleb tuvastada isik, kes on krediidasutuse nõ üle kavaldanud. Isiku tuvastamisel tuleb vaadelda, kas tegemist on inimliku veaga või pahatahtliku tegevusega, kas krediidasutus vastutab tema tegevuse eest (nt kas tegemist on pädeva esindajaga või kas mõni juht oli vastavast tegevusest teadlik) ning kas krediidasutusel on võimalik eitada süüd KarS § 37¹ alusel. Sisejuurdluse analüüsi tulemusel tuleb koostada raport, milles sisejuurdluse läbiviija annab omapoolse hinnangu krediidasutuse rahapesu tõkestamise nõuete vastavusele ja kriminaalõigusliku vastutuse võimalikkusele.

Juhul kui rahapesu kahtlus tekib krediidasutusel rikkumisest teavitaja ehk vilepuhuja teate peale, siis ei ole krediidasutusel erinevalt muudest olukordadest vaba valikut otsustada sisejuurdluse läbi viimise üle, vaid krediidasutus on kohustatud läbi viima sisejuurdluse ning andma teavitajale tagasisidet. Samuti on sellistel juhtudel asjakohase ja tulemusliku sisejuurdluse läbiviimine eelkõige krediidasutuse huvides, kuivõrd sellisel juhul eelistavad krediidasutusega seotud isikud (tegemist ei pea olema vaid krediidasutuse enda töötajaga, teavitaja võib olla ka nt lepinguline partner) krediidasutuse siseseid teavitamise süsteeme riiklikutele ning krediidasutusel on seega teatud otsustusruum, kuidas nad soovivad olukorra lahendada ning milliseid meetmeid kasutusele võtta. Tegemist on teatud ulatuses oletuslike järeldustega, kuivõrd Eesti peab direktiivist tulenevad sätted siseriiklikkusse seadusandlusesse üle võtma alles aasta lõpus, nt selgub siis, kas sätestatakse ka sisejuurdluse läbiviimise ajaraam.

Krediidasutus võib teostada sisejuurdluse eraldisesivalt kaitsestrateegiast, kuid tegemist võib olla ka ühe kõikehõlmava analüüsiga. Juhul kui sisejuurdluse raport soovitakse avalikustada, siis on krediidasutuse huvides vastavad analüüsid läbi viia eraldiseisvalt, et menetleja ei saaks teadlikuks kaitsestrateegiast, ning krediidasutus suudaks oma õigusi võimalikus hilisemas menetluses igakülgselt kaitsta. Kaitsestrateegia peaks käsitlema võimalikke olukordasid ja

tegevusi juhaks, kui krediidasutuse, selle juhatuse liikme või töötaja suhtes esitatakse kahtlustus või süüdistus; milline positsioon võetakse menetluses (proaktiivne või passiivne); milliseid argumente ning tõendeid menetlejale edastatakse, et näiteks distantseerida krediidasutust süüdistatava tegevusest; kas töösuhe isikuga lõpetatakse ja muud asjakohased tegevused. Kaitsestrateegia võiks anda vastuse küsimusele, millisel hetkel oleks optimaalseim saavutada menetluse lõpetamine mistahes viisil. Kaitsestrateegia peaks hõlmama ka strateegilist otsust, millised tegevused on vajalikud sisejuurdluse tulemusel. Samas võib kaitsestrateegia minna vastuollu sisejuurdluse raportiga, kui neid ühiselt läbi ei viida ning tekitada huvide konflikti, mille tulemusel kahjustub krediidasutuse õigus parimale kaitsele.

Krediidasutus ega sisejuurdluse läbiviija (juhul kui see ei ole üks ja sama isik) ei ole kohustatud teavitama sisejuurdlusega avastatud võimalikust rahapesu süüteo menetlejat, kui rahapesu võimalik täideviija või osavõtja on krediidasutus, selle juhtkond või töötaja. Teavitamiskohustus on krediidasutusel juhul, kui rahapesu võis toime panna krediidasutuse klient. Samuti ei ole krediidasutus kohustatud avaldama sisejuurdluse järeldusi menetlejale, kuid võib seda vabatahtlikult teha. Menetleja jaoks ei ole sisejuurdluse järeldused siduvad, kuna tegemist on sisejuurdluse läbiviija hinnanguga olukorrale, lõpliku ja siduva hinnangu võimalikule kriminaalsele tegevusele saab anda vaid kriminaalmenetlus. Sisejuurdluse järeldused võivad olla üheks tõendiks, mida tuleb hinnata kogumis teiste tõenditega. Kui krediidasutus on süüdistatav rahapesus, võib krediidasutus esitada menetlejale ka teisi tõendeid, sh valetõendeid ilma täiendavate sanktsioonideta, kui krediidasutus hindab vastavat tegevust vajalikuks oma õiguste kaitseks.

Sisejuurdluse järeldused saaksid olla siduvad menetleja jaoks, kui seadusega antaks krediidasutustele teatav enesekontrolliõigus. Sellisel juhul tuleks seadusega ette näha nõuded sisejuurdlusele, selle protsessile ja kontrollitavusele. Sellisel lähenemisel võiks olla palju kasutegureid, nt menetlejate töökoormuse vähenemine, krediidasutusel suurem motivatsioon tagada sisesüsteemide vastavus seadusandlusele, kuna igapäevase majandustegevuse juures ei pruugigi ettevõtte suuta kontrollsüsteemidele piisavalt tähelepanu suunata, kuid süsteemi potentsiaalne haavatavus pahatahtlikule ärakasutamisele kaalub kasutegurid üle. Autori hinnangul oleks tegemist liigselt liberaalse lähenemisega – kriminaalmenetluse läbiviimise õigus peab jääma vaid riigile.

Krediidasutus võib vastutada rahapesu süüteo eest kahel juhul: kui krediidasutus ei täida kohaselt rahapesu tõkestamise nõudeid, kui krediidasutus on nõ klassikalises mõttes rahapesu täideviija või osavõtja. Olukorrad võivad esineda ka kumulatiivselt. Igasugune rahapesu tõkestamise nõuete rikkumine ei ole kriminaalne. Samuti ei pruugi krediidasutus vastutada nõ

klassikalises mõttes rahapesu süüteo eest, kui näiteks krediidasutus on omalt poolt kõik teinud, et sellist tegevust elimineerida, sh pidev järelvalve töötajate üle, tegemist ei ole KarS § 14 toodud isikuga, rahapesu on toime pandud isikliku kasu eesmärgil. Sisejuurdlus peab andma hinnangu neile eeltoodud aspektidele, et kaardistada ja kaitsta krediidasutuse õigusi igakülgset ning anda hinnang krediidasutuse võimalikule kriminaalsele vastutusele.

Magistritöö annab vastused kõikidele püstitatud uurimisküsimustele. Kuna tegemist on uudse teemaga, mille kohta ei ole ulatuslikult kohtupraktikat või õiguskirjandust, siis on osad järeldused vägagi olukorrapõhised ning sõltuvad konkreetse kaasuse tehjoludest.

Võimalikud edasised probleemid, mida peaks täiendavalt analüüsima, on rahvusvahelised sisejuurdlused, mida käesolevas töös ei ole käsitletud töö teema kitsendamise tõttu. Samuti ei vasta käesolev töö küsimusele, kas ja millistel tingimustel vastutab krediidasutus rahapesu täideviijana ja millal sellest osavõtjana. Kuigi magistritöö käsitleb KarS § 14 toodud „pädeva esindaja“ teematikat vajalikus ulatuses, jääb siiski palju küsitavusi termini sisustamisega seoses, mida ei pruugigi olla võimalik universaalselt lahendada, kuna samal ametipostil tegutsevate töötajate ametijuhendid võivad suures ulatuses erineda ettevõteti.

Conducting of Internal Investigations Due to Suspicion of Money Laundering on the Example of Credit Institutions

Abstract

The purpose of this master's thesis is to provide a legal assessment in accordance with Estonian law of an internal investigation in case of money laundering suspicion on the example of credit institutions. The work analyses the rights and obligations related to the conduct of an internal investigation, whether the nature of the conclusions of the internal investigation is binding or not to different subjects and other obligations arising from the internal investigation.

This master's thesis analyses in first chapter anti money laundering obligations on credit institutions, in which cases can be bank hold criminally liable and for whose (employee, member of the management board) activities a legal person can be responsible. The second chapter takes a dive in internal investigations – who will conduct it, is there some difference to the process and security of it based on the investigator, how the process works, what data needs to be collected, who is authorised to gather it and so on. It also analyses the differences in case there is a whistle-blower report involved and in connection with defence strategy. Third chapter intertwines obligations and process and analyses conclusions of the internal investigation, including reporting obligations and whether conclusions are binding.

In any situation, a credit institution is not obliged to conduct a so-called ad hoc internal investigation, even if it suspects money laundering. If a credit institution wishes to conduct an internal investigation in case of suspicion of money laundering, it has the power to decide whether it will be conducted by the credit institution's internal audit department (or internal control unit), the parent company's (if the credit institution has a parent company) internal audit department or by a law firm. If the internal audit department has not been able to fulfil its responsibilities in the past, i.e., it has not been able to identify deficiencies in money laundering and deficiencies are discovered by a third party (for example investigative press), it is not justified to order an investigation from internal unit as their internal investigation may not achieve reliable conclusions.

If a credit institution decides to conduct an internal investigation and as a result possible deficiency in anti-money laundering measures or possible criminal activities are discovered, it is highly recommended that the credit institution eliminates the deficiencies and ensures that the credit institution's work complies with legal requirements and guidelines. A credit institution may file a complaint of crime with an investigative body or the Prosecutor's Office

if an internal investigation has established a possible money laundering offense of a specific employee or member of the management board. If an internal investigation identifies a breach of anti-money laundering requirements to the extent that makes the credit institution vulnerable to money laundering or has allowed the laundered assets to pass through the credit institution and the credit institution fails to take the necessary measures to comply with anti-money laundering requirements, the credit institution may also become liable for a money laundering offense. If as a result of an internal investigation the employee's activity is discovered, that is not in accordance with bank rules and bank does not have any knowledge about it beforehand, the credit institution can still become liable after it has brought to its attention and it does not take necessary measures. I.e., the employee uses the credit institution for money laundering and the credit institution is not responsible for the activity but has not taken appropriate measures after discovery. In addition, the criminal liability of a credit institution for money laundering may be upheld in a situation where the credit institution becomes aware of possible money laundering but does not conduct an internal investigation or otherwise take the necessary measures to identify and eliminate the risk of money laundering. According to Estonian law, without conducting an internal investigation, it is easy to prove later that the credit institution was aware of the problems, did not eliminate them and thus committed the offense with indirect intent. Thus, although the conduct of an internal investigation is not mandatory, it is primarily in the interests of the credit institution if, as a result of the internal investigation, the activities of the credit institution are brought in line with the requirements of law.

If the internal investigation is carried out by a law firm, additional professional guarantees apply, for example, the communication between the client and the lawyer (attorney at law) is protected by confidentiality. Also, in circumstances arising from the professional activities of a lawyer, a law firm may not be searched, i.e., due to the conduct of an internal investigation, as far as the provision of legal services is concerned. The report is also the result of an internal investigation protected by confidentiality, if the client does not wish to publish it. Estonian law does not recognize the doctrine of work-product confidentiality, so all aspects related to the provision of legal services are protected by the same professional confidentiality. On the same basis, the person conducting the proceedings does not have the right to request an internal investigation report from a lawyer. Although the person conducting the proceedings is not entitled to gather the evidence of the internal investigation as evidence, the person conducting the proceedings is nevertheless entitled to gather primary evidence to the internal investigation if the opinion of the person conducting the internal investigation and the lawyer conducting the internal investigation overlaps. The person conducting the proceedings does not have the

opportunity to know whether or not it has gathered all the evidence on which the internal investigation is based. Thus, if there is a real suspicion that a credit institution may be responsible for money laundering or participation of it, a credit institution should order an internal investigation from a law firm to protect its overall interests, as additional professional guarantees apply, which do not apply to the credit institution's internal department.

Detailed and thorough collection of basic data is a prerequisite for the internal investigation to provide the most accurate answers to the questions posed and to map the credit institution's risks exhaustively so that the credit institution can select appropriate follow-up actions. A credit institution may request that certain documents be included in the conduct of the analysis, but what additional basic data needs to be analysed in order to conduct an internal investigation is at the discretion of the investigator. Employees of the credit institution's internal audit unit have the right to inspect all documents of the credit institution, monitor the work of the credit institution in each section without restrictions and participate in meetings of the management board and committees established on the basis of the credit institution's articles of association, request written explanations of deficiencies and errors. A lawyer has similar rights, but it must be authorized by a client to attend meetings. An attorney at law is also competent to gather evidence and receive information from a state and local government agency necessary for the provision of legal services, to examine documents and to receive copies and extracts therefrom. Also in criminal proceedings, a lawyer has the right to gather evidence through the prosecutor's office, which may jeopardize the defence strategy. The investigator of an internal investigation has the right to infringe to some extent the privacy of employees and members of the board in order to monitor their activities and communication in the workplace if there is a suspicion that a person may be or is committing an offense. The person must be aware that its communication in the workplace may be monitored and the possible scope and nature of such activities, but there must be a specific reason or motivation for monitoring and a choice of monitoring that is as intrusive as possible. An employee and a member of the management board shall not have the right to refuse to disclose information belonging to the employer, even if such information may be incriminating to him or her and infringe on his or her privacy.

When conducting an internal investigation, after or in parallel with the collection of basic data, the person conducting the internal investigation shall analyse the work organization and internal processes of the credit institution and compare it with the model required by law. The analysis must be performed for each anti-money laundering obligation and, if it is not properly performed, assess the money laundering risk for the credit institution, both in combination and separately for each obligation. In addition, the activities of each relevant board member and

employee, its compliance with the requirements, their communication and supervision of their work must be analysed. If the internal investigation reveals that the credit institution's anti-money laundering systems were not in place, the internal investigation should analyse why the systems have not been brought into compliance with the law and whether the credit institution is responsible for this. If the anti-money laundering systems in the credit institution were sufficient, but there is still a suspicion that the credit institution has passed the assets that are the object of money laundering, the enforceability of section 394 of the Estonian Penal Code must be analysed and, if possible, the person. When identifying a person, it must be considered whether there is human error or malicious activity, whether the credit institution is responsible for its activities (e.g., whether it is a competent representative or whether any manager was aware of the activity) and whether the credit institution can deny guilt under section 37¹ of the Penal Code. As a result of the analysis of the internal investigation a report must be prepared in which the person conducting the internal investigation assesses the compliance of the credit institution with the anti-money laundering requirements and the possibility of criminal liability.

If the credit institution suspects money laundering due to the whistle-blower's report, the credit institution, unlike in other situations, does not have the free choice to decide on conducting an internal investigation, but the credit institution is required to conduct an internal investigation and provide feedback to the whistle-blower. It is also in the best interests of the credit institution to conduct an appropriate and effective internal investigation in such cases, as in this case persons related to the credit institution (not necessarily an employee of the credit institution, the notifier may also be a contractual partner) will prefer in the future the credit institution's internal reporting systems to national ones. Therefore, bank can choose how they want to deal with the situation and what action to take. These are, to a certain extent, hypothetical conclusions about whistler-blower reporting, as Estonia has to transpose the provisions of the Directive into national law at the end of this year, e.g., then it will be clear whether a time frame for conducting an internal investigation will be provided and other details.

A credit institution may conduct an internal investigation separately from the defence strategy, but it may also be a single major analysis. If the internal investigation report is to be made public, it is in the credit institution's interest to conduct the respective analyses separately so that the person conducting the proceedings does not become aware of the defence strategy and the credit institution can fully defend its rights in full in a possible procedure. The defence strategy should address possible situations and actions in case of suspicion or accusation against a credit institution, its board member or employee, what position is taken in the proceedings (proactive or passive), what arguments and evidence are passed on to the prosecutor. The

defence strategy could provide an answer to the question of at what point it would be most optimal to achieve the termination of the proceedings in any way. The defence strategy should also include a strategic decision on what actions are needed as a result of the internal investigation. If the strategy and the internal investigation are carried out in two separate reports, there may be a conflict of interest or otherwise conflict between them and bank may not be able to protect its rights to full extent.

Neither a credit institution nor the person conducting an internal investigation (if it is not the same person) is required to notify the person conducting the proceedings of a possible money laundering offense discovered by the internal investigation if the potential perpetrator or participant is a credit institution, its management or employee. Lawyer is not allowed to report an offender to the authorities. The credit institution has a notification obligation if the money laundering may have been committed by the credit institution's client. The credit institution is also not required to disclose the findings of the internal investigation to the person conducting the proceedings but may do so on a voluntary basis. For the person conducting the proceedings, the conclusions of the internal investigation are not binding, as this is an assessment of the situation by the internal investigator and a final and binding assessment of possible criminal activities can only be made in criminal proceedings. The findings of an internal investigation may be one piece of evidence that must be assessed in the context of other pieces of evidence. If a credit institution is accused of money laundering, the credit institution may also submit other evidence to the person conducting the proceedings, including false evidence without additional sanctions, if the credit institution considers such action necessary to protect its rights.

The findings of an internal investigation could be binding on the person conducting the proceedings if the law confers on credit institutions a degree of self-monitoring. In such a case, the law should lay down requirements for the internal investigation, its process and verifiability. Such an approach could have many benefits, such as reduced workload for processors, greater motivation to ensure that internal systems comply with the law, as the company may not be able to focus on control systems in its day-to-day operations, but the system's vulnerability to malicious exploitation outweighs the benefits. According to the author, this would be an overly liberal approach and the right to conduct criminal proceedings should remain with the state alone.

A credit institution may be liable for a money laundering offense in two cases - if the credit institution does not properly comply with the requirements for the prevention of money laundering and if the credit institution is a so-called classical executor or participant in money laundering. Situations can also occur cumulatively. Any violation of anti-money laundering

requirements is not criminal. Also, a credit institution may not be liable for a so-called classical money laundering offense if, for example, the credit institution has done everything to eliminate such activities, including constant supervision over employees, offender is not a person specified in section 14 of the Penal Code or money laundering is for its personal gain. An internal investigation shall assess those aspects in order to map and protect the credit institution's rights in a comprehensive manner and to assess the credit institution's potential criminal liability.

The master's thesis provides answers to all the questions raised. As this is a novel issue on which there is no extensive case law or legal literature, therefore some of the conclusions are very situational and depend on the circumstances of a particular case.

Lühendid

AdvS – advokatuuriseadus

EIK – Euroopa Inimõiguste Kohus

ERR – Eesti Rahvus Ringhääling

FI – Finantsinspeksioon

FIS – finantsinspeksiooni seadus

HMS – haldusmenetluse seadus

KarS – karistusseadustik

KAS – krediitiasutuste seadus

KrMS – kriminaalmenetluse seadustik

PS – põhiseadus

RAB – Rahapesu Andmebüroo

RahaPTS – rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus

Kasutatud kirjandus

Arvamusfestival. Koputajad, pealekaebajad ja vilepuhujad. Podcast 18.08.2020.

Backer, L. C. The Duty to Monitor: Emerging Obligations of Outside Lawyers and Auditors to Detect and Report Corporate Wrongdoing beyond the Federal Securities Laws. *St. John's Law Review* 2003.

Berry, B. Organizational Culture: A Framework and Strategies for Facilitating Employee Whistleblowing. *Employee Responsibilities and Rights Journal* 01.03.2004.

Bjerregaard, E.; Kirchmaier, T. The Danske Bank Money Laundering Scandal a Case Study. Kopenhagen: Copenhagen Business School 10.09.2019.

Bloch, J. Gütling, N. Corporate Internal Investigations under Swiss Law: Information Gathering and Employee Interviews. *Niederer Kraft & Frey* 03.05.2018.

Bloch, M. C. Guide to Conducting Workplace Investigation. *Corporate Compliance* 2008.

Bruun&Hjejle. Report on the Non-Resident Portfolio at Danske Bank's Estonian branch. Danskebank koduleht 19.09.2018. Arvutivõrgus: <https://danskebank.com/-/media/danske-bank-com/file-cloud/2018/9/report-on-the-non-resident-portfolio-at-danske-banks-estonian-branch.pdf?rev=56b16dfddae94480bb8cdcaebadde9b&hash=B7D825F2639326A3BBBC7D524C5E341E> (28.04.2021).

Campbell, L. Dirty cash (money talks): 4AMLD and the Money Laundering Regulations 2017. *Sweet & Maxwell: Criminal Law Review* 2018.

Cappel, A. Hund, C. New provisions regarding internal investigations under new German draft bill to fight corporate crimes. *Norton Rose Fulbright* 04.2020.

Chunias, J. L.; Braceras, R. M. *Conducting Effective Internal Investigations*. Goodwin 2015.

Clifford Chance. Report of Investigation on Swedbank AB (publ). Swedbank koduleht 23.03.2020. Arvutivõrgus: <https://internetbank.swedbank.se/ConditionsEarchive/download?bankid=1111&id=WEBDOC-PRODES7526786> (28.04.2021).

Cole, L. Revoking Our Privileges: Federal Law Enforcement's Multi-Front Assault on the Attorney-Client Privilege (and Why It Is Misguided). *Villanova Law Review* 2003.

Copeland, K. B. Preserving the Corporate Attorney-Client Privilege. University of Cincinnati Law Review 2010.

Copeland, K. B. Teaching the Art of Defending a White Collar Criminal Case. Ohio State Journal of Criminal Law 2014.

Cox, J. The Case Against a Judicially Created, Common-Law Self-Audit or Self-Evaluation Privilege Applicable to Environmental Cases. Fordham Environmental Law Review 2004.

Crisman, N. C.; Mathews, A. F. Limited Waiver of Attorney-Client Privilege and Work-Product Doctrine in Internal Corporate Investigations: An Emerging Corporate Self-Evaluation Privilege White-Collar Crime Symposium. American Criminal Law Review 1983.

Dervan, L. E. International White Collar Crime and the Globalization of Internal Investigation. Fordham Urban Law Journal 2011.

Duggin, S. H. Internal Corporate Investigations: Legal Ethics, Professionalism and the Employee Interview. Columbia Business Law Review 2003.

EBA. Guidelines in internal governance. European Banking Authority koduleht 21.03.2018.

Arvutivõrgus:

https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2164689/531e7d72-d8ff-4a24-a69a-c7884fa3e476/Guidelines%20on%20Internal%20Governance%20%28EBA-GL-2017-11%29_EN.pdf?retry=1 (28.04.2021).

Eesti Advokatuur. Arvamus kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsuse osas. Justiitsministeerium 04.04.2017.

Eesti Advokatuuri juhatuse otsus 25.11.2014.

Engelhart, M. Development and Status of Economic Criminal Law in Germany. German Law Journal 2014.

Euroopa Liidu Advokatuuride ja Õigusühingute Nõukogu. Eetikakoodeks Euroopa advokaatidele. Advokatuuri koduleht 19.05.2006.

Euroopa Liidu Advokatuuride ja Õigusühingute Nõukogu. Selgitav memorandum CCBE eetikakoodeksile. Advokatuuri koduleht 19.05.2006.

Financial Action Task Force. International standards of combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation. FATF 16.08.2018. Arvutivõrgus: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatfrecommendations.html> (28.04.2021).

Financial Intelligence Center. A New Approach to Combat Money Laundering and Terrorist Financing. FIC koduleht 13.06.2017. Arvutivõrgus: [https://www.fic.gov.za/Documents/A%20NEW%20APPROACH%20TO%20COMBAT%20MONEY%20LAUNDERING%20AND%20TERRORIST%20FINANCING%20\(2\).pdf](https://www.fic.gov.za/Documents/A%20NEW%20APPROACH%20TO%20COMBAT%20MONEY%20LAUNDERING%20AND%20TERRORIST%20FINANCING%20(2).pdf) (28.04.2021).

Finantsinspeksioon. Finantsinspeksiooni soovituslik juhend „Krediidi- ja finantseerimisasutuste organisatsiooniline lahend ning ennetavad meetmed rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamisel“ 26.11.2018.

Finantsinspeksioon. Juhatuse otsus nr 4.1-1/40. Finantsinspeksiooni koduleht 18.03.2020. Arvutivõrgus: https://www.fi.ee/sites/default/files/2020-03/ettekirjutus_swedbank_as-le.pdf (28.04.2021).

Finantsinspeksioon. Juhatuse otsus nr 4.1-1/8. Finantsinspeksiooni koduleht 19.02.2019. Arvutivõrgus: https://www.fi.ee/sites/default/files/2019-02/danske_bank_veebilehele_.pdf (28.04.2021).

Finantsinspeksioon. Juhatuse otsus nr 4.1-1/83. Finantsinspeksiooni koduleht 25.06.2020. Arvutivõrgus: https://www.fi.ee/sites/default/files/2020-06/ettekirjutus_as-le_seb_pank_0.pdf (28.04.2021).

Gaffney, N. New Survey Reveals Corporate Investigations Expected to Rise, Increasing Strain on Internal Resources. Businesswire 24.10.2019.

Imperato, G. L. Internal Investigations, Government Investigations, Whistleblower Concerns: Techniques to Protect Your Health Care Organization Symposium: Health Care Fraud: Past, Present and Future. Alabama Law Review 1999.

Jones, P. W. We're All Investigators Now: Why UK Businesses Are Turning to Lawyers to Conduct Internal Investigations. Internal Legal Practitioner 11.2003.

Kergandberg, E.; Pikamäe, P. Kriminaalmenetluse seadustik kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2012.

Kilk, A. Uued meetmed vilepuhuja kaitsmiseks töösuhtes. Magistritöö. Juhendaja Merle Erikson. Tartu: Tartu Ülikool 2020.

Koch, A. Internal Corporate Investigations: The Waiver of Attorney-Client Privilege and Work-Product Protection through Voluntary Disclosures to the Government. American Criminal Law Review 1997.

Kärner, M. Direktiiv (EL) 2018/1673 rahapesu vastu võitlemise kohta kriminaalõiguse abil. Juridica 2019/7.

Lill, K. Kaasaaitamiskohustuse ja enese mittesüüstamise privileeg paralleelmenetluses. Magistritöö. Juhendaja Dmitri Teplõhh. Tallinn: TalTech 2018.

Loosveld, S. The increased powers of EU financial supervisory authorities. *Journal on International Banking Law and Regulations* 2019.

Loosveld, S. The new EU Directive on combating money laundering by criminal law. *Westlaw: International Company and Commercial Law Review* 2019.

Lotchin, T. R. No Good Deed Goes Unpunished - Establishing a Self-Evaluative Privilege for Corporate Internal Investigations Notes. *William and Mary Law Review* 2004.

Manacorda, S.; Centonze, F.; Forti, G. Preventing Corporate Corruption. Springer International Publishing Switzerland 2014.

Miller, S. What Makes a Good Internal Affairs Investigation? *Heinonline: Criminal Justice Ethics* 04.2010.

Missal, M. J.; Lambrakopoulos, S. E.; Kowalk, C. S. Conducting Internal Investigations. Washington, D.C.: K&L Gates 2015.

Nadelhofer, S.; Böttcher, K. Internal Investigation. Zürich: Lalive 25.04.2016.

OLAF. Funding for environmental projects: Water and wastewater management. European Commission 28.10.2020.

OLAF. Joint operation uncovers complex money laundering scheme in Romania. European Commission 02.07.2020.

Pettai, S. Rahapesu tõkestamise nõuete süüteod. Magistritöö. Juhendaja Indrek Tibar. Tartu: Tartu Ülikool 2014.

Pikamäe, P. Kes on juriidilise isiku pädev esindaja karistusseadustiku § 14 mõttes? *Juridica* 2010/1.

Rahanduskomisjon. 130 SE II Muudatusettepanekute loetelu rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu teiseks lugemiseks. Riigikogu koduleht 10.06.2020.

Rahandusministeerium. Seletuskiri rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduseelnõu juurde. Riigikogu. 04.05.2017.

Riigikogu õiguskomisjon. Istungi protokoll nr 9. Rahvaalgatus. 10.06.2019.

Saarmets, V. Kes on õigusnõustaja? *Juridica*. 2002/2.

Selge, E. Kaitsja võimalused tõenditega tutvumiseks ja tõendite kogumiseks enne kriminaalmenetluse kohtueelse menetluse lõpuleviimist. Magistritöö. Juhendaja Dmitri Teplõhh. Tallinn: Tallinna Tehnikaülikool 2015.

Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimisest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas. *Juridica* 2020/6.

Sepp, H. Advokaadibüroo läbiotsimisest: probleemid Eestis ja võimalikud lahendused. *Juridica* 2020/7.

Soo, A.; Lott, A.; Kangur, A. Võimalused Euroopa Liidu halduskaristuste ülevõtmiseks Eestis. *Juridica* 2020/4.

Sootak, J. Karistusõiguse revisjon kuriteo-, väärteo- ja haldusõiguse piirimail. *Juridica* 2013/4.

Sootak, J. Muudatused ja täiendused karistusõiguse üldosas. Läbivad muudatused eriosa sätete kohaldamiseks. *Juridica* 2014/8.

Sootak, J.; Pikamäe, P. Karistusseadustik kommenteeritud väljaanne. 5. vlj. Tallinn: Juura 2021.

Sootak, J.; Pikamäe, P. Karistusseadustik kommenteeritud väljaanne. 4. vlj. Tallinn: Juura 2015.

Starkman, P. E. When Employees „Lawyer Up“. *The Brief* 2007.

Study Guide for the CAMS Certification Examination. Fourth Edition. Association of Certified Anti-Money Laundering Specialist USA. 2007.

Tamme, M.; Soo, A. Eesti Advokatuuri eetikakoodeks kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2018.

Thomas, J.; Stead, S. T. Attorney-Client Privilege and Confidentiality Issues in Internal and External Investigations. *The Brief* 2006.

Underwood, V. H.; Underwood, R. H. The Attorney-Client and Work Product Privileges: The Case for Protecting Internal Investigations on the University Campus. *Kentucky Law Journal* 2001-2002.

Vido, S. D. Anti-Money Laundering Measures Versus European Union Fundamental Freedoms and Human Rights in the Recent Jurisprudence of the European Court of Human Rights and the European Court of Justice. *German Law Journal* 2015.

Viin, B. Euroopa Keskpannga pädevus krediidasutuse tegevusloa kehtetuks tunnistamisel rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise nõuete rikkumise tõttu ühtse järelevalvemehhanismi raames. Magistritöö. Juhendaja Kadri Siibak. Tallinn: Tartu Ülikool 2018.

Windsor, R. M.; Wahyuni, C. An investigation of voluntary corporate greenhouse gas emissions reporting in a market governance system: Australian evidence. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 25.10.2011.

Kasutatud õigusaktid

Eesti õigusaktid:

Advokatuuriseadus – RT I, 22.12.2020, 38

Finantsinspektsiooni seadus – RT I, 21.11.2020, 4

Haldusmenetluse seadus – RT I, 13.03.2019, 55

Karistusseadustik – RT I, 03.03.2021, 3

Krediidiasutuste seadus – RT I, 04.01.2021, 33

Kriminaalmenetluse seadustik – RT I, 29.12.2020, 10

Põhiseadus – RT I, 15.05.2015, 2

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus – RT I, 14.04.2021, 6

Euroopa Liidu õigusaktid:

22. oktoobri 2013. a Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2013/48/EL, mis käsitleb õigust kaitsjale kriminaalmenetluses ja Euroopa vahistamismäärusega seotud menetluses ning õigust lasta teavitada vabaduse võtmisest kolmandat isikut ja suhelda vabaduse võtmise ajal kolmandate isikute ja konsulaarasutustega. – ELT L 294/1.

20. mai 2015. a Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2015/849, mis käsitleb finantsüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ. – ELT L 141/73.

30. mai 2018. a Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2018/834, mis käsitleb finantsüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist. – ELT L 156/43.

23. oktoobri 2019. a Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/1937, liidu õiguse rikkumisest teavitavate isikute kaitse kohta. – ELT L 305/17.

Kasutatud kohtupraktika

Eesti kohtu praktika:

RKKKm 3-1-1-139-05

RKKKo 1-18-4372

RKKKo 3-1-1-105-97

RKKKo 3-1-1-23-07

RKKKo 3-1-1-29-06

RKKKo 3-1-1-33-14

RKKKo 3-1-1-39-05

RKKKo 3-1-1-43-08

RKKKo 3-1-1-48-09

RKKKo 3-1-1-60-07

RKKKo 3-1-1-66-14

RKKKo 3-1-1-68-10

RKKKo 3-1-1-68-10

RKKKo 3-1-1-83-05

RKKKo 3-1-1-84-07

RKKKo 3-1-1-84-16

RKKKo 3-1-1-94-06

RKKKo 4-16-6037/46

RKKKo 3-1-1-28-02

RKKKo 3-1-1-42-15

RKKKo 3-1-1-61-09

RKKKo 3-1-1-71-02

RKTKo 3-2-1-122-07

RKTKo 3-2-1-48-15

RKTKo 3-2-1-110-13

TlnRngK 1-04-215

TlnRngK 1-14-3730

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika:

EIKo 12323/11, *Michaud vs. Prantsusmaa*.

EIKo 31827/96, *J. B. vs. Šveits*.

EIKo 41723/06, *Gillberg vs. Rootsi*.

EIKo 420/07, *Köpke vs. Saksamaa*.

EIKo 43/1994/490/572, *Saunders vs. Ühendkuningriigid*.

EIKo 588/13, *Libert vs. Prantsusmaa*.

EIKo 61496/08, *Bărbulescu vs. Rumeenia*.

EIKo 70573/17, *Garamukanwa vs. Ühendkuningriigid*.

Ameerika Ühendriikide kohtupraktika:

Merkel v Scovill Inc. 6 piirkond.

Stephensen v Aluminum Co. S.D. Ind.

Muu kirjandus

- Aeg, R. Vilepuhumine vajab reegleid. Postimees 24.07.2020.
- Berendson, R. Värk, J. Rekordiline rahapesu läbi Eesti – 1,6 miljardit dollarit. Postimees 20.03.2017.
- ERR. Meedia: Swedbankil lasub kahtlus Danskega seotud rahapesus 20.02.2019.
- Eylandt, O. Miks Danske Panga uurimisraporti koostaja hoiab saladuses, kes eestlastest olid rahapesuga seotud? Ärileht 19.09.2018.
- Finantsinspeksioon. AS SEB Pank sai rahapesu tõkestamise reeglite rikkumise eest trahvi. Finantsinspeksiooni koduleht 25.06.2020. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/uudised/seb-pank-sai-rahapesu-tokestamise-reeglite-rikkumise-eest-trahvi> (28.04.2021).
- Finantsinspeksioon. Finantsinspeksioon lõpetas kriminaalmenetluse kasuks Swedbanka puudutava väärteomenetluse. Finantsinspeksiooni koduleht 18.11.2019. Arvutivõrgus: <https://www.fi.ee/et/uudised/finantsinspeksioon-lopetas-kriminaalmenetluse-kasuks-swedbanka-puudutava-vaarteomenetluse> (28.04.2021).
- Jaakson, T. Eesti peab otsustama, kuidas vilepuhujaid kaitsma hakatakse. ERR 08.10.2019.
- Kallas, K. Endised Danske panga töötajad peeti kinni kahtlustatuna rahapesus. Prokuratuuri koduleht 19.12.2018. Arvutivõrgus: <https://www.prokuratuur.ee/et/pressiteated/endised-danske-panga-tootajad-peeti-kinni-kahtlustatuna-rahapesus> (28.04.2021).
- Lepik, S. Prokuratuur ei ole SEB suhtes menetlust algatanud. Pealinn 27.11.2019.
- Mõttus-Leppik, E. Finantsinspeksiooni juhatuse liige: rahapesu tippajal vastutas selle tõkestamise eest vaid 1,5 inimest. Postimees 27.06.2019.
- Nael, M. Swedbanki kaks endist töötajat said kahtlustuse rahapesus. ERR 04.06.2020.
- Oja, B. SEB sai finantsinspeksioonilt miljon eurot trahvi. ERR 25.06.2020.
- Ots, M. Advokatuuri juht muretseb büroode läbiotsimise pärast. ERR 05.11.2019.
- Rang, A. Estonia's low money laundering risk isn't so surprising. ERR 28.08.2019.
- Roberts, J. J. A near record year for money laundering: Banks hit with \$10 billion in fines. Fortune 11.03.2020.

SEB. SEB kommentaar Finantsinspektsiooni auditile. SEB koduleht 25.06.2020. Arvutivõrgus: <https://www.seb.ee/uudised/2020-06-25/seb-kommentaar-finantsinspektsiooni-auditile> (28.04.2021).

Tooming, M. Kahe kahtlusaluse kaitsja taotleb Danske rahapesuasja lõpetamist. ERR 08.10.2020.

Vedler, S. Kohus jättis Danske eksjuhi kalli kinnisvara aresti alla. Eesti Ekspress 21.03.2019.

Viirand, L. Grupp rahvusvahelisi investoreid kaebas Danske panga kohtusse. ERR 27.12.2019.

Viirand, L. SEB rahapesukahtlusega on seotud 194 klienti, enamik neist Eestist. ERR 19.11.2019.